SOSYAL YAPI VE DEĞİŞMEDE KÜLTÜREL AKTARIMIN ÖNEMİ: IĞDIR İLİ ÖRNEĞİ

Mikail BATU

201154201

DOKTORA TEZİ

Sosyoloji Anabilim Dalı
Sosyoloji Doktora Programı
Danışman: Doç. Dr. Berfin VARIŞLI

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Şubat, 2025

SOSYAL YAPI VE DEĞİŞMEDE KÜLTÜREL AKTARIMIN ÖNEMİ: IĞDIR İLİ ÖRNEĞİ

Mikail BATU
201154201
ORCID: 0000-0002-6791-0098

DOKTORA TEZİ
Sosyoloji Anabilim Dalı
Sosyoloji Doktora Programı
Danışman: Doç. Dr. Berfin VARIŞLI

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Şubat, 2025

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

MİKAİL BATU'ın "Sosyal Yapı ve Değişmede Kültürel Aktarımın Önemi: Iğdır İli Örneği" başlıklı tezi 06.02.2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği" nin ilgili maddeleri uyarınca Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezi oy birliğiyle/oy çokluğuyla, başarılı/başarısız olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı. Adı ve Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	Doç.Dr.Berfin VARIŞLI (Danışman) Maltepe Üniversitesi	.....
Üye	Prof.Dr.Nurgün OKTİK Maltepe Üniversitesi	.....
Üye	Dr.Öğr.Üyesi Ceren ALKAN Maltepe Üniversitesi	.....
Üye	Doç.Dr.Ruhi Can ALKIN İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	.....
Üye	Doç.Dr.Şerif ESENDEMİR Yıldız Teknik Üniversitesi	.....

Enstitü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Iğdır'da yaşayan Azerbaycan Türkleri ile yapılan bu çalışmada yüzyıllardır devam eden Nevruz geleneğinin sosyal yapı, sosyal değişme ve kültürel aktarım süreci ele alınmıştır. Iğdır'da doğup yaşamış ve günümüzde de bu geleneğin tüm ritüellerini devam ettiren birisi olarak, konuya bilimsel perspektiften yaklaşmak büyük bir mutluluk ve heyecandı. Türkiye'de tez yazma süreci zamana, ekonomik ve sosyal koşullara yönelik bir mücadele alanı içerisinde gerçekleşmektedir. Ancak bu süreci yönetmek sadece danışman veya yazar ile değil, tüm jürinin akademik desteği ve yakınların fedakarlığı ile mümkün olmaktadır.

Bir akademisyen olarak yazdığım ikinci doktora tezimde desteğini, emeğini, bilgisini esirgemeyen, kendisine her fırsatta ulaşabildiğim ve tüm motivasyonuyla yanımda olan, "yeniden devam" dedirten çok kıymetli tez danışmanım Doç. Dr. Berfin Varışlı'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Tez sürecim boyunca beni engin tecrübeleri ile aydınlatan, desteğini esirgemeyen ve Iğdır'da bu araştırmayı yapmak istediğimi söylediğimde, "Sen dönem fotoğrafı çekiyorsun, bu çok kıymetli, tarihe bir imza atacaksın farkında mısın?" diyerek motivasyonumu yükselten Prof. Dr. Nurgün Oktik'e, zamanını ayırarak, bilime katkı sağlayan Doç. Dr. Ruhi Can Alkın'a ve süreçte destek olan tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Tez sürecimin en başından beri beni yalnız bırakmayan, tüm süreci benimle yaşayıp, oğlumuzla geçireceğimiz, yapacaklarımız tüm zamandan fedakârlık gösteren, kendimi çıkmaz yolda hissettiğimde karanlıkları aydınlatan çok kıymetli eşim Zehra Batu'ya, ortak zamanımızı kişisel olarak kullanmama izin verdiği için oğlum Yusuf Oğuz Batu'ya yürekten teşekkür ederim. İyi ki varsınız ve size minnettarım.

Mikail BATU

Şubat 2025

ÖZET

SOSYAL YAPI VE DEĞİŞMEDE KÜLTÜREL AKTARIMIN ÖNEMİ: IĞDIR İLİ ÖRNEĞİ

Mikail Batu
Doktora Tezi
Sosyoloji Anabilim Dalı
Sosyoloji Doktora Programı
Danışman: Doç. Dr. Berfin Varışlı
Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2025

Arka plan: Sosyal yapı ve değişmede kültürel aktarım, bu aktarımın sonraki kuşaklar için doğru ve yeterli bir şekilde yapılması büyük önem taşımaktadır.

Amaç: Bu çalışma, sosyal değişme perspektifinden somut olmayan kültürel miras olan Nevruz Bayramı'nın aktarım sürecinin Bourdieu'nün ürettiği kavramlar ile incelenmesini amaçlamaktadır. Bu kapsamda Iğdır'da yaşayan Azerbaycan Türklerine odaklanılmış, Iğdır'daki sosyal değişmeye yaklaşımları ve bu değişmenin geleneksel Nevruz kutlamaları üzerine etkileri araştırılmıştır.

Yöntemler: Bu tanımlayıcı, kesitsel çalışma Ekim-Aralık 2024 tarih aralığında Iğdır'da yürütülmüştür. Çalışmanın örneklemini Iğdır'da doğup büyüyen ve orada yaşayan 388 kişi -Nicel analiz için- ve yine Iğdır'da doğup orada büyüyen 24 kişi –Altılı, dört odak grup için- oluşturmuştur. Öncelikle Kültürel Miras Farkındalık Ölçeği ve araştırmacı tarafından eklenen sorularla oluşturulan anket kullanılmıştır. Sonrasında elde edilen bulgular doğrultusunda ve literatür desteğiyle oluşturulan nitel sorular oluşturulmuştur.

Sonuçlar: Katılımcıların % 80,9'ü Iğdır'da sosyal yapının değiştiğini ve %25'i bu değişimin iyi yönde olduğunu belirtmektedir. Katılımcılar ekonomik koşulların (%90,7) ve eğitim düzeyinin (%89,2) sosyal yapıyı değiştirdiği ifadesine yüksek oranlarda katılmışlardır (sırasıyla %90,7, %89,2). Nevruz Bayramında geçmişten günümüze ritüellerin değiştiği

(%74,2) ve Nevruz Bayramının nesilden nesle aktarılmasında sorunlar olduğu (%75) ifadelerine yüksek oranlarda katılım gösterilmiştir. Katılımcıların kültürel miras farkındalığının cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve meslek gruplarına göre farklılaştığı belirlenmiştir. Odak grup görüşmelerinden elde edilen verilerde, kültürel mirasın sonraki kuşaklara aktarımı göstererek, anlatarak ve yaparak gerçekleştiği kodu öne çıkmıştır. Kültürel aktarım sürecini kentleşme, toplu konutlar, uygulamayı yapan kişilerin azlığı ve yaşam koşullarının değişmesi gibi başlıkların olumsuz yönde etkilediği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Yapı, Sosyal Değişim, Kültürel Aktarım, Nevruz Bayramı, Iğdır, Bourdieu.

ABSTRACT

THE IMPORTANCE OF CULTURAL TRANSFER IN SOCIAL STRUCTURE AND CHANGE: THE CASE OF IĞDIR PROVINCE

Mikail Batu
PhD Thesis
Sociology Department
Sociology PhD Programme
Thesis Advisor: Assoc.Prof. Berfin Varişli
Maltepe University Graduate School, 2025

Background: Cultural transmission in social structure and change, and the correct and adequate implementation of this transmission for future generations are of great importance.

Aim: This study aims to examine the transmission process of the Nevruz Festival, which is an intangible cultural heritage, from the perspective of social change, using the concepts produced by Bourdieu. In this context, the focus was on Azerbaijani Turks living in Iğdır, and their approaches to social change in Iğdır and the effects of this change on traditional Nowruz celebrations were investigated.

Methods: This descriptive, cross-sectional study was conducted in Iğdır between October-December, 2024. The sample of the study consisted of 388 people born and raised in Iğdır - for quantitative analysis - and 24 people born and raised in Iğdır - for four focus groups of six. First, the Cultural Heritage Awareness Scale and a survey created with questions added by the researcher were used. Then, qualitative questions were created in line with the findings obtained and with the support of the literature.

Results: 80.9% of the participants stated that the social structure in Iğdır has changed and 25% of them stated that this change is positive. The participants agreed with the statement that economic conditions (90.7%) and education level (89.2%) changed the social structure

at high rates (90.7%, 89.2%, respectively). The statements that the rituals of Nevruz holiday have changed from past to present (74.2%) and that there are problems in the transfer of Nevruz holiday from generation to generation (75%) were agreed with high rates. It was determined that the participants' cultural heritage awareness differed according to gender, age, education level and occupational groups. In the data obtained from the focus group interviews, the code that cultural heritage is transferred to the next generations by showing, telling and doing has come to the fore. It has been observed that the cultural transfer process is negatively affected by topics such as urbanization, mass housing, the scarcity of people who implement it and the change of living conditions.

Keywords: Social Structure, Social Change, Cultural Transfer, Nevruz, Iğdır, Bourdieu.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii

TEŞEKKÜR iv

ÖZET v

ABSTRACT vii

İÇİNDEKİLER ix

1. GİRİŞ 1

1.1. Problem 3

1.2. Amaç 4

1.3. Önem 5

1.4. Varsayımlar 6

1.5. Sınırlıklar 7

1.6. Tanımlar 7

2. SOSYAL YAPI, DEĞER ve SOSYAL DEĞİŞME 10

2.1. Sosyal Yapı Kavramı Farklı Tanımlar ve Değerlendirmeler 10

2.2. Sosyal Yapı Unsurları 15

2.2.1. Nüfus 15

2.2.2. Mekân 17

2.2.3. Aile 18

2.2.4. Eğitim 20

2.2.5. Din 21

2.2.6. Ekonomi 21

2.2.7. Kültür 22

2.3. Sosyal Değer Kavramı ve Oluşturucuları 22

2.3.1.Amaçsal ve araçsal değerler 23

2.3.2. Estetik değer 23

3.3.3. Ahlaki değer 24

2.3.4. Ekonomik değer 24

2.4. Sosyal Değişme ve Sosyal Değişme Kuramları 25

2.4.1. Sosyal değişmenin niteliği 25

2.4.2. Sosyal değişmenin nedenleri 26

2.4.3. Sosyal değişmenin yönü 29

2.4.4. Sosyal değişme tipleri 30

2.4.5. Sosyal değişme kuramları 31

2.4.5.1. Organizmacılar 32

2.4.5.2. Evrimciler 33

2.4.5.3. Yapısal-İşlevsel kuramlar 34

2.4.5.4. Çatışma kuramları 35

3. BOURDIEU, KÜLTÜR VE ART ALANI 37

3.1. Pierre Bourdieu ve Düşünceleri (1930-2002) 37

3.2. Kültür 41

3.2.1. Kültürün çeşitleri ve sınırları 42

3.2.1.1. Genel kültür 44

3.2.1.2. Alt kültür 44

3.2.1.3. Karşıt kültür 45

3.2.1.4. Kitle kültürü 45

3.2.1.5. Halk kültürü 45

3.2.1.6. Yüksek kültür 45

3.2.1.7. Popüler kültür 46

3.3. Kültürel Bir Değer Olarak Nevruz Bayramı ve Iğdır 46

3.3.1. Kültürel miras 48

3.3.2. Iğdır ilinin tarihi ve etnik yapısı 51

3.3.3. Nevruz bayramı 52

3.3.4. Iğdır'da Nevruz bayramı 54

4. YÖNTEM 59

4.1. Araştırma Modeli 59
4.2. Araştırmanın Nicel Bölümü 60
4.2.1. Nicel araştırmanın evren ve örneklemi 60
4.2.2. Dahil etme kriterleri 61
4.2.3. Dahil etmeme kriterleri 61
4.2.4. Nicel verilerin toplanması 61
4.2.5. Nicel verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması 62
4.3. Araştırmanın Nitel Bölümü 62
4.3.1.Nitel araştırmanın evren ve örneklemi 63
4.3.2. Dâhil etme kriterleri 64
4.3.3. Dâhil etmeme kriterleri 64
4.3.4. Nitel verilerin toplanması ve veri toplama araçları 64
4.3.5. Nitel verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması 65
4.3.6. Nitel araştırmanın güvenirliği (Trustworthiness) 66
4.3.7. Teyit edilebilirlik/Doğrulanabilirlik/Onaylanabilirlik (Confirmability) 68
5. BULGULAR VE TARTIŞMA 69
5.1.Nicel Bulgular ve Tartışma 69
5.2. Nitel Bulgular ve Tartışma 83
5.3. Tartışma 100

6. SONUÇ VE ÖNERİLER 103

KAYNAKÇA 108

EKLER 133

EK 1. Etik Kurul İzni 133

EK 2. Nicel Analiz Görüşme Soruları 134

Ek 3. Odak Grup Yarı Yapılandırılmış Soru Formu 139

ÖZ GEÇMİŞ 143

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcılara Ait Sosyo-Demografik Özellikler 70

Tablo 2. Katılımcıların Iğdır'daki Sosyal Değişmeyle İlgili İfadelere Yönelik Görüşleri . 73

Tablo 3. Katılımcıların KMFÖ'ye Verdikleri Yanıtların Dağılımı 75

Tablo 4. Toplam KMFÖ Puanının Sosyo-Demografik Özelliklerle İlişkisi 78

Tablo 5. Sosyal Yapıyı Etkileyen Faktörlere İlişkin İfadelerle İlgili Görüşler ve KMFÖ Toplam Puanları 80

Tablo 6. Iğdır'daki Sosyal Değişme ve Nevruz Bayramına Yönelik Görüşlerin Toplam KMFÖ Puanı ile İlişkisi 82

Tablo 7. Odak Gruplarda Bulunan Katılımcıların Demografik Özellikleri 83

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Dünyanın en kalabalık 10 ülkesinin 1990 ve 2022 sıralaması ve orta senaryo olarak 2050 öngörüleri 16

Şekil 2. Sosyal değişmeyi etkileyen faktörler. 27

Şekil 3. Sosyal değişme ile ilgili kuramlar ve temsilcileri 31

Şekil 4. Toplumun Kültürel Daireleri 42

Şekil 5. Araştırma Modeli 60

Şekil 6. Oransal Örneklem Hacim Formülü 60

Şekil 7. Nitel araştırma tasarımı 65

Şekil 8. Iğdır'da Yaşamaktan Memnuniyet 84

Şekil 9. Sosyal Yapı Denilince Düşünülenler 85

Şekil 10. Sosyal Yapı Nelerden Etkilenir? 86

Şekil 11. Iğdır'daki Sosyal Değişme 87

Şekil 12. Iğdır'daki Sosyal Değişmeyi Nelerin Etkilediği 88

Şekil 13. Nevruz Bayramı'nın Ne İfade Ettiği 89

Şekil 14. Çocuklukta Yapılan Nevruz Ritüelleri 90

Şekil 15. Günümüzde Nevruz Bayramı Nasıl Kutlanır 92

Şekil 16. Nevruz Bayramını Özel Yapan Şeyler 93

Şekil 17. Geçmişten Günümüze Değişen Ritüeller 94

Şekil 18. Nevruz Bayramı'ndaki Ritüellerin Aktarımı 95

Şekil 19. Nevruz Bayramı'ndaki Ritüellerin Sonraki Kuşaklara Aktarımı 96

Şekil 20. Aktarım Sürecinde Yaşanan Sorunlar 97

Şekil 21. Ulusal Düzeyde Nevruz Algısının Değişimi 99

1. GİRİŞ

"İçimizde toplum var,
toplumun içinde ise kültür".

-Mikail Batu[1]

Sosyal yapı kavramını kişisel olarak ilk kullananlardan birisi olan Herbert Spencer, bu kavramı açıklarken insanın biyolojik yapısı ile sosyal yapıyı kıyaslayıp benzer yanlarını vurgulamıştır (Bottomore, 1984). Sosyal yapı, insan ilişkileri çerçevesinde oluşan coğrafi ve psiko-sosyal yönler (Yazıcı, 2014), ilişkiler bütünü (Yetim, 2014; Kızılçelik ve Erjem, 1994: 359), kalıcı ve sistematik özellikler toplamıdır. Sosyal yapı doğanın kendi içindeki devinimi gibidir. Sürekli bir devinim ve dönüşüm söz konusudur, beklenen değişim ve dönüşüme ek olarak beklenmeyen müdahaleler, durumlar da gerçekleşebilir. Sosyal yapı da iç ve dış etkilere paralel olarak dönüşmekte ve yeni yapısal özellikler ortaya çıkmaktadır. Sosyal yapıları anlamanın, iktidarı sorgulamaktan geçtiğini belirten Bourdieu'ya (1997: 87-90) göre sosyal alan içerisindeki etkiler sosyal alandaki mücadelelerle gerçekleşmektedir (Bourdieu, 2005: 61). Merton (1957) toplumsal yapıyı kültürel yapı çerçevesindeki kavramlarla açıklamaktadır. Sosyal yapıyı bütünsel bir çerçevede ele almak gerekmektedir (Aydın, 2011: 413-414). Çünkü toplumun kendisi tüm ayrık özellikleri ile bir bütündür.

Zaman içerisinde sosyal yapı değişebilmektedir. Değişim, içyapılarda, sistemin çeşitli bölümlerinde, başka sistemlerle temaslarda ve kuşaklar arası farklılık temelli olabilmektedir. Toplumsal değişim bir süreçtir. Süreç içerisinde toplumun bazı kesimleri atalarından aktarılan kültür, değer ve normlara sıkı bir şekilde bağlı kalırken bazı kesimler ise aktarılanları sahip oldukları sosyal sermaye çerçevesinde kabul etmekte ve sürdürmektedir. Sermaye konusunda çalışmalar yapan Bourdie, sermayeyi yaptığı gözlemler ve araştırmalar çerçevesinde belli sınıflara ayırmıştır. Sermayeyi, kültürel, sosyal, simgesel ve ekonomik

[1] Epigrafta yer alan *"İçimizde toplum var, toplumun içinde ise kültür"* tez yazarı Mikail Batu tarafından yazılmıştır.

olmak üzere dört farklı başlıkta toplamıştır. Bireyler, yaşadıkları toplumsal koşullar, ailelerinin aktardıkları somut ve soyut nesneler/içerikler doğrultusunda farklı oranlarda sermayeye sahip olabilmektedir. Bu durum onların toplum içerisinde de hangi konumda olacaklarını belirleyebilmektedir (Dursun, 2018: 83). Bireylere aktarılan sermaye sürecinde çevreden alınan norm ve değerler gerek doğrudan gerek dolaylı olarak gerçekleşebilmekte ve bir dalgalanma meydana gelebilmektedir. Bu süreçte belli bir kitle atalarının aktardıklarına sıkı bir şekilde sadakat göstererek bağlı kalabilmeyi başarabilmektedir. Bazı değerler ise yeni nesle nostaljik değerler olarak aktarılabilmektedir (Karataş, 2020: 17). Bu aktarımda kültürün önemli bir yeri bulunmaktadır. Kültür, insan topluluklarının yaşam şekilleri ile uzun yıllar boyunca geliştirdiği algı, tutum ve davranışları da kapsayan değerler toplamının aktarıldığı süreci ifade etmektedir (Göçer, 2012). Kültür içerisinde topluma ilişkin farklı değerlerin ve özelliklerin tamamı bulunmaktadır. Kültür çerçevesinde dil, değer, inanç, gelenek ve görenekler, gibi birçok kavram ele alınabilir (Topoğlu ve Gökdeniz, 2019). Kültür sahip olduğu değerler bütünü olarak farklı özellikleri ile birçok farklı alt başlıkta incelenebilmektedir. Bunlar genel kültür, alt kültür, maddi-manevi kültür, baskın kültür, karşıt kültür, kitle kültürü, halk kültürü, yüksek kültür, popüler kültür vb. olarak ifade edilebilir (Kızılhan, 2021).

Bu çalışmada Bourdieu'nün kuramsal kavramları temel alınarak Iğdır İli'nde yaşayan Azerbaycan Türkleri'nin sosyal yapısı, değişimi ve Nevruz Bayramı'nı aktarma süreçlerine ilişkin bir araştırma yapılmıştır. Kültür kuşaktan kuşağa aktarılan değerler bütünüdür. Kültürel miras ise kuşaklar arasılıkla doğrudan ilgili olup değer yaratma ve aktarma süreçlerini kapsamaktadır. Bu çalışma, sosyal değişme perspektifinden somut olmayan kültürel miras olan Nevruz Bayramı'nın aktarım sürecinin ayrıntılı bir şekilde incelenmesini amaçlamaktadır. Bu amaç çerçevesinde öncelikle kültürel miras farkındalık ölçeği kullanılacak ve örneklemin farkındalık seviyesi tespit edilecektir. Sonrasında elde edilen verilerle ayrıntıya ihtiyaç duyulan noktalarda nitel araştırma yöntemi çerçevesinde odak grup görüşmeleri yapılacaktır. Çalışmada Iğdır'ın evren olarak seçilmesinin ana nedenlerinden birisi araştırmacının Iğdır İlinde 19 yıl gözlem olanağını bulmasıdır. Bourdieu'ya göre ve sosyal bilimler alanındaki araştırmalar için gözlem tekniği büyük önem taşımaktadır. Yapılan

gözlemler araştırmacının kullandığı yöntem ve tekniklere yol göstermiştir. Ek olarak Nevruz Bayramı'na ilişkin ritüeller bilinen tarihe göre yüzlerce yıldır Iğdır, Kars, Ardahan gibi geniş bir coğrafyada nesilden nesle aktarılarak sosyal değişme ile birlikte devam ettirilmektedir. Nevruz Bayramı özellikle resmi merciler tarafından tüm Türkiye'de 21 Mart günü kutlanmaktadır; fakat Iğdır ve çevresindeki coğrafyada haftalara yayılan zengin kültürel ritüellerle birlikte kutlanmaktadır. Yapılan araştırma Iğdır için bir dönemin fotoğrafını çekecek ve Iğdır üzerine yapılan karma yöntemli öncü çalışmalardan birisi olacaktır.

1.1. Problem

Sosyal yapı üzerine tüm çevrelerin kabul ettiği ortak bir tanım olmasa da bu konu sosyolojinin önemli konuları arasında yer almaktadır. Bireyler arası ilişkiler organizasyonu olarak açıklanabilen (Bayraktar, 2003) sosyal yapı kalıcı, sistematik, yinelenebilir özellikler bütünüdür (Oktik, 2020: 4). Farklı kurumların birbirleri ile ilişkilerini içeren sosyal yapı toplumsal ilişkiler bütünü olarak da açıklanabilir. Nüfus, mekân, aile, eğitim, ekonomi, kültür vb. sosyal yapıyı oluşturan unsurlar olarak ele alınabilir. Sosyal yapı, zaman içerisinde değişme ve dönüşme özelliğine sahiptir. Sosyal yapının tamamen yerel olmaması, birikime dayalı olması, başkalaşım özelliği göstermesi, toplum üzerinde derinlemesine iz bırakabilmesi, teknolojinin etkisinin artması, toplumsal değişme yönü ve hızının farklı olması, onun niteliği ile ilgilidir. Bu niteliği, bilgi birikimi, teknoloji, eğitim, karizmatik liderlik gibi kolaylaştırıcı faktörler ve psikolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel engeller gibi zorlaştıran faktörler doğrudan etkileyebilmektedir (Yaka, 2011). Sosyal değişme anlamı itibari ile pozitif bir algıya sahip olsa da bazı durumlarda toplumsal çözülmeyi diğer bir anlamda geriye dönüşü de ifade etmektedir (Doğan, 2014: 376-377). Bu durum, toplumun sahip olduğu sosyal, ekonomik sermaye, eğitim, kültürel kodlar, ülke vizyonu ve imkânları ile doğrudan ilişkilidir. Sosyal değişme, zoraki ya da kendiliğinden değişmeler ile gerçekleşebilmektedir.

Kültür en temel anlamıyla değerler toplamıdır. Bu değerler sosyal değişme içerisinde kendisine alışkanlık yaratan özel alanlar bulabilmekte ve sürdürülebilir olmaktadır. Bourdieu'ya göre kültür ve toplumsal sınıflar iç içedir ve karşılıklı süren bir ilişkiye sahiptir

(Küçük, 2011). Art alanında beğeniler, yaş, toplumsal cinsiyet düşüncesi ve eğitim bulunan sınıf ayrımı, kültürel pratikleri belirleyebilmektedir. Kültürel pratikler ise kültürel yatkınlığı etkilemekte ve aynı mekânda birey ve grupları bir araya getirebilmektedir. Ancak bu bir aradalık, bireylerin konum ve statüleri için mücadele etmesine, ilişkileri yönetmesine, yeni toplumsal sermayeler yaratmalarına neden olmaktadır. Bireyin toplumsal konumunun sermaye türleri üzerinden açıklanması ise yine bireyin toplum içerisinde oluşturduğu iktidar gücü ile ilişkilidir (Varışlı, 2023: 63).

Bu tez çalışmasında Iğdır İli'nde toplumsal yapı içerisinde büyük bir öneme sahip Nevruz Bayramı'nın değişim, dönüşüm ve aktarım pratikleri üzerine odaklanılmış ve yapılan inceleme bir dönemin fotoğrafının çekilmesi olarak düşünülmüştür. Türkiye'nin en doğusunda yer alan Iğdır'da yaşayan Azerbaycan Türklerinin geçmişten günümüze yeni kuşaklara aktararak getirdikleri Nevruz ritüelleri ve bu ritüellerin toplumsal yapı içerisindeki yeri bu çalışmanın çıkış noktası olmuştur. Araştırmanın ana problemi ise Nevruz Bayramı ritüellerinin sonraki kuşaklara nasıl aktarıldığı ve sosyal yapı ve değişme perspektifinden Nevruz Bayramı ritüellerinin aktarımında yaşanan sorunların neler olduğu şeklinde belirlenmiştir.

1.2. Amaç

Bu çalışma, sosyal değişme perspektifinden somut olmayan kültürel miras olan Nevruz Bayramı'nın aktarım sürecinin Bourdieu'nün ürettiği kavramlar ile incelenmesini amaçlamaktadır. Bu kapsamda Iğdır'da yaşayan Azerbaycan Türklerine odaklanılmış, Iğdır'daki sosyal değişmeye yaklaşımları ve bu değişimin geleneksel Nevruz kutlamaları üzerine etkileri araştırılmıştır. Ayrıca Nevruz kutlamaları gibi kültürel geleneklerin sürdürülmesi ve korunmasında sosyal değişme bağlamında ne tür zorluklar, sorunlar veya kolaylaştırıcı, motive edici unsurlar olduğu da irdelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın hipotezleri aşağıda sıralanmıştır.

H1. Iğdır'da yaşayan Azerbaycan Türkleri çoğunlukla sosyal yapının değiştiğini düşünmektedir.

H2. Iğdır'da yaşayan Azerbaycan Türkleri Iğdır'daki sosyal değişimin çoğunlukla iyi yönde olduğunu düşünmektedir.

H3. Iğdır'da yaşayan Azerbaycan Türklerinin çoğunluğu Iğdır'daki göçün sosyal değişmeyi olumsuz etkilediğini düşünmektedir.

H4. Iğdır'da yaşayan Azerbaycan Türklerinin çoğunluğu etnik yapının sosyal değişmeyi etkilediğini düşünmektedir.

H5. Iğdır'da yaşayan Azerbaycan Türklerinin çoğunluğu erkeklerin sosyal değişmede daha fazla etkili olduğunu düşünmektedir.

H6. Iğdır'da yaşayan Azerbaycan Türkleri, Nevruz bayramının eskisi gibi kutlandığını düşünmektedir.

H7. Iğdır'da yaşayan Azerbaycan Türklerinin çoğunluğu Nevruz bayramının ritüellerinin geçmişten günümüze değiştiğini düşünmektedir.

H8. Iğdır'da yaşayan Azerbaycan Türklerinin çoğunluğu, Nevruz Bayramının nesilden nesle yeterince aktarılmadığını düşünmektedir.

H9. Iğdır'da yaşayan Azerbaycan Türkleri arasında kültürel miras farkındalığı yüksek olan bireyler, sosyal yapının değiştiğini düşünmektedir.

H10. Iğdır'da yaşayan Azerbaycan Türkleri arasında kültürel miras farkındalığı yüksek olan bireyler, Iğdır'da göçün sosyal değişmeyi olumsuz etkilediğini düşünmektedir.

H11. Iğdır'da yaşayan Azerbaycan Türkleri arasında kültürel miras farkındalığı yüksek olan bireyler, Nevruz bayramının nesilden nesle yeterince aktarılmadığını düşünmektedir.

1.3. Önem

Çalışmanın önemi birçok farklı içerikle ele alınabilir. Sosyal yapı ve değişme perspektifinden somut olmayan kültürel miras aktarımının ele alınması çalışmanın ilk önemi olarak açıklanabilir. Yapılan literatür incelemelerinde somut olmayan kültürel miras, bu mirasın

değeri, ritüelleri gibi farklı açılardan ele alınmıştır. Ancak bu çalışmada sosyolojik bir yapı oluşturularak somut olmayan kültürel mirasın aktarımı üzerinde durulacaktır. Çalışmadaki diğer bir önem ise Iğdır temelindeki konunun bir dönem araştırması olarak belli bir zamanın fotoğrafını çekmesidir. Çalışmanın üçüncü önemi ise ele alınan vaka analizidir. Nevruz Bayramı, UNESCO somut olmayan kültürel miras listesinde adı geçen bir bayramdır. Bu bayramın günümüzde de birçok ritüeli ile kutlandığı yer özelinde ele alınması ve kültürel aktarım temelinde incelenmesi diğer bir önem olarak ele alınabilir. Bu çalışmanın sonuçları sosyal değişme bağlamında somut olmayan kültürel miras aktarımının sürdürülebilirliği üzerine değerli veriler sunmaktadır.

1.4. Varsayımlar

Kültür toplumdan topluma, kuşaktan kuşağa değişebilen bir özellik göstermektedir. Kültürün kuşaktan kuşağa aktarılması da farklı süreçlere sahip olabilmektedir. Örneğin, ulusal kültür içerisinde bulunan alt kültürlerin ritüelleri aktarılırken hem mevcut kültürü etkilemekte hem de ondan etkilenmektedir. Ayrıca toplumda, kuşakların farklı dinamikleri olması nedeniyle kültürel bir konuda kesinlikten bahsetmek mümkün olmayabilmektedir. Bu noktada Bourdieu'nün belirttiği kuramsal çerçeve ile kültürel aktarım ilişkilendirilmiş, habitus, alan kavramları kültürel aktarımın değerlendirilmesi için kullanılmıştır. Bu noktada aşağıdaki varsayımlardan bahsetmek mümkün olabilir:

- Kültür, bir mirastır ve kuşaktan kuşağa aktarılır.
- Kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasında kişilerarası iletişim önemlidir.
- Kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasında aile içi iletişim ve toplumsal iletişim önemlidir.
- Somut olmayan kültürel mirasın sosyal hayat içerisinde bir sürdürülebilirliği vardır.
- Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında bazı sembollerin toplumun tamamı tarafından kabul edilen ve bilinen metaforik anlamları bulunmaktadır.

- Somut olmayan kültürel mirasın ritüelleri aynı şekilde devam ettirilse de sembolleri her kesim tarafından açık anlama sahip değildir.

- Üst kuşaklar alt kuşaklara göre kültürün yaşanması ve aktarılmasında daha yüksek bir motivasyona sahip olabilirler.

- Toplumu oluşturan bireyler farklı özelliklere sahip olduğu için kültüre, devamına ve aktarımına da etkide bulunabilmektedirler.

- Kültür toplum içerisinde bir bütün olarak ele alınabilir ve bu bütünün parçaları kültürün tam olarak anlaşılması için verilere sahiptir.

1.5. Sınırlıklar

Bu çalışmanın sınırlılıkları aşağıda sıralanmıştır.

- Bu çalışmada somut olmayan kültürel miras Nevruz özelinde ele alınmıştır. Bu durum genel bir sınırlılık oluşturmaktadır.

- Nevruz Bayramı, Iğdır özelinde yapılan kutlamaları ile ele alınarak coğrafi bir sınırlılığa sahiptir. Coğrafi sınırlılık ise Iğdır merkez çerçevesinde daha dar bir alanla belirlenmiştir.

- Nevruz bayramı özellikle aktarımı ve etkileşim süreci bakımından ele alınarak odaklanılan durum yönüyle sınırlılığa sahiptir.

- Görüşme katılımcıları kültürel aktarımı daha iyi sağlayacakları düşünülerek 40 yaş ve üstü ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Yapı: Bireyler arası ilişkilerle oluşan, toplumun coğrafi, psiko-sosyal yönlerinin toplamını ifade etmektedir (Yazıcı, 2014). Bir toplumun kültürel ve coğrafi bir zeminde geçmişten günümüze farklı sistemlerinin birleşerek oluşturduğu ilişkiler bütününü ifade etmektedir (Yetim, 2014).

Sosyal Değişme: Toplumsal değişim bir toplumla ilgili akla gelebilecek her alanda gerçekleşen yapısal ya da pratik dönüşümlerle; diğer bir ifade ile mevcut durumdan başka bir duruma geçişle açıklanabilir (Batu, 2021: 81).

Kültürel Aktarım: Bir toplumun, günlük yaşam içerisinde yer alan yeme içme, davranış kalıpları, eğitim, müzik, el sanatları, kişilerarası ilişkiler, değerler vb. tüm ögeleri kendi içinde veya toplumlar arasında farklı kanalları kullanarak sürdürülebilir hale getirmesine kültürel aktarım denilebilir. Kültürün yetişkinlerden küçüklere aktarılmasına dikey, akranlar arasında aktarılmasına yatay ve farklı sosyal çevrelerdeki bireyler arasında aktarılmasına ise çapraz kültürel aktarım denilmektedir (Drew, 2023).

Nevruz Bayramı: Farsça nev(yeni) ve ruz(gün) kelimelerinden oluşan nevruz kelimesi yeni gün anlamına gelmektedir (Çay, 1996: 1). Yeni yıl gibi evrensel kimliğe sahip bayramlardan biri olan (Aypay, 2005: 1) Nevruz, Türk dünyasında Nevruz, Navrız, Nooruz, Navrez, Sultanı Nevruz, Novruz, Navruz, Nevris gibi isimlerle adlandırılmaktadır (Kapağan, 2019). Nevruz bayramı Türk halklarının birçoğunda kullanılan Türk takviminin yılbaşı olarak da kutlanmaktadır (Süleymanov, Soltangereyeva, 1995).

Bourdieu: Bourdieu, 1930 yılında, Fransa'nın güneyinde eski bir bölge olan ve taşra olarak ele alınabilecek Bearn'de (Denguin) dünyaya gelmiştir. Lise ve Yüksek Öğretmen Okulu'nda kendisini onların dışında tuttuğu "seçkinlerle" okumuştur. Moulins Lisesi'nde bir yıl felsefe öğretmenliği yapmış sonrasında 1958-1960 yılları arasında askerlik görevini yaptığı Cezayir'in Kabil şehri onun kuramsal art alanı için zemin oluşturacak fırsatlar sunmuştur. Cezayir savaşından sonra Paris'e dönen Bourdieu, Lille'de (1961-1964) konuk öğretim görevliliği yapmış ve 1981'de College de France'de sosyoloji kürsüsünde çalışmaya başlamıştır. Birçok akademik çalışmasının yanında dergi yöneticiliği de yapan Bourdieu, Ulusal Bilimsel Araştırmalar Merkezinin (Franca) (Centre National de la Recherce Scientifique) Altın Nişanını kazanmıştır. Bourdieu 2002'de yaşamını yitirmiştir (Baran, 2019: 4). Pierre Bourdie, 21. yüzyıla yaptığı çalışmalar ile ışık tutmuş değerli bir sosyologdur. Onun en önemli özelliklerinden birisi mikro ölçekte düşünülebilen ancak makro ve mikro ölçeğin dışında ele alınabilecek teorileri ve araştırmaya verdiği değerdir. Bourdieu,

ortaya koyduğu özellikle düşünümsellik, alan, habitus, sermaye gibi kavramlar ile toplumsal etkileşim sürecinin daha iyi anlaşılmasını sağlamakta ve ilişkiler ağını anlamlandırmaktadır.

2. SOSYAL YAPI, DEĞER ve SOSYAL DEĞİŞME

2.1. Sosyal Yapı Kavramı Farklı Tanımlar ve Değerlendirmeler

Sosyal bilimler alanında birçok kavram gibi sosyal yapı ile ilgili tüm çevreler tarafından kabul edilmiş ortak bir tanım bulunmamaktadır (Oktik, 2006). Ancak sosyal yapının oluşturulma ve devam ettirilme şekli sosyolojinin önemli konuları arasında yer almaktadır. Bu doğrultuda mikro ve makro başlıklar çerçevesinde sembolik etkileşimcilik, yapısal işlevselcilik, fenomenoloji, etnometodoloji, çatışmacılık gibi farklı bakış açılarına sahip kuram ve metotlarla açıklanmaya çalışılmıştır (Özdemir, 2022: 218). Kişisel olarak Herbert Spencer kavramı ilk kullananlardan birisidir. Spencer toplumsal yapı ile insanın biyolojik yapısı arasında benzerlikleri vurgulayarak kavramı açıklamıştır (Bottomore, 1984). Sosyal yapı beşeri varlıklardan oluşmakta, insan ilişkilerinde, değişimi ve sürdürülebilirliği gereken bireyler arası ilişkiler organizasyonu olarak açıklanmaktadır (Bayraktar, 2003). Beşeri ilişkiler ağından meydana gelen toplumun coğrafi ve psiko-sosyal yönlerinin toplamı için de sosyal yapı kavramı kullanılmaktadır (Yazıcı, 2014). Bir toplumun tabaka, zümre, grup, kuruluş ve organizasyonlarının geçmişten içinde bulunulan zamana kadar, kültürel ve coğrafi bir zeminde birleşerek meydana getirdiği ilişkiler bütününü ifade etmektedir (Yetim, 2014). Oktik'e (2020: 4) göre ise toplumsal yapı kalıcı, sistematik, yinelenebilir özellikler bütünüdür. Ona göre "topluluk bir sosyal yapıdır".

Eğitim, ekonomi aile, siyaset ve din gibi birtakım temel unsur olarak ele alınabilecek kurumların birbirileri ile ilişkilerini içeren bütünlük, sosyal yapı olarak ifade edilebilir. Karşılıklı ilişkilerin esas olarak ele alındığı sosyal yapı, toplumsal ilişkiler bütünü olarak da açıklanabilir (Kızılçelik ve Erjem, 1994: 359). Coser'e (1961) göre ise dengesizlikler, menfaat çatışmaları ve bunlarla birlikte ortaya çıkan gerginlikler farklı yönleri ile toplumsal yapı içerisinde birbirleri ile ilişkilidirler. Ona göre sistem içerisinde var olan dengesizlikler ve gerginlikler sistemin süreç içerisinde değişmesi ile bütünleşme ve uyum için gereklidir. Özönder'e (1981) göre sosyal yapıyı bir nehir yatağı üzerinden açıklamak mümkündür.

Suyun akması ve akarken durağan olmaması sosyal yapı içerisindeki bireyleri ifade etmektedir. Bu durum sosyal yapının muhtevasının da sabit kalmadığını açıklamaktadır. Burada vurgulanması gereken konu, suyun yatağından şaşmaması ve değişimin gerçekleşirken zaman almasıdır. Sosyal yapıdaki değişim içinde bulunan farklı özelliklerin etkileşimi ve kendini yenilemesi ile mümkün olmaktadır (Tolan, 1983).

Durkheim köy sosyal yapısına atıf yaparak mekanik, kent yapısına atıf yaparak organik olmak üzere dayanışmayı öne çıkarmış ve iki farklı sosyal yapıdan bahsetmiştir. Adı geçen sosyal yapıyı Tönnies de cemaat ve cemiyet olarak benzer şekilde değerlendirmiştir (Karp, vd. 2015). Giddens sosyal yapıda rastgele unsurunun önemsiz ve doğru olmadığını, zaman içerisinde belirli yapılaşmış kalıpların oluşturduğu olguları vurgulamıştır (Giddens, 2013). Yapı araştırmalarında aşağıdaki soruların yanıtları alınabilir (Oktik, 2006).

- Karşıtlıkların bir bütünlüğü olarak sosyal yapı ele alınabilir mi?
- Farklı sınıfların bir araya gelmesi ve çatışma içermesi düşünülen bir bütün olarak sosyal yapı bir ana etmen olarak ele alınabilir mi?
- Sosyal yapıyı belirleyen temel unsur olarak insan davranışları düşünülebilir mi?
- İnsanların eylemleri sosyal yapıyı ortaya çıkarır mı?
- İşlevsel parçaların bir bütünlük olarak ele alındığı yapı sosyal yapıyı ifade eder mi?
- Sosyal yapıyı, insanın düşüncelerinden meydana gelen bir göstergeler sistemi olarak düşünmek gerekebilir mi?
- Sosyal yapı, merkezi belli olmayan başat bir yapı mıdır?
- Sosyal yapı, toplumda var olan yapılardan ortaya çıkan basit bir taşıyıcı mıdır?
- Sosyal yapıyı, şekiller, görüntüler veya sayılarla betimlemek mümkün müdür ve bu durum bir bütünsellik taşıyabilir mi?

- Sosyal yapı, geçmişten günümüze belli bir çerçevede ele alınabilecek, bireylerin yaptıkları ile şekillenen ve statik olmayan bir bütünlük müdür?

- Sosyal yapı, farklı alanlarda üretim biçimlerinin var olduğu, bunların herhangi bir üretim biçimi altında toplandığı, iç içe geçmiş olarak düşünülebilecek ve tek bir bütünlük olarak ele alınabilecek bütünlük müdür?

- Sınıfların yaratılmasında sosyal yapı temel etken midir ve bir üretim şekli olarak düşünülebilir mi?

- Toplumsal hayata ilişkin bilgi ve düşünceler, günlük hayatta yaşanan etkileşim ve eylemlerle iç içe düşünülebilir mi?

- Rutin hayatına devam eden kişiler, bilerek ya da bilmeyerek sosyal yapıyı değiştirebilir mi?

- Sosyal yapı, bilinçli ve düzenli bir şekilde insanlar tarafından yapılan ve tekrar tekrar üretilenlerden mi oluşmaktadır?

- Bireyler, yaptıkları ile mi günlük hayatta vardırlar?

- Sosyal yapı, kişinin öz bilincini fark etmesi mi ve toplum içerisinde yaşayan insanların yaptıklarının bir ifadesi midir?

- Kurumları tekrarlanarak biçimlendiren çalışmaların bir bütünü olarak toplum düşünülebilir mi?

- Toplumsal yapıyı dinamik bir düzen olarak ele almak mümkün mü ve bu dinamik yapının düzenli bir şekilde yeniden üretildiği düşünülebilir mi?

- Sosyal yapı, kişilerin eylemleri ile birlikte tekrar üretilerek mi kalıcı özellik gösterir?

- Dili toplum hayatı için bir anahtar olarak görmek mümkün müdür?

- Gündelik yaşam içerisinde yapıyı pratik bir bilince sahip olarak sürdürmek mümkün olabilir mi?

- Sosyal yapıların üretilmesi ve yeniden oluşturulmasında öznel durumları kabul etmek mümkün müdür?

- Toplumsal yapı, insanların akıllı varlıklar olarak uzlaşı sağlamaları ile devam ettirilebilir mi?

- Modern toplumda, bilgi temel alınarak kurumlar ve yapısal art alanları oluşturulabilir mi?

- Sosyal eylemlerin art alanında sosyal yapıların olduğunu söylemek mümkün mü?

Sosyal hayatın olgusal olduğunu düşünen Giddens (1999: 313-316) sosyal değişmenin üzerinde durmakta ve bu değişmeyi çözümlemek için aşağıdaki kavramlardan yola çıkılması gerektiğini belirtmektedir:

1. Yapısal ilkeler: Modern kurumsal eklemlemenin çözümlenmesi,

2. Oluşsal nitelemeler: Karşılaştırılabilecek kurumsal dönüşme ve değişme biçimlerini fark etme,

3. Toplumlararası dizgeler: Toplumun içinde var olan bütün içerisindeki ilişkileri belirleme,

4. Zaman–uzam uçları: Toplumlar arasında var olan farklı yapısal türdeki bağlantıları görebilme,

5. Dünya zamanı: Tarihin aydınlattığı birleşimlerin incelenmesidir.

R.K. Merton toplumsal yapıyı kültürel yapının ele aldığı kavramlarla birlikte açıklamakta ve ikisi arasındaki yoğun ilişkiye vurgu yapmaktadır. Merton'a (1957) göre kültürel farklılıklardan ortaya çıkan amaçlar, hedefler, fikirler, bakış açıları yapı içerisinde ele

alınmalıdır. Ek olarak toplumda mevcut olan gruplar, kültürel bağlarla sıkı bir şekilde birbirlerine bağlıdır.

Sosyal yapıyı bütünsel bir organizasyon olarak ele almak gerekmektedir (Aydın, 2011: 413-414). Giddens, yapılaşma teorisinde yapıyı makro ve mikro düşüncesinden farklı bir biçimde açıklamaya çalışmıştır. İşlevselci kuramda yapı, herhangi bir işlevin yerini almaktadır. Bu kavram soyut bir şekilde düşünüldüğünde bir iskeleti veya mekanizma temelli bir parça bütün ilişkisini açıklamaktadır. Bu anlamda, toplumsal ilişkilerin kalıplaşması ile toplumsal yapıların meydana geldiğini söylemek mümkündür. Yapısalcı ya da post yapısalcı gelenekteyse yapılar, mevcutların herhangi bir kalıp şeklinde ele alınması olarak değil, bir kesişim olarak beliren unsurlar şeklinde ifade edilmektedir. Giddens bu düşünce yapılarına karşı gelmiştir. O, yapı ve sistem arsındaki benzemeyen yönlere atıfta bulunarak toplumsal ilişkilerin yapılaşmasına farklı bir bakış açısı getirmekte, zaman ve mekan art alanları ile kavramsal bir yapıya dönüştürmektedir (Giddens, 2020).

Sosyal yapı farklı toplumlarda farklı özellikler göstermektedir. Bu farklılıklar, toplumların kültürel ve fiziksel yapılarını temel almaktadır (Bayraktar, 2003: 22). Buna ek olarak toplumsal değerler zamanla ortaya çıkmaktadır. Bu değerler, söz konusu toplumun yapısına paralel olarak ilerlemekte, zaman içerisinde eklemeler olmakta veya var olan değerlerin dönüşmesi söz konusu olmaktadır (Yıldız, 2017: 1218). İnsanın yaşamı boyunca toplumsal yapılar tarafından birçok noktada çevrelendiği ve kısıtlandığı, bunun sonucunda da eylemsel süreçlerinin bu durumdan etkilendiği düşüncesi Giddens'ın vurguladığı bir açıklamadır. Giddens'ın yapılaşma teorisinde, insanın içinde yaşadığı toplum tarafından kısıtlandığı, gerçekleştirdiği eylemlerde yine toplumsal yapıların oluşturduğu çerçeve içerisinde hareket etmek zorunda kaldığı düşüncesi temel çıkış noktası olarak ifade edilebilir (Özdemir, 2023: 131).

Giddens sosyal yapıyı etkileşim ve bütünleşme kavramları çerçevesinde ele alarak bir kavramsallaştırmaya gitmekte ve yapısalcı-işlevselci ekollerin oluşturduğu düzeni tek boyutlu açıklayan tanımlar yerine sosyal bütünleşmeyle sistem bütünleşmesinin üzerinde durmakta ve bunlar arasındaki ayrımları ele almaktadır. O sosyal bütünleşmeyi yüzyüze

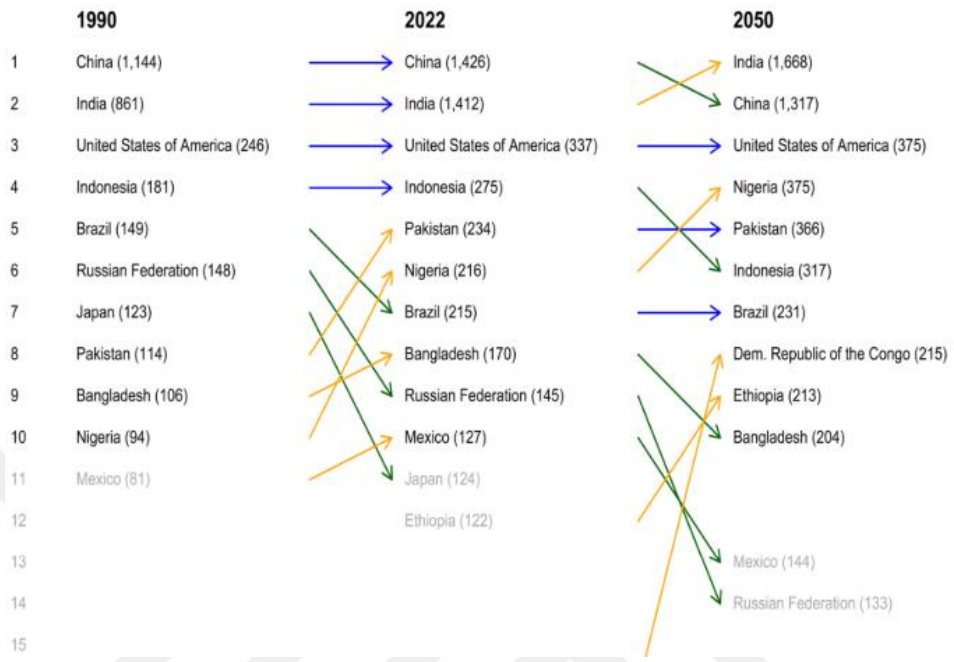
etkileşim olarak açıklamakta, sistem bütünleşmesini ise farklı mekânlarda bulunan bireyler arasındaki etkileşim olarak ifade etmektedir (Yıldırım, 1999).

Sosyal yapı içerisinde insanların hangi rolde oldukları diğer bir ifade ile fail mi yoksa aktör mü oldukları düşüncesi Marx'ın "İnsanlar tarihlerini kendileri gerçekleştirir; fakat onu kendi iradeleri ile seçtikleri parçaları birleştirerek değil, mevcut halde kendilerine verilen ve geçmişten aktarılan verili koşullarda gerçekleştirirler" (Marx, 2010: 30) cümlesi ile açıklanabilir.

2.2. Sosyal Yapı Unsurları

2.2.1. Nüfus

Sosyal yapının temel unsurlarından biri olan nüfus, dinamik ve canlı bir kütleyi oluşturmaktadır (Tümertekin, 1998: 231). Sosyal yapı şartlarını belirleyen, üretici ve tüketici durumunda olan nüfus, bir ülkeyi sosyal, ekonomik, siyasi ve askeri bakımdan doğrudan etkilemekte (Oktay, 2014: 32) aynı zamanda sosyal, siyasal, dini, ekonomik ve askeri olmak üzere farklı nedenlerle önemini devam ettirmektedir (Murat, 2006: 29). TUİK (2023) verilerine göre Türkiye nüfusu 85 milyon 372 bin 377'dir. Nüfusun %15,1'i genç nüfus, %26,0'ı çocuk, ortalama hane halkı büyüklüğü 3,14'tür. Ayrıca %49,9'u kadın, %50,1'i erkektir. 2022 yılında 2 milyon 791 bin 156 kişi iller arasında göç etmiştir. Yurtdışından Türkiye'ye 494 bin 52 kişi göç etmiştir. Türkiye 194 ülke arasında nüfus büyüklüğüne göre 18. sırada yer almıştır (TUIK, 2024). Dünya nüfusuna bakıldığında ise Türkiye'nin ilk 10 ülke arasında olmadığı açıktır. Dünya ülkelerinde ise nüfusun yakın gelecekte değişeceği ve bu durumun ülke sıralamalarını etkileyeceği görülebilir (Bkz. Şekil 1).

Şekil 1[*]**.** Dünyanın en kalabalık 10 ülkesinin 1990 ve 2022 sıralaması ve orta senaryo olarak 2050 öngörüleri (United Nations, 2022).

Çalışma gücünün en önemli unsurlarından biri olan nüfus, nitelikli bir yapıya sahip ise ekonomik kalkınmanın uygulanması ve sürdürülmesi için büyük bir öneme sahiptir. Ek olarak nüfusun askeri alan açısından da gücü temsil ettiği söylenebilir (Oktay, 2014: 50). Ancak içinde bulunulan birçok farklı unsurun geçerli olduğu döneme göre nüfusun azlığı veya fazlalığı bir sorun olarak da görülebilmiştir (Murat, 2006: 39). Toplumsal dinamikler nedeniyle nüfus içerisinde bazı hareketlilikler görülebilir. Örneğin tarımda teknolojinin kullanılması, kırsalda kontrolsüz bir şekilde artan nüfus ve bunun sonucunda emek gücünün kullanılmasına ilişkin istihdam sorunu kalan mirasın aile üyelerine bölünerek değerinin azalması gibi nedenler nüfus hareketliliğine diğer bir ifade ile iç ve dış göçe neden olabilmektedir (Demir, 2021: 133). Nüfus hareketliliği ise sağlık, eğitim, barınma, istihdam, yapısal çevre gibi farklı alanlarda yeni politikaları zorunlu kılabilmekte (Kartal ve Manço,

[*] Not: Şekil yalnızca 1990, 2022 veya 2050'de en kalabalık on ülke arasında yer alan ülkeleri göstermektedir. Mavi ok bir ülkenin aynı sırayı koruduğunu, sarı ok bir ülkenin sıralamasının arttığını ve yeşil ok ise ülkenin sıralamasının düştüğünü gösterir. En yüksek sıralamaya sahip 10 ülke siyah renkle diğer ülkeler gri renkle gösterilmiştir.

2018: 292) ayrıca özellikle üçüncü dünya ülkelerinde bu sürecin kontrolsüz bir şekilde ve çok hızlı gerçekleşmesi nedeniyle de altyapı ve sosyal donanımlara ilişkin çoklu sorunlara neden olabilmektedir (Güçlü, 2007: 120).

2.2.2. Mekân

Kent ile ilgili araştırmalarda ve kent sosyolojisinde son yıllarda öne çıkan mekan kavramı, kent kavramını irdelemek açısından farklı yönleri ile açıklanmaktadır. Daha önceden coğrafya ve mimarlık alanlarında sıklıkla bahsedilen bu kavram günümüzde sosyoloji ve sosyolojik teorilerde de ele alınmaktadır. Bu durumun en önemli nedenlerinden birisi küresel kent ve kentsel ayrışma gibi konulara mekânsal perspektiften bakma zorunluluğudur (Güçlü, 2012: 262). Tickamyer'a (2000) göre mekân, bir yerleşme alanı, var olan yerlerin ilişkisel bir şekilde karşılaştırılması, onlara ilişkin fikirlerin düzenlenmesi ve kıyaslanan alanların büyüklüğü olmak üzere farklı biçimlerde kavramlaştırılabilir. Chicago sosyolojisi okulunun yaklaşımına göre bireyler, kentsel çevreye veya doğal olduğunu düşündükleri alanlara uyum sağlayarak kentin ideal tipik modelini ortaya koymaktadır (Güçlü, 2012: 264).

Mekân kimlik oluşturmanın temel unsurlarından birisini oluşturmakta (Özbey, 2018: 1401) ve toplumsal ilişkileri doğrudan etkilemektedir. Mekânın toplumsal, toplumun ise mekânsal olduğu gerçeği göz önünde bulundurulursa (Aytaç, 2006) insana ilişkin yapılan çalışmalarda mekânın önemi daha iyi anlaşılabilir. Simmel (2000) Metropol ve Zihinsel Yaşam isimli kitabında taşra ve metropol yaşamındaki farkları öne çıkararak mekanın insan hayatını ve zihinsel yaşamı doğrudan şekillendirdiğini belirtmektedir (Simmel, 2000). Örneğin bir mahalle bakkalının müşteri ile iletişimi, bir AVM'deki kasiyerin müşteri ile iletişiminden farklı olabilmektedir. Mahalle bakkalı informal iletişim kurarken, AVM'deki kasiyer, kurumsal bir art alan nedeniyle formal iletişim kurmaktadır. Ayrıca karşılama ve göndermede kullandıkları sözcükler de birbirinden farklı olabilmektedir. Ek olarak sokakta karşılaşan insanlarla, sinemada karşılaşan insanların diyalogları da değişebilmektedir. Birisi daha genel olurken diğeri bulunulan mekan üzerinden gelişebilmekte ve ilerleyebilmektedir (Karaarslan, 2018: 86-87). Bir mekanın anlaşılarak ifade edilmesine ve insanla etkileşimine ilişkin çalışmalar yapısalcı, fenomenolojik, psikolojik, sembolik, kültürel, antropolojik, ampirist vb.

çok farklı başlıklar altında incelenebilir (Solak, 2017: 15). Bu anlamda mekanın çok yönlü ve interdisipliner bir açıyla ele alınması gerektiği söylenebilir. Kant'a göre mekân, bir insanın yaşadığı tecrübelerden önce var olan sezgilerinin diğer bir ifade ile priori bir sentezi temsil etmektedir (Weber, 1993: 308-309). Bu sezgiler insan yaşamına dahil edildiğinde çok yönlü bir değer oluşturmakta ve konunun disiplinler arasılığı mümkün hale gelmektedir.

2.2.3. Aile

Aile, zaman içinde değişikliklere uyum sağlayarak ayakta kalan esnek toplumsal birim olarak açıklanabilir (Marshall, 1999: 7). Bütün toplumlarda var olan ve toplumun temel yapıtaşlarından birisi olan aile (Zabun, 2009: 98), hem bireyi hem de toplumu şekillendirmesi nedeniyle çok önemlidir. Diğer bir ifade ile bir çocuğun, oluşturmaya çalıştığı, oluşturduğu ve toplum içerisinde yansıttığı kimlikte ailenin büyük etkisi bulunmaktadır (Cooke, 1991). Türkiye'de aile tipleri geleneksel aile yapısına göre şekillenen, kırsal alanda ataerkil ve tarımla geçimini sağlayan büyük aile ile modern aile yapısına göre şekillenen, kentsel alanda yaşayan, kararlara her aile bireyinin iştirak ettiği ve geçimini ticaret ve hizmet sektörü ile sürdüren küçük aile yapısından oluşmaktadır. Büyük ve küçük aile özelliklerini bir arada gösterip kır-kent arasındaki gecekondu aileler ise geçiş ailesi olarak ifade edilebilir. Bunlara ek olarak Türk aile yapısına ilişkin aşağıdakiler söylenebilir (Gökçe, 2017: 57):

a) Toplumsal yapının temel dinamiklerinden biri olan aile içerisinde, devlet, din, eğitim ve ekonomi gibi sosyal kurumlar gelişmektedir. Bu kurumlar daha sonra kültürel gelişmeyle beraber aileden bağımsız bir hale gelmektedirler.

b) Aileyi Postmodernizm, Feminizm, Çatışmacılık, İşlevselcilik, Sembolik Etkileşimcilik gibi yaklaşımlar sosyoloji temelli kuramsal bir çerçevede açıklamaya çalışmaktadır.

c) Ailenin zaman içerisinde evrilerek gelen yapısına kutsal metinlerin etkisi göz ardı edilmemelidir. Kutsal metinler önce evlilik olgusunu etkilemekte sonrasında aile işleyiş biçimine ilişkin bir etkide bulunmaktadır.

d) Aile değerleri, evlilikle ilgili ilke ve değerlerden doğrudan etkilenmektedir.

e) Büyük, küçük ve geçiş ailesi Türk toplumunun aile yapısını açıklayacak başlıkları oluşturmaktadır.

f) Türklerin önceki dönemlerinde aile yapısı ile ilgili yeterli kaynak bulunmamaktadır. Bu konuda anlatılanların ise ütopyalara dayandığı düşünülmektedir.

g) Osmanlı dönemi incelendiğinde, dini ve etnik olarak farklı aile yapılarından bahsetmek mümkündür. Ancak tarihi kaynakların çoğunda yanlı ve gerçeklikten uzak ifadelerin olduğu söylenebilir.

h) Cumhuriyet döneminde, İsviçre medeni hukuku ile birlikte gerçekleşen devrimlerle, ailede kadının rolü değişmeye başlamıştır.

i) Türk aile yapısı, geleneksel ile modern arasında kimlik

j) Geleneksel ile modern yaşam arasında Türk aile yapısı kimlik oluşumunu/arayışını sürdürmektedir.

Aile içerisinde bireylerin birbirleri ile iletişimi onların mevcut ve gelecekteki ilişkileri açısından çok önemlidir. Bu anlamda ebeveynlere büyük iş düşmektedir. Örneğin erkek çocuk babadan toplumsal davranış kalıplarını öğrenmekte, kız çocuk ise mevcut iletişim şekline göre özgüven kazanmaktadır (Karaköse ve Karaköse, 2012). Ancak Türk toplumunda baba daha çok otoriteyi temsil etmekte anne ise fedakarlıkta bulunan ve büyüme sürecinde tüm ayrıntılarla ilgilenen kişi olabilmektedir (Zeybekoğlu, 2013). Batu vd. yaptığı araştırma da bu bulgular doğrulanmaktadır. 20 dijital yerli ile ZMET Tekniği kullanılarak yapılan derinlemesine görüşmeye göre yoğunluklu olarak anneler yumuşak, kapsayıcı, babalar ise güçlü ve koruyucu kodlarla ifade edilmiştir (Batu, Öksüz ve Kayacan, 2024). Ancak bu duruma ek olarak günümüzde kadına yöneltilen tüm işlerde onunla işbirliği yapan ve çocukları ile ilgilenen modern baba kavramından da bahsetmek gerekmektedir (Akar ve Aksoy, 2018). Ebeveynlerin aile kültürünü belirlediği yapı, ailenin ve toplumun devamı için önemlidir ve farklı işlevlere sahiptir. Bireyleri toplumsal kurallara yönelik bilgilendirme, birey-kurum arasındaki bağı oluşturma, farklı kişi ve kurumlar tarafından

gerçekleştirilemeyecek sorumlulukları yerine getirme, üyelere toplumsal amaçların gerçekleştirilebilmesi için destek verme ve toplumsal değişim için uyum ortamını sağlama bu işlevlerden bazılarıdır (Dönmezer, 2001).

2.2.4. Eğitim

Dünyaya geldiği andan itibaren öğrenme süreci başlayan insanoğlu, sosyalleşmeye ve böylece içinde bulunduğu toplumun yaşam felsefesini, değerlerini, norm ve kültürünü öğrenmeye başlamaktadır. Öğrenme sürecini ilk yıllarda aile ile yoğun şekilde yaşayan bireyler, sonrasında sokakta ve örgün eğitim ile devam ettirmektedir. Bu anlamda bireyler toplumdan değer, norm vb. alırken toplum da sahip olduğu birikimi yeni nesillere aktarmaktadır (Özdemir, 2024: 225). Hem kökeni hem de işlevi bakımından önemli olan eğitimin (Aslan, 2001: 16) yaygın bir uygulama alanı bulunmaktadır. Kavramsal anlamı bakımından da geniş ve dar anlamı çerçevesinde açıklamak doğru olabilir. Eğitim geniş anlamıyla doğanın, sosyal kurumların veya bireylerin, (başka) bireyler üzerinde etkide bulunmalarını; dar anlamıyla (çevre unsurları dışarıda bırakarak) eğitim kurumlarının yardımı ile aracısız etkileri ifade etmektedir (Bilgiseven 1987: 14). Eğitim, bireylerin, bilgilerini ve becerilerini, özgüvenlerini arttırmakta, mevcut sorunların çözümünü ve yaratıcı düşünme yeteneğinin güçlenmesini sağlamaktadır (Asharose ve Sasi: 2015). Gramsci (2011) insanın toplum içerisinde kendisini bulduğunu ve eğitim ile arasında doğrudan bir ilişki olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre mevcut nesiller, yeni nesilleri eğitmekte ve biçimlendirmektedir. Eğitimle birlikte doğaya egemen olma ve doğaya karşı durma söz konusu olabilmiştir. Farabiye göre eğitimin çeşitli amaçları vardır. İdeal toplumu meydana getirmek, erdemli yönetici yetiştirmek, kişiye gerekli bilgi, tutum ve sanatsal becerileri kazandırarak mükemmel insan için uğraşmak ve iyi düşünen hür bireyler yetiştirmek bunlardan bazılarıdır (Çelikkol, 2010: 111-112). Günümüzde bilgi iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte bireyin doğumundan ölümüne kadar eğitim süreçlerinde teknolojik etkinin oranı artmıştır. Bu doğrultuda teknolojik gelişmelerin eğitim sistemi üzerindeki etkilerini vurgulamak gerekmektedir. Bunlar, başta televizyon olmak üzere kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler, öğretim gereçlerindeki gelişmeler ve ulaşım ağlarındaki değişmelerdir. Bu doğrultuda günümüzde bireyin eski zamanlardaki gibi aile ve çevresinden

aldığı eğitimin çok daha ötesinde teknoloji temelli uluslararası bir kimliğe bürünecek şekilde eğitim alabildiği söylenebilir.

2.2.5. Din

Din, geçmişten günümüze, toplumsal bir karakteri, belli değerleri, sembolleri olması nedeniyle insan topluluklarının hayatında merkezi bir yere sahiptir. Sosyolojinin isim babası, A.Comte'un din sosyolojisine ilişkin açıklamaları tamamen dini özelliklere sahiptir (Günay, 1998: 121). Dini deneyim, sosyolojik, teorik ve pratik olarak üç ayrı şekilde ele alınabilir. Dinin teorik yönünü, düşünce, inanç ve bazı doktrinler oluşturmaktadır. İbadetler ise onun pratik yönü olarak düşünülebilir. Dinlerin yaşanılan topluma göre kendilerine özgü ritüelleri bulunmaktadır. Bu ritüeller dinlerin yeni nesillere aktarımı için önemlidir ve onların devamını sağlamaktadır. Bu nedenle ibadetler, törenler ve töreler bir din için temel ve başat yansımalar olarak değerlendirilebilir (Güneş, 2014). Her din, çok veya az değişen farklı bir toplum şekli sunmaktadır. Bu durum, toplumsal hayatın ek olarak bireysel davranışların yeniden şekil almasını zorunlu kılmaktadır. Bu da toplum-din ilişkisinin önemini göstermesi açısından önemlidir (Keskin 2004).

2.2.6. Ekonomi

İktisat kavramı herhangi bir konuda üretim, değişim veya tüketim faaliyetlerini incelemekte ve özellikle bilim alanında kullanılmaktadır. Bu faaliyetler, günlük hayat içerisinde ekonomi terimi kullanılarak açıklanmaktadır (Yalçınkaya: 2022). Acar'a (2008) göre ekonomi, toplumsal ve ekonomik yapıyı incelemek için matematik dilini kullanmaktadır. Fakat bu incelemede açıklamalar ekonomik varsayımları güçlü kılsa da bu varsayımlar soyut olacağından toplumsal gerçekliğin uzağında kalabilmektedir. Ona göre ekonomi bilimi, kendi içinde karmaşaya sahip ekonomik ve toplumsal sistemleri incelemek amacıyla matematiğin dilini en uygun yolla kullanmaktadır.

Adam Smith'in Ulusların Zenginliği-1776 isimli kitabı ile modern ekonominin başladığı düşünülmektedir. Smith bu eserini yayınladığında ekonomik ve sosyal alanlar arasında bir ayrım bulunmamaktaydı. 19. yüzyılın sonlarında ise Avrupa'da Alman Tarihçi Okul üyeleri

ile İngiliz/Avusturyalı Klasik ve Neoklasik iktisatçılar (marjinalistler) arasında ekonominin daha doğru nasıl çalışabileceğine yönelik yöntem savaşı başlamıştır. Alman Tarihçi Okulu'na göre her ülke için benzer ve uygun olabilecek küresel bir kanunlar zinciri bulunmamaktayken Marjinalistler (bu yarışı kazanan taraf) evrensel iktisat kanunlarını hedeflemekte, kültürü, tarihi ve kurumları iktisadın araştırma çerçevesinden çıkarmaktadırlar. Onlara göre ekonominin saygınlığı tümdengelime, kantitatif yöntemlere ve insanla ilgili basit ve kesin varsayımlara dayanmalıydı (Kabaş, 2022: 101). Castells'e göre 20. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan yeni ekonomi, küresel temellidir, enformasyoneldir ve ağ örgütlenmesine dayalıdır. Çünkü bu yeni ekonomide üretkenlik, bilgiye dayalı enformasyon üretme rekabetine ve elde edilen bilgilerin işlenmesine dayalıdır. Küresel olması, üretim, tüketim ve dolaşım bileşenlerinin küresel bir ölçekte gerçekleşmesi ile doğrudan ilişkilidir (Castells, 2013). Smith, ekonomi ve doğal olaylarda kendi içinde süregiden bir düzen olduğunu, bu durumun ise gözlem ya da ahlak hissiyle anlaşılabileceğini belirtmektedir. Ona göre ekonomik ilerleme özgürlüğü (ki eşitsizliğin kaynağı olarak görmektedir) beraberinde getirmektedir ancak bu özgürlük adaletsizliği de beslemektedir. Serbestlikten yana olan Adam Smith, piyasa ekonomisinde erdemli olmayı zenginlikten daha değerli olarak gördüğünü belirtmektedir (Kesici, 2010).

2.2.7. Kültür

Bu tez çalışmasının üçüncü bölümünde kültür kavramı ayrıntılı olarak açıklanmıştır (Bkz. Bölüm 3).

2.3. Sosyal Değer Kavramı ve Oluşturucuları

Sosyal yapı, zaman içerisinde değişebilmektedir. Bu değişim iki şekilde gerçekleşmektedir. Bunlardan ilkinde toplum içerisindeki bireyler, kültürün gerektirdiği yeni ihtiyaçlara göre farklı sosyal rol içerisine girebilmekte ve yeni performanslar gösterebilmektedirler. Bu yeni roller ve sahip olunan performanslar, uygulama sürecinde bireyleri sahip oldukları değerlerinden ödün verebilecek durumuna zorlamaktadır. Yeni çevreye kültürel anlamda adaptasyon sağlayan bireyler, bu çevrenin sahip olduğu değerlere uygun davranışlar sergilemek durumunda kalmakta ve yakın çevresinin gösterdiği davranışları norm davranış

olarak algılamaktadır. Kültür aktarımı bir süreçtir. Bu süreçte çevreden alınan norm ve değerler gerek doğrudan gerek dolaylı olarak gerçekleşebilmekte ve bir dalgalanma meydana gelebilmektedir. Bu süreçte belli bir kitle atalarının aktardıklarına sıkı bir şekilde sadakat göstererek bağlı kalabilmeyi başarabilmektedir. Bazı değerler ise yeni nesle nostaljik değerler olarak aktarılabilmektedir (Karataş, 2020: 17).

2.3.1.Amaçsal ve araçsal değerler

Rokeach'in İnsan Değerlerinin Doğası adlı kitabının yayınlanması, sosyolojinin birçok dalında insan değerlerinin rolünü araştıran deneysel çalışmalarda bir artışa neden olmuştur. Rokeach'e göre değer kavramı "belirli bir davranış biçiminin zıt bir davranış biçimine veya varoluşun son durumuna göre kişisel veya sosyal olarak daha fazla öncül haline gelen inançlar toplamı" olarak açıklanabilir (Debats, 1996). Rokeach'e göre insana özgü değerler amaçsal ve araçsal olarak ikiye ayrılmaktadır (Altıntaş, 2005: 4). Amaçsal değeri hayatın temelini oluşturan amaçlar olarak açıklamak mümkündür (Uygun, 2003: 93). Aracı değerler sosyal hayatta gerçekleşen sıradan davranışlarda görülürken amaçsal değerler bireylerin yaşamlarında ulaşacakları en son istekleri olarak açıklanabilir (Altıntaş, 2005: 4) Tuulik vd. (2016: 154) "*Rokeach'ın Araçsal ve Amaçsal Değerleri, Modern Organizasyonun Tanımlayıcıları Olarak Değerler*" isimli çalışmalarında amaçsal değerleri bir kişinin yaşamı boyunca ulaşmak istediği hedefler ve farklı kültürlerdeki farklı insan grupları arasındaki değişiklikler olarak tanımlamaktadır. Ayrıca arzu edilen ve son duruma gönderme yapmaktadırlar. Araçsal değerleri ise nihai değerlere ulaşmak için kullanılan yollar ve tercih edilen davranış biçimleri olarak açıklamaktadırlar.

2.3.2. Estetik değer

Estetik değer gerek akademide gerek alan uzmanları tarafından, ilk olarak sanat alanı üzerinden açıklanmaktadır. Hançerlioğlu (1993: 55) Felsefe Sözlüğü isimli kitabında değerin nesnel gerçeklikle ilişkili olduğunu ve bunun da insanlar tarafından edinilmiş bilgi olarak açıklamaktadır. Estetik açısından ise güzel olanın değerli kabul edildiği ve bunun da sanatsal değerlerin tamamını kapsadığını belirtmektedir (Hançerlioğlu, 1993). Estetik açısından bakıldığında ilgi alanı doğadan sanata yönelmektedir. Çünkü sanat yapıtlarının anlaşılması,

yorumlanması ve değerlendirilmesi estetik değeri üzerinden gerçekleşebilmektedir (Bozkurt, 2013: 51). Estetik değer haz ve düşünsellikle ilgili iken ahlaki değer sadece düşünce ile ilgilidir (Timuçin, 2008: 56). Hartmann'a (1966: 323) göre estetik değer üç farklı şekilde ifade edilebilir. Bunlar, nesneye, sanat dallarına ve değer duygusuna göre sınıflandırma olarak sıralanmaktadır. Nesneye göre sınıflandırma doğal ve insani güzelliği temel almaktadır. İkinci tür sınıflandırmada nesneye yönelik unsurları dışarıda bırakarak sanat eserinin kendisi ve özel türü temel alınmaktadır. Üçüncü tür sınıflandırmada ise nesneye yönelik tüm dış unsurlar dışarıda bırakılmakta bilincin vermiş olduğu yanıt temeline dayanmaktadır.

3.3.3. Ahlaki değer

Kendine hâkim olma ve kendini yönetme sanatı olarak açıklanan ahlak, kişinin kendisi üzerindeki egemenliği olarak açıklanabilir (Boutroux, 2023: 278) İnsanın diğer insanlara göre sahip olduğu ahlaki farklılığı, doğuştan sahip olduğu kişiliği ile ilişkilidir. Doğuştan sahip olduğu bu özellik ise gerçekleştirdiği eylemlerine yansıyarak somut bir hal almaktadır (Schopenhauer, 2019: 64). Doğruluğu benimsemek anlamına gelen dürüstlük, herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ve benzerine duyulan bağlılık anlamına gelen sadakat, genel olarak korkular, riskler ve tehditlerle başa çıkabilme yeteneğini ifade eden cesaret, değerli kişi, kurum ve benzerine yönelik duyulan duygu anlamında saygı, ilgi duyarak birilerinin umursandığını gösteren sevgi, herkesin hakkının verildiği anlamına gelen adalet, bireyin davranışlarındaki incelik ve hoşluk anlamına gelen zarafet yedi ahlaki temel değer olarak ileri sürülebilir (Lashway, 1997).

2.3.4. Ekonomik değer

Bir ürün veya hizmetin kendi alanında rakiplerine göre maliyet toplamına ekonomik değer denilir. Ekonomik değere ilişkin yaklaşımda, üretim geliri, piyasada sunulan değer ve koruma/önleme maliyeti vb. birbirinden farklı kavram ve süreçlerden bahsetmek mümkündür (Demir, 2009: 77). Bir kurum veya kuruluşun yarattığı ekonomik değer hissedarları da doğrudan etkilemekte ve onların sahip olduğu sermayeyi de üst düzeye çıkarmaktadır (Odeode, 2019: 24).

2.4. Sosyal Değişme ve Sosyal Değişme Kuramları

Evrenin temel bir karakteristiği olan değişmenin toplumlar için de bir zorunluluk olduğu söylenebilir. Toplumsal yaşam bir yandan düzen, istikrar ve süreklilik barındırırken öte yandan yenilik, hareketlilik ve sürekli oluşumu da gerekli kılmaktadır (Yaka: 2011). Modernleşme, gelişme, dönüşüm ve evrim gibi bazı etkileyici yaklaşımlara dayanarak 1960'larda ve 1970'lerde geliştirilen ve bir araştırma konusu haline gelen sosyal değişme "sosyal yapının önemli değişiklikleri" (Wilbert, 1967) olarak tanımlanmaktadır. Sosyal değişme, toplumun ne kadarını etkilediğine göre sınıflandırılabilir. Bunları, toplumun tamamını etkileyen ve uzun sürece yayılan büyük değişmeler, bölgesel etkiye sahip ve kısa zamanı kapsayan orta değişmeler ve toplumsal olguları ifade eden küçük değişmeler olarak ifade etmek mümkündür (Batu, 2021: 83).

2.4.1. Sosyal değişmenin niteliği

Sosyal değişme iç ve dış kaynaklı dinamiklerden etkilenebilen normal bir durum olarak kabul edilmektedir. Sosyal değişmeye ilişkin bazı özellikler aşağıda sıralanmıştır (Yaka, 2011):

- Tamamen yerel değildir, uzun dönemde mutlaka evrensel değişime katkı sunmaktadır.
- Birikime dayalı olduğundan yeterli birikim sağlanmadan gerçekleşemez.
- Hem yenilenme, gelişme gibi olumlu hem de bozulma, dağılma gibi olumsuz yönde başkalaşım görülebilir. Ancak bu durum tercihlere bağlı gerçekleşmez.
- Toplum üzerinde derin etkileri olan ve iz bırakan değişmeler sosyal değişme olarak kabul edilirken kısa süreli günlük değimeler (moda vb.) bu nitelikte kabul edilmez.
- Teknoloji sosyal değişmeye neden olan en önemli etkenlerden biridir.
- Birçok faktörden etkilenen karmaşık bir süreçtir.
- Bazen hafif bazen de şiddetli düzeylerde uyuşmazlıklara neden olabilmektedir.

- Her toplumun değişme süreci ve herhangi bir sosyal değişmeden etkilenme boyutu tamamen o topluma özgüdür.

- Fiziksel ve mekanik bir süreç değildir.

- Kısmi veya bütünsel olarak gerçekleşebilmektedir.

- Bireysel iradenin dışında toplumsal bir süreçtir.

- Yavaşlatmak veya ertelemek mümkün olsa da tamamen engellemek mümkün değildir. Ayrıca geri döndürülemezdir.

- Anlık olmayan, zaman zaman yavaşlasa da kesintisiz devam eden sosyal bir süreçtir.

Sosyal değişme ilk ortaya çıktığı günden bu yana sayısız şekilde eleştirilmiştir. Bu kavrama yönelik en çok öne çıkan itirazlar aşağıda sıralanmıştır (Frie, Kohl ve Meier: 2024):

- İstikrar ve değişim arasındaki örtük karşıtlığa ve bazen de istikrarın değişime tercih edilmesi,

- Toplumun sektörlere (siyaset, ekonomi, kültür, vb.) bölünmüş ve her bir sektör içinde istikrarlı gelişme yörüngeleri ve bunlar arasında arzu edilen bağlantılar içeren oldukça statik kavramsallaştırılma,

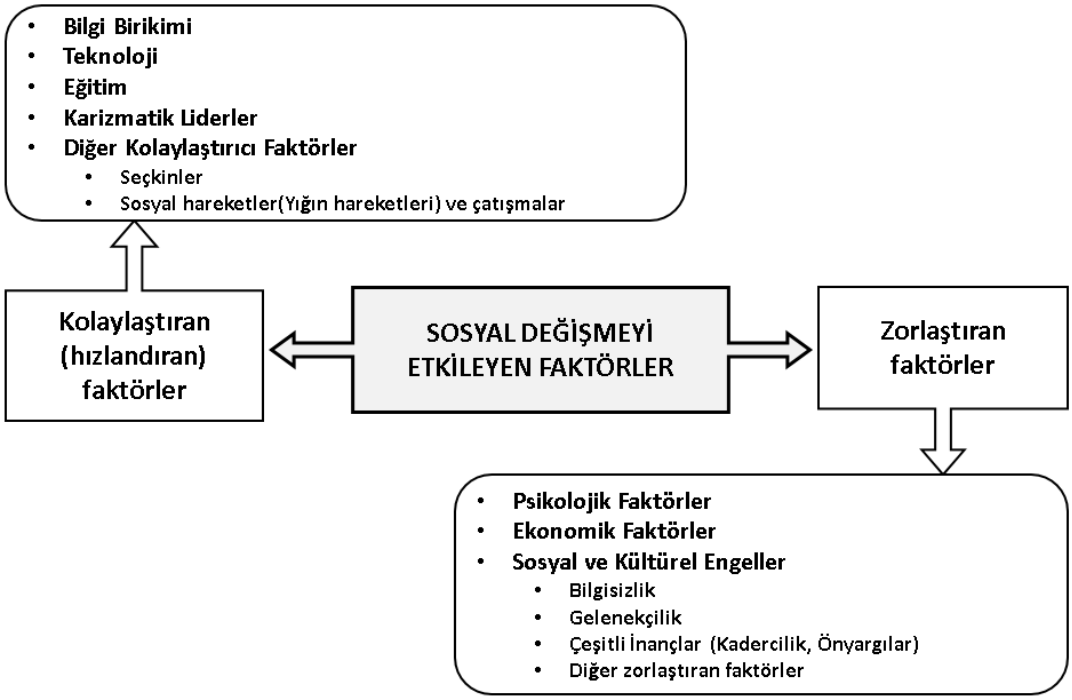
- Gelenek ve modernite arasındaki örtük karşıtlığa ve her türlü toplumun 'geleneksel' etiketi altında bir araya getirilmesi; ancak modernitenin az çok batı paradigması tarafından tanımlanması,

- Sosyoekonomik yapıları toplumların omurgası olarak gösterme tercihi, siyaset ve kültür gibi faktörlerin etkili bir şekilde bunların türevleri olarak görülmesi.

2.4.2. Sosyal değişmenin nedenleri

Sosyal değişme radikal yapısal (devrimci), kademeli yapısal veya kültürel olabilmektedir. Değişme kaynakları, toplumdaki iç çelişkilerde, sistemin çeşitli bölümlerinin eşit olmayan

büyüme oranlarında, diğer sistemlerle temas ve çatışmada ve kuşaklar arası farklılıklarda bulunabilmektedir. Devam eden sosyal sistemler, grup hatları boyunca toplumsal hoşnutsuzluğun birikmesi ve harekete geçirilmesine ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle sürekli bir girdiyi garantilemek üzere tasarlanmış bir dizi mekanizmaya dayanmaktadır (Katz, 1974). Sosyal değişmenin analizi çeşitli aktörlerin karmaşık etkileşimlerini incelemeyi gerektirmektedir. Herhangi bir faktöre tek başına vurgu yapılması, kısaltılmış analizlere yol açabilmektedir (Ekardt, 2024) Sosyal değişme olumlu ve olumsuz etkileyen faktörler Şekil 2'de özetlenmiştir (Yaka: 2011).

Şekil 2. Sosyal değişmeyi etkileyen faktörler.

Bilgi Birikimi: Bireylerin deneyimlerle oluşturduğu, ürettiği ve işlediği bilgi dil aracılığıyla topluma aktarılmakta ve toplum tarafından içselleştirilmektedir. Bilgi (gündelik, aşkın bilimsel bilgi) toplumsal yaşamı daha iyi ve daha kolay hale getirmeyi amaçlamaktadır. Bilginin insan zihninden ve toplumdan bağımsız değerlendirilmesi olanaksızdır. Bu bağlamda toplumsal değişmenin toplumsal bilgiyi değiştirdiğini veya dönüştürdüğünü, bilginin de toplumsal değişmeyi sağladığını söylemek mümkündür (Apalı, 2016).

Teknoloji: Bilimin ilerlemesiyle birlikte ihtiyaçlar dâhilinde teknoloji de hızla ilerlemektedir. Bu ilerlemeler toplumun gelişmesini sağlamakta ayrıca sosyal değişmeyi de etkileyen en önemli etkenlerden birini oluşturmaktadır (Sadler ve Zeidler, 2005) Toplum yaşamında teknolojinin ağırlığının artışı, sosyal ve kültürel değişim üzerindeki etkisini arttırmaktadır. Teknolojik buluşlar insan ilişkilerinde de geri dönüşsüz değişiklere yol açmaktadır (Yaka: 2011).

Eğitim: Eğitim, hâkim kültürün sonraki nesillere aktarımını gerçekleştirmek için bireylerin kurumlara ve sosyal değerlere uyumunu sağlamayı amaçlamaktadır. Öte yandan eğitim, sorgulama ve araştırmayı da teşvik etmektedir. Böylece mevcut sistemin toplumsal normlarını, sosyal sınırlılıklarını ve ikilemlerini sorgulama potansiyeli geliştirmeye fırsat sunmaktadır. Bu nedenle eğitimin hem tutucu hem de özgürlükçü yanlarının olduğunu söylemek mümkündür. Eğitimin özgürlükçü yanı, şüphesiz sosyal değişme sürecinde değişmeyi başlatan, hızlandıran ve neticelendiren önemli ve gerekli bir etkendir. Radikal sosyal değişmelerin olmadığı dönemlerde bile mevcut düzenin analizi, incelenmesi ve yeni seçenekler sunulması eğitimin özgürlükçü yanının sonucudur (Eskicumalı, 2001).

Karizmatik liderler: Weber'in (1946) karizmatik liderlik teorisi, karizmatik liderlerin sosyal değişmeyi başlattığını ve statükoyu temel bir şekilde değiştirdiğini varsaymaktadır. Karizmatik liderler bu amaca, insanlara sosyal değişmeye ilham veren ve onları motive eden güçlü bir vizyon sunarak ulaşmaktadırlar. Bu liderler insanların duygularına hitap eden ve öz değeri artıran bir vizyon ortaya koymaktadırlar. Karizmatik liderlerin performansı ve etkinliğinin, en azından kısmen, takipçileri ödüller ve cezalarla motive etmekten ziyade, onları bir vizyon doğrultusunda çalışmaya teşvik etme yeteneklerinde yattığı teorize edilmiştir. Özellikle karizmatik liderler, takipçilerine ilham vermek ve sosyal değişmeyi uygulamak için belirli iletişim stratejileri kullanma eğilimindedir (Seyranian ve Bligh, 2008).

Psikolojik faktörler: Değişmeye karşı direnç, sosyal psikolojinin başlıca konularından birini oluşturmuş ve Thorstein Veblen, William McDougall, Kurt Lewin, Leon Festinger ve William J. McGuire gibi çeşitli teorisyenler tarafından ele alınmıştır. Uzun yıllar boyunca yapılan araştırmalar, insanların kendileri için önemli olan inanç ve değer sistemlerine

(ideolojilere) mantıksal veya psikolojik olarak bağlı olan inançları değiştirmeye dirençli olduklarını göstermektedir (Jost, 2015). Psikolojik güçlendirmenin ve sosyal değişimin bağlantılı olduğu önerilmektedir (Drury ve Reicher, 2009).

Ekonomik faktörler: Marx ekonomiyi toplumsal evrimin başat faktörü olarak kabul etmektedir. Ekonomi, bazı sosyologlar tarafından sosyal değişmeyi etkileyen ayrı bir faktör olarak kabul edilse de günümüzde teknolojinin üretimle, üretimin ise ekonomi ile yakından ilişkili olduğu ve ayrı olarak değerlendirmenin mümkün olmadığı öne sürülmektedir (Yaka, 2011).

Sosyal ve kültürel engeller: Kültür, sosyal değişmelere etki eden önemli bir faktördür. Maddi ve manevi kültür iç içe girebilmekte ve gelenekler, sosyal değişmeyi engelleyebilmektedir. Örneğin iptidai toplumlarda yeni bir teknoloji, işsizlik doğuracağı gerekçesiyle reddedebilmektedir. Çünkü mevcut kültür kendi değerlerini koruma endişesi taşımaktadır. Kültürdeki (genel kanı, inançlar, temel ve genel bilgi, tavırlar, davranışlar, örf-âdet) değişmeler, sosyal değişmelere, toplumdaki kurum ve kuruluşlarda değişmelere yol açabilmektedir. Sorokin ve Sombart; Marx ve Ogburn'e karşıt olarak, soyut kültürün, soyut olmayan diğer bir ifade ile maddi olan kültür ve toplumsal değişmeler üzerinde oldukça etkili olduğunu vurgulamışlardır (Öksüz, 2011). Nitekim gelişmekte olan ülkelerde geleneksel yapı daha yavaş değiştiği için sosyal değişme de daha yavaştır. Ayrıca kalkınmayı amaçlayan ve geleneksel yapısını korumaya çalışan geçişli toplumlarda teknolojik değişmeler kültür değişmelerini etkilemektedir (Oktik, 2022).

2.4.3. Sosyal değişmenin yönü

Sosyal değişmenin yönüne ilişkin iki başlıca görüş ele alınabilir. Bunlar tek yönlü (lineer) sosyal değişme görüşü ve Devrî (cyclical) ve ritmik sosyal değişme görüşüdür (Öksüz, 2011).

Tek yönlü sosyal değişme görüşü: Bu görüş Grek düşüncesinden başlayarak orta çağ boyunca devam eden, toplumların bir tekâmül çizgisi üzerinde tek yönlü olarak devamlı şekilde ilerlediklerine inanan sosyal değişme görüşüdür. Comte, Spencer ve Durkheim da tekâmülcü bir görüşe inanmaktaydı. Sosyal değişme en basit gözlemlerle ele alındığında bile, farklı

alanlardaki sosyal değişmelerin aynı yönde takip ettiği, dönemsel olarak gidip gelme şeklinde ortaya çıktığı görülebilmektedir. Bir bütün olarak insanlık tarihi incelendiğinde ise değişmenin ilerleme yolunda olduğu anlaşılsa bile determinist bakış açısıyla yaklaşımın sınırlayıcı olabileceği düşünülmektedir (Öksüz, 2011).

Devri (Cyclical) ve ritmik sosyal değişme görüşü: Bu model toplumdaki gelişme ve değişmelerin döngüsel olarak gerçekleştiğini açıklamaktadır. Pareto'nun bilinen görüşü "elitlerin dolaşımı ve devri" bu görüşün örneklerinden birisidir. Sosyal düzeni yürütmek ve işlerliğini sağlamak için bir zümrenin yerini sonraki gelişmelerle beraber başka bir elit zümreye bırakması şeklinde açıklanmaktadır. Böylece, devri olarak görünen değişme, sosyal düzenin işlemesini sağlamaktadır. Devri model içinde dikkat çeken bir başka görüş de Sorokin tarafından ortaya konan sınırlı değişme teorisidir. Bu model devri değişme özelliğinin yanı sıra ritmik bir nitelik de taşımaktadır. Bu ritimler kısa veya uzun süreli olabilmekte ve değişme süreci içinde değişmenin yönünü belirlemektedir. Zincir halkalı gibi ifade edilen bu ritimlerin birbirini izlediği, süre olarak ritimlerin kısa veya uzun olmasının, değişme yönünü fazla etkilemediği ifade edilmektedir. Maddeci ve maneviyatçı sınır arasında görülen değişme sürecine şekil veren ritimler diğer bir ifade ile sosyo-kültürel süreçlerdir (Erkal, 1982).

2.4.4. Sosyal değişme tipleri

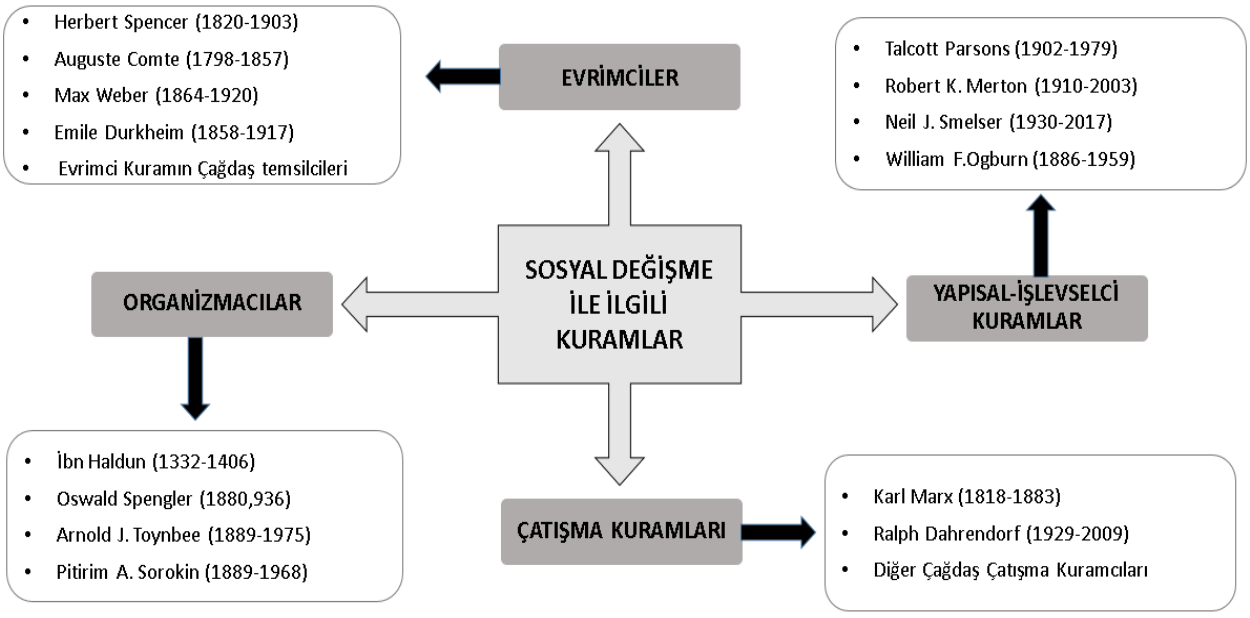
Pozitif zihniyetin sosyal bilimler üzerindeki egemenliğinin sonucu olarak sosyal değişme kavramı olumlu olarak anlaşılmış olsa da sosyal değişmenin her zaman ilerlemeci olduğunu söylemek uygun olmayacaktır. Sosyal değişme kavramı toplumsal çözülmeyi diğer bir ifade ile geriye dönüşü de ifade edebilmektedir (Doğan, 2014: 376-377). Toplumların kültürel yapılarında çeşitlilik olmasına rağmen her toplumda kendisine yer bulan bir takım ortak değerler bulunmaktadır. Bir toplumda gözlemlenen sosyal değişmenin yönünü kavramak için bu evrensel değerlerden yararlanılabilmektedir (Yazıcı, 2013).

Sosyal değişmeler zoraki değişmeler veya kendiliğinden değişmeler olabilmektedir. Devrimler, büyük ekonomik buhranlar, büyük afetler gibi olaylar sosyal değişmeye yol açabilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu takip eden yıllarda gerçekleştirilen

devrimler okullaşma oranında, tutumlarda, davranışlarda ve gündelik hayat pratiklerinde büyük değişmeleri beraberinde getirmiştir. 1960'lı yıllarda tarımda üretimin makineleşmesi ile birlikte tarımsal uygulamalarda görülen değişmeler ise kendiliğinden sosyal değişmeye örnek gösterilebilmektedir (Dönmez, 2013).

2.4.5. Sosyal değişme kuramları

Sosyal değişme, toplumun kapsamlı teorisine eşdeğer olan ve birçok teorisi bulunan oldukça geniş bir kavramdır (Endruweit ve Sozialer: 1989: 803). Toplum kuramcılar, sosyolojinin en önemli kavramlarından biri olarak kabul edilen sosyal değişme üzerine çalışmalar yapmış ve toplumsal yapının insanlık tarihi boyunca geçirdiği değişmeyi açıklayan kuramlar geliştirmiştir (Oktik, 2006). Örneğin Steven Vago, Sosyal Değişme (Social Change) isimli kitabında Evrim Teorileri, Çatışma Teorileri, Yapısal-İşlevselci Teoriler ve Sosyal-Psikolojik Teoriler olmak üzere sosyal değişmeye ilişkin teorileri dört ana başlıkta toplamaktadır (Vago, 2003: 49-78). Sosyal değişme ile ilgili öne çıkan genel anlamdaki kuramlar ve bazı temsilcileri Şekil 3'te aktarılmıştır.

Şekil 3. Sosyal değişme ile ilgili kuramlar ve temsilcileri

2.4.5.1. Organizmacılar

Organizmacı sosyoloji yaklaşımında toplum bireylere benzetilmektedir. Bireyi oluşturan hücreler gibi toplumu da bireyler oluşturmakta, büyüme ve gelişme süreçleri benzer çizgide gerçekleşmektedir (Önür, 2017). Alman düşünür Spengler'e göre, toplumların ve medeniyetlerin, tıpkı bireyler gibi bir yaşam döngüsü vardır. İnsanların doğup olgunlaşması, yaşlanması ve ölümü gibi toplumların da yükseliş, gerileme ve düşüş döngülerine göre değiştiği söylenebilir. Toplum, yaşam döngüsünün beklenen farklı aşamalarını geçirdikten sonra özgün aşamaya yeniden dönmekte ve böylece döngü tekrar başlamaktadır (Spengler, 1949). Spengler, tarihsel döngüler fikri ile ilerlemeci görüşün yeniden düşünülmesini ileri sürmesi ve "kültür, somutlaşan insan geçmişinin incelenmesi ile tarihsel ve sosyolojik çalışma için uygun birimdir" yaklaşımı ile tanınmaktadır. Bu yaklaşımın genel olarak, sosyal değişmenin incelenmesine büyük bir katkı sağladığı kabul edilmektedir. Spengler'in felsefi görüşlerine karşın Arnold Toynbee daha deneysel ve sosyolojik yönelimlidir (Kaurin, 2007). Sosyal ve fiziksel koşullar sürekli olarak sosyal değişme potansiyeli yaratmaktadır. Toplumların bu durumlara verdikleri olumlu tepkiler varlıklarını sürdürmelerini sağlamaktadır. "Meydan okuma-cevap verme" olarak adlandırılan bu teoriye göre bu koşullara karşı yanıtlar toplumun her bir bireyi tarafından değil toplumun kaderini belirleyen yaratıcı azınlıklar tarafından verilmektedir (Duran, 1998). Toynbee, toplumsal değişmede dinin rolüne vurgu yapması nedeniyle ideolojik bir determinist olarak kabul edilmektedir. Spengler, medeniyetler için organik olarak önceden belirlenmiş bir büyüme döngüsünde ısrar etmesi nedeniyle, benzetme yoluyla biyolojik bir determinist olarak görülebilmektedir. Sorokin ise toplumsal değişmenin belirli kültürel sistemlerin egemenliğe yükselmesiyle ortaya çıktığı temasını geliştirmesi nedeniyle kültürel bir determinist olarak sınıflandırılmaktadır (Ireland, 1966). Sorokin'e göre kültür, değişmenin en önemli unsurlarından biridir (Korkmaz, 1986: 187).

İbn Haldun toplumların yükseliş ve düşüşlerini "asabiye" kavramı ile açıklamıştır. Asabiye, İslam kültüründe soyluluk ve üstünlük sahibi bir grubun desteklenmesi anlamıyla reddedilse de İbn Haldun bu terimi sosyolojik, çevresel, ekonomik, politik ve psikolojik güçlerin birbirleri ile etkileşimini irdeleyerek kavramsal çerçevede ele almıştır. İbn Haldun'a göre

toplumlar kabile hayatından (bedevilikten) yerleşik hayata (hadarilik) doğru bir değişim süreci geçirmekte, ilkel yapısından daha ileri düzeye yönelmektedir. Bu durum beraberinde toplumsal normlarda ve düşünce sisteminde köklü değişim eğilimleri yaratmaktadır. Yerleşik hayat yaygınlaştıkça asabiye azalmakta ve medeniyetin en ileri seviyesinde tamamen kaybolmaktadır (Mohammad ve Batur, 2017).

2.4.5.2. Evrimciler

Spencer toplumun büyüyüp gelişen canlı bir organizma olduğunu ileri sürmektedir. Bu bakımdan organizmacı ekolün bir temsilcisi olarak görünse de sosyal değişim konusunu evrimci bir bakış açısıyla ele almıştır (Yaka, 2011). Spencer Darwin'in evrim teorisini sosyal modele oturtmuş ve toplumun evrim sürecini açıklamıştır. Ayrıca "doğal seleksiyon" yasasını toplumlara uyarlamıştır. Spencer'a göre biyolojik varlıklarda nasıl güçlü olanlar ayakta kalıyorsa toplumların da varlığını koruması gücüne (iyi silahlara ve aletlere sahip olma vb.) bağlıdır (Burcu, 1998).

Comte üç hal kanunu ile sosyal dinamiği açıklamakta ve buradan yola çıkarak toplumların değişme ve gelişimini izah etmektedir. Bu üç hal kanununa göre her türlü sosyal olay ve değişme teolojik, metafizik ve pozitif safhalardan geçmektedir (Doğan, 2005). Teolojik evrede olan toplumlar yaşanan tüm durumları din ile açıklamaktadır. Bir geçiş aşaması olarak belirtilen metafizik safhada ise olaylar ve olgular dinin yanı sıra doğa ile olan ilişki ile de açıklanmaktadır. Nihayetinde tüm toplumlar üçüncü ve son aşama olan pozitif safhaya geçmektedir (Paquette, Beauregard ve Gunter, 2017).

Weber'in "subjektif anlam yüklü davranışlar" olarak nitelendirdiği sosyal eylem, sosyal değişmeye olan yaklaşımını da şekillendirmiştir. Weber'in karizmatik, rasyonel ve geleneksel olmak üzere üçe ayırdığı otorite, sosyal değişmede belirleyicidir. Karizmatik otorite, üstün güçlere ve özelliklere sahip olan (ya da öyle olduğuna inanılan), genellikle dini, siyasi veya askeri karakterleri tanımlamaktadır. Karizmatik otoriteler olağanüstü zamanlarda ortaya çıkarak sosyal değişmeye yön vermektedirler. Marx'ın tek taraflı bir nedensellikle ortaya koyduğu "altyapı üstyapıyı değiştirir" savının aksine Weber toplumsal kurum ve dinamiklerin çok yönlü bir yapısı olduğunu savunmaktadır. Ayrıca dinin, yaşam tarzı, tutum

ve davranışlarda farklılaşmaya yol açarak sosyal değişmeye neden olduğu konusunu irdelemiştir. Weber çağdaşlarının aksine dindar dünya görüşünün modern kapitalizmin gelişmesini ve toplumsal kurumları etkilediğini, dinin sosyal değişme üzerinde pozitif veya negatif olarak yorumlanabilecek etkiye sahip olduğunu ileri sürmektedir (Beylur, 2022).

Durkheim sosyal değişmeyi iş bölümü teorisi ile ele almakta ve değişmeyi sosyal farklılaşma ile açıklanmaktadır. Karmaşık toplum hayatının mimarı olan iş bölümü sürecinin sosyal farklılaşmaya yol açtığı ve bu durumun değer hükümlerini etkilediğini ifade etmektedir (Erkal, 1991).

2.4.5.3. Yapısal-İşlevsel kuramlar

Toplumu birbiri ile ilişkili öğelerden oluşan bir sistem olarak tarif eden yapısal işlevcilik, toplumun yapısı ve işlevlerini bir arada ele almaktadır. Sistemi oluşturan öğeler bir bütün olarak değerlendirilmektedir. Sistem içerisinde herhangi bir öğedeki değişme diğerlerini de etkilemekte ve tüm sistemin yeniden organize edilmesiyle neticelenmektedir (Baltacı, 2019). Sistem denge ve ahenk içerisinde ayakta durmaktadır. Ancak toplum hayatı statik bir yapıya sahip olmadığından bu denge ve ahenk durumunda görece uzaklaşmalar olabilmektedir. Sistem tekrar denge haline dönebilmek için yeni işlevlere uygun yapı özellikleri geliştirmektedir. Bu nedenle denge ve ahengin değişmeye karşı unsurlar olduğunu söylemek uygun değildir. Bu modeli ortaya koyan ve geliştirenler arasında Parsons, Merton, Ogburn gibi isimler bulunmaktadır. Parsons'a göre sosyal farklılaşma ile yapısı daha karmaşık hale gelen toplumlarda değişmeler yaşanmaktadır. İptidai işbölümünde sosyal statü meslekler için belirleyici olurken modern iş bölümünde meslekler statünün belirleyicisidir (Erkal, 1982). Robert K. Merton, toplumsal yapı için merkezi olarak gördüğü temel sürecin, toplumsal olarak yapılandırılmış alternatifler arasında seçim yapmak olduğunu savunmaktadır. Bu, alternatiflerin içsel faydalara sahip olduğu düşünülen ekonomik teorinin seçim sürecinden farklıdır (Stinchcombe: 2017). Merton'a göre toplum esas olarak kültürel (normlar ve değerler) ve toplumsal (bireyler arası etkileşimlerin sonucu gerçekleşen davranışlar) yapılardan oluşmaktadır. Normal koşullarda bu iki yapı uyum içindedir. Bu iki yapı arasındaki uyumsuzluk toplumsal sapma veya anominin nedenidir ve uyumsuzluk sonucunda

basit veya şiddetli gerilimler ortaya çıkabilmektedir. Basit düzeyde uyumsuzluklar küçük farklılaşmalara yol açarken, şiddetli uyumsuzluklar köklü değişikliklerle toplumsal yapıyı değiştirebilmektedir (Swingewood, 1998: 285-286).

Ogburn'ün toplumsal değişmeye ilişkin çalışmalarında teknolojik ve toplumsal kavramları arasındaki ayrım temeldir; ancak teknolojik ve toplumsal kavramları yerine 'maddi' ve 'maddi olmayan' kültür terimlerini kullanmıştır. Ogburn, modern kültürün çeşitli parçalarının aynı oranda değişmediği ve kültürün bazı unsurlarının kültürel değişmeyi başlatmada öncülük etme olasılığının daha yüksek olduğu hipotezini öne sürmüştür. Tezinde teknolojik determinizmden çok daha fazlası vardır. Maddi olmayan kültürün bazı kısımlarının maddi kültürdeki değişmeye diğerlerinden daha fazla uyum sağladığı görüşünü ileri sürmüştür. Bu nedenle uyarlanabilir kültür, maddi olmayan kültürün maddi koşullara göre ayarlanmış veya uyarlanmış kısmıdır. Maddi olmayan kültürün bazı kısımları, teknik aletlerin kullanımında yer alan belirli kurallar gibi tamamen uyarlanabilir kültürken bazı kısımları, örneğin din gibi, yalnızca dolaylı veya kısmen uyarlanabilirdir.

2.4.5.4. Çatışma kuramları

Çatışmacı yaklaşım, üretim kaynaklarını elinde tutan azınlığın kapitalist düzeni kullanarak toplumu sömürdüğü ve bunun bir sonucu olarak sınıfların ve grupların oluştuğunu ileri süren Marxist felsefeye dayanmaktadır (Yener, 2018). Marx'a göre toplumsal değişme doğrusal bir şekilde ilerlemektedir. Bu doğrusal ilerlemenin safhaları ilkel toplum, köleci toplum, feodal toplum, kapitalist toplum ve sosyalist-komünist toplum safhalardır. Marx'ın bu nihai noktasında sınıfsız bir toplum diğer bir ifade ile sosyal mutlak yer almaktadır. Marx'a göre sınıflar arasındaki çatışmalar değişmenin dinamiğini oluşturmaktadır (Doğan, 2005). Çatışma kuramının bir diğer önemli ismi olan ve toplumun sürekli olarak değiştiğini öne süren Ralf Dahrendorf'a göre çatışmanın başlatıcıları toplumsal birimler, çatışmanın sonucu da değişmedir (Erdoğan, 2021).

Sosyal değişmelerin daima tekâmülcü olduğunu savunan Hegel'e göre, sosyal değişmeler toplumların güç, hâkimiyet, hürriyet veya devlet gibi yüksek bir amaca sevkedilmesi

neticesinde gerçekleşmektedir. Bu değişimler, tezatların çatışma mekanizması içinde diyalektik bir süreçte cereyan etmektedir (Öksüz, 2011).

3. BOURDIEU, KÜLTÜR VE ART ALANI

3.1.Pierre Bourdieu ve Düşünceleri (1930-2002)

Bourdieu'nün hayatı incelendiğinde O'nun fikirlerinin yaşam sürecinde edindiği gözlemlerden ileri geldiği görülmektedir. Bourdieu'nün, makro-mikro ölçek dışında değerlendirilebilecek bilimsel kavramları bulunmaktadır. Bourdieu, alan açısından yapılan araştırma çalışmalarına değer vermekte, ürettiği kavramlarla toplumun etkileşim yapısının daha iyi anlaşılmasını sağlamakta ve ilişkisel bağları anlamlandırmaktadır. Bu anlamlandırma sürecinde tekrara düşmekten de hiçbir zaman çekinmemiştir. Pratik Nedenler isimli eserinde, daha önceki çalışmalarında belirttiği konuların bilindiğini düşünerek açıklamalarını yapamayacağını dile getirmektedir. Çoğunluğu Japonya'daki konferansından bir araya getirilen metinde Bourdieu, önceden belirttiği örnekleri vurgulayarak dinleyiciler için hatırlatma yapmakta bu sayede de konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağladığını düşünmektedir (Bourdieu 2006a: 165). Bourdieu'nün Sosyoloji alanına kattığı birçok özgül kavram bulunmaktadır. Bourdieu'ya göre düşünümsellik, üzerinde daha önceden durulmamış düşünce kod ve temalarının sistemli bir şekilde araştırılmasını ifade etmektedir (Bourdieu ve Wacquant, 2003: 38). Bourdieu'nün araştırma perspektifinde "güncel ve potansiyel kaynakların toplanması" gerekmektedir. Bu kaynaklar bir konunun bilimsel tabanda bilinmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Bourdieu, 1986: 248). Onun düşünümselliği, bilim, hukuk veya devlet gibi sembolik bir güç olarak ona idealize bir şekilde aktarılan durumun sorgulanması üzerinedir (Bourdieu, 1995: 93). Bourdieu'de düşünümsellik, kavramların ayrı ayrı olarak değerlendirilmesini ve dönüşümü açıklamaktadır. Bourdieu'nün ele aldığı diğer bir önemli kavram ise alandır. Palabıyık (2020: 5) tarafından alan, hem nesnel hem faillerin eylemlerine habitusun çizdiği stratejiye aktörlerin düşünselliğine bağlı olan ağlar bütünü olarak ifade edilmektedir. Alanda bulunan ilişkiler ağı çerçevesindeki yapılar, özneler arasılığı ve etkileşimlerin içeriğini belirlemektedir. Failler gerek sosyal hayatlarında gerek iş hayatlarında bilim, ekonomi, din, siyaset ve sanat gibi farklı yaşam alanlarını, kendilerine ait normlar, sistemler ve otorite

biçimlerine bağlı farklı yaşam pratikleri ile yeniden ele alarak yeni alanlar oluşturma düşüncesi içine girmektedirler. Bourdieu'ya (1997: 87-90) göre sosyal dünya içerisindeki yapıları ve etkileşimler ağını anlamak, var olan tüm iktidarları sorgulamakla başlamaktadır. Bourdieu, bu konuyu ise Sosyolojinin ele aldığı ana konulardan birisi olarak görmektedir. Sosyal alanlar içinde oluşturulan etkiler rastlantısallıkları bulunmayan ve planlanmayan bir içeriğe sahiptir. Bu etkileri meydana getiren sosyal alandaki mücadelelerdir (Bourdieu, 2005: 61). Bu bağlamda her alanda farklı "oyunlar" oynanmaktadır. Örneğin futbol gibi herhangi bir spor alanı biliniyorsa öznelerin ilgisini çeker ve oyuna girilir. Oyunu oynayanlar, oyun içerisinde yer almak için oyuna ilişkin kişisel çıkarlara sahip olmalıdırlar. Bu çıkarları ise illusio kavramı karşılamaktadır. Ekonomik alanındaki çıkarlar maddi çıkarlar, siyasi alandaki çıkarlar, iktidara yönelik çıkarlar bunlardan bazılarıdır (Palabıyık, 2020). Çıkarlar doğrultusunda özneler, oyunda bulunma, devam etme ve doxaların (kuralların) sorgulanıp sorgulanmamasına karar vermektedir (Bourdieu, 2006b. 405). Bourdieu için doxa, sistem içerisinde bulunan egemen düşüncenin perspektifini, görüşünü yansıtmaktadır. Yansıtılan görüş ise evrensel bir yapıda olduğunu iddia etmekte ve diğer görüşlere karşı bir empoze durumu söz konusu olmaktadır (Bourdieu, 1998:57). Bourdieu, toplum içerisindeki bağlantıları, kişinin yaşam tecrübesi çerçevesinde elde ettiği bir birikim olarak görmektedir. Elde edilen birikimlerin devam etmesi kişinin alan içerisindeki oyuna devam etme eğilimi ile doğrudan ilişkilidir (Bourdieu, 1986: 250).

Pierre Bourdiu'nün Sosyoloji alanı için büyük bir değer taşıyan bir diğer önemli kavramı ise habitustur. Her toplumun kendine özgü değerler bütünü olarak tanımlanabilen habitus, birçok etki ile oluşan ikinci bir beden olarak düşünülebilir. Bu etkiler bireyin dünyaya geldiği andan itibaren yakın çevresi, okul arkadaşları, komşuları, mahallesindeki kişiler veya uzak çevresi tarafından aktarılarak bireyin içselleştirdiği yeni bir kimlik ya da ikinci bir beden gibi düşünülebilir. Dış çevrenin etkisi ile oluşan habitus tamamen pasif bir yapıda değildir. Çünkü Bourdieu, habitusun yapılanmasına ek olarak aynı zamanda yapılandıran durumunda olduğunu da belirtmektedir. Bunun sonucunda alan içinde bulunulan ağa benzer yapı yeniden değişebilmektedir (Palabıyık, 2020: 9). Habitus, bir tezahürdür. Bu tezahür toplumsal algının sistemleşmesini, mantıksal art alan oluşmasını sağlayarak kurallar bütünü çerçevesinde

toplumsal kategoriler oluşturmaktadır (Bourdieu, 1996: 170). Kategorilerden oluşan bu yapıda failler içeriden yönetilirken yapıyı oluşturan mekanizmalar bir bütün halinde çalışmaktadır. Habitus bir ilkeler bütünü olarak düşünülebilir. Bu ilkeler farklı alanlar içerisinde eylemleri yönlendirmekte, biçimlendirmekte ancak aynı zamanda da eylemlerden etkilenerek yeni bir üretim gerçekleştirmektedir (Bourdieu, 1992: 122). Böylece yeni ve farklı habituslar ortaya çıkabilmektedir. Bu duruma farklı ekonomik ve kültürel seviyeye sahip insanların spor alışkanlıkları örnek olarak ele alınabilir. Herhangi bir mavi yakalı çalışan daha güçlü kaslara sahip olmak istediğinde basit ve kolay ulaşılabilir spor dalları ile ilgilenebilmektedir. Ancak genellikle orta sınıf bireylerin spor yapma amacı kaslarını geliştirmek değil ömrünün daha uzun olmasını sağlamaktır. Bu anlamda spor alanı olarak da jimnastik seçilebilmektedir. Ayrıcalıklı sınıflar içinde bulunan bireyler ise golf gibi prestijli ve nispeten elit bir alana yönelebilmektedir (Bourdieu, 1997: 177).

Bourdieu'nün düşüncelerini temellendirdiği bir diğer kavram ise sermayedir. Sermaye toplumun failler tarafından biriktirilmiş tarihidir. Sermaye failler tarafından zaman içerisinde öğrenilerek sosyal enerjinin sahiplendirilmesine dönüştürülür (Bourdieu 1983: 183). Sermaye konusunda çalışmalar yapan Bourdie, sermayeyi belli sınıflara ayırmıştır. Kültürel sermaye, sosyal sermaye, ekonomik ve simgesel sermaye olmak üzere dört çeşit başlık çerçevesinde düşüncelerini açıklamıştır. Bourdieu, sosyal eşitsizliğin temel kaynaklarından birisinin ekonomik eksiklikler olduğunu kabul etmekle beraber, bu sorunun kültürel bir form da alabildiğini belirtmektedir. Bu doğrultuda sosyal eşitsizliğin kaynağının ekonomik sorunları içeren bir alandan eğitimi de kapsayacak şekilde kültürel alana dönüştüğünü ifade etmektedir (Yanıklar, 2010: 123). Kültürel sermaye ekonomik sermayeye dönüştürülebilen kişinin yakın ve uzak çevresinden, eğitim kurumlarından edindiği sermaye olarak açıklanabilir. Bourdieu'ya göre sermaye bir dönüşüm özelliğine sahiptir. O, ekonomik sermayenin de kültürel sermayeye dönüşebileceğini belirmektedir. Bu dönüşümün en önemli alanlarından biri ailedir. Ailenin özellikle eğitim üzerinden elde ettiği kültürel sermaye, ekonomik sermayenin bir yansımasını ifade etmektedir. Kültürel sermayenin, farklı aileler ebeveynlerinden aldıkları veya çocuklarına aktardıkları içerik ve seviyesi değişmekte bu durum ise toplumsal bir tabakalaşmaya yol açmaktadır. Böylece toplum içerisinde failler,

sahip oldukları sermaye kadar bireysel kimlikleri ile öne çıkabilmekte veya ötekileştirilebilmektedir. Kültürel sermayenin aktarımı kısa sürede gerçekleşmemekte, uzun bir zamanı kapsamaktadır. Bu anlamda faillerin bu sürece ekonomik ve vizyonel yatırım yapmaları gerekmektedir. Bu süreç ise sürdürülebilir uzun bir zamanı kapsamaktadır. Bu zaman sonunda kalıcı bir sermaye elde edilmiş olunur ve bireyin tüm yaşamı boyunca gerçekleştireceği sosyalleşmeye doğrudan katkı sağlanmış olunur.

Kültürel sermaye, bireyin doğduğu ilk günden itibaren aktarılmaya başlanmakta ve yaşamı boyunca bir ağ şeklinde devam etmektedir. Bireyin ailesi ile birlikte gerçekleştireceği yurt içi, yurt dışı seyahatler, katılacağı farklı alanlardaki sosyal aktiviteler, okuyacağı ulusal, uluslararası yazarlar tarafından yazılmış kitaplar, izleyeceği belgeseller, kendisine aktarılan kelime sayısının zenginliği onun eğitim hayatını doğrudan etkileyecektir. Belirtilen kültürel alt yapı ile okula başlayan birey, bazı akranlarına göre daha fazla öne çıkabilir, bazı akranları ile daha kolay iletişim kurabilir ve birçok konuda okul kültürüne alışması kolaylaşabilir. Ancak alt kültürden gelen ve sosyal sermaye konusunda bazı avantajlara sahip olmayan çocuklar ilerleyen zamanlarda eğitim hayatı yoluyla bu kültüre sahip olabilmektedirler. Bu durum eğitim hayatının sosyal sermaye için ne kadar önemli olduğu ile açıklanabilir. Fakat Bourdieu'nün çalışmalarında eğitimin önemi fazlası ile vurgulanmamaktadır. Bu durum ise günümüzde her eğitim kurumunun aynı sosyal ve fiziksel imkânlara sahip olmaması ile fikirsel olarak desteklenebilir. Var olan devlet okulları ile özel okulların sahip oldukları imkânlar ve aktarabilecekleri sosyal sermaye miktarı çok açık bir şekilde değişebilmekte ve alt kültürden gelen bireylerin toplumsal anlamda diğer bireyler gibi sahip olabileceği sermaye, yeterli seviyeye ulaşamayabilmektedir.

Bourdieu'nün sermaye başlıklarından bir diğeri ise sosyal sermayedir. Sosyal sermaye, öznenin toplum içerisindeki ilişkiler ağı çerçevesinde elde ettiği "tanıma ve tanınma" bağlarının birlikteliğidir (Bourdieu 1983: 190-191). Bu durum potansiyel kaynakların birlikteliği, ait olunan grubun kaynakları ile doğrudan ilişkilidir. Sosyal sermaye bireyin doğduğu aile, içinde bulunduğu grup, üyesi olduğu veya desteklediği parti ile açıklanabilir. Sosyal sermaye ile bireyin ilişki ağı genişlemektedir. Ancak bu ağın önemi, bağların değerine ve aktif olarak kullanılabilme olanağına bağlıdır. Sosyal sermaye bir sarmal şeklinde

açıklanabilir. Çünkü kişinin sosyal ağları oranında ona başvurulur ve bu ağlar çerçevesinde kişi sosyal hayatını kolaylaştırabilir. Sosyal sermaye, yenilenebilir, değişebilir ve dönüşebilir. Bu durum kişinin hayata dair beklentileri, çabaları ve hedefleri ile ilişkilidir. Sosyal sermaye her bireyin doğuştan sahip olduğu imkânlar farklı olacağı için eşitsiz bir yapıya neden olabilmektedir. Bu durum bireyin tüm hayatı boyunca etkisini gösterebilir ve bazı avantaj ve dezavantajların farklı algılanmasına, kullanılmasına sebep olabilir.

Ekonomik sermaye ise paraya çevrilebilen mülkiyet hakkı olarak açıklanır. Ekonomik sermaye kişinin sahip olduğu diğer sermaye çeşitlerini de doğrudan etkileyebilmektedir. Ekonomik sermaye ekonomik kaynaklara sahip olmak ile doğrudan ilişkilidir. Bourdieu'nün bakış açısına göre bireylerin ekonomik olmayan sermayeleri, ekonomik sermayeleri ile doğrudan ilişkilidir. Ayrıca ekonomik sermaye diğer tüm sermaye çeşitleri için önemli bir odak olabilir. Çünkü ekonomik sermayeye sahip olan birey, kültürel, sosyal ve simgesel sermayeyi elde etme imkânına sahip olabilir.

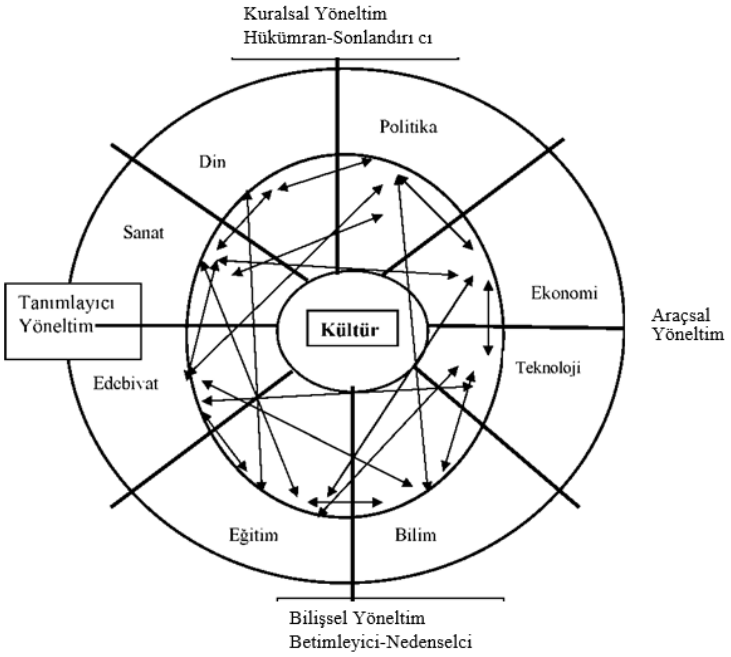
Bourdieu'ya göre bir diğer sermaye türü simgesel sermayedir. Simgesel sermaye diploma gibi toplum tarafından değer atfedilmiş, ekonomik alanın dışında kalan simgesel düzey ile ilişkili alanları açıklayan bir sermaye türüdür (Bourdieu 2010: 49). Simgesel sermaye diğer sermaye türleri ile doğrudan ve karşılıklı bir ilişkiye sahiptir. Bireyin toplum içerisinde tanınırlığını ve prestijini desteklemektedir.

Yukarıda bahsedilen tüm sermaye türleri birbirleri ile bağlantılıdır. Örneğin kültürel sermaye ekonomik düzey ve ekonomik statü ile doğrudan ilişkilidir (Varışlı, 2023). Bireyler farklı sermaye türlerine farklı oranlarda sahip olabilmektedir. Toplum içerisinde ise sahip olduğu sermaye kadar yine sahip olduğu konuma göre sosyal uzamını farklı noktalarına farklı ağırlık dereceleri ile kendini konumlandırır (Dursun, 2018: 83).

3.2. Kültür

Kültür, insan topluluklarının uzun yıllar çerçevesinde geliştirdiği tutum, algı ve davranışlarına doğrudan etki eden yaşam şekillerinin sonraki nesillere aktarıldığı bir süreçtir (Göçer, 2012). Bu süreç uzun zaman dilimlerini kapsamaktadır. Kültürü insanın ürettiği tüm

değerler toplamı olarak da açıklamak mümkündür (Ergur, 2018). Smith'e (2005) göre, kültür öğrenen ve öğrendiklerini aktarabilen insan ırkının ürettiği belli temalar üzerinden oluşmaktadır. Kültür toplumun tüm özelliklerini içinde barındıran, yaşayan sistemler bütünüdür. Kültürleşme kavramı ise dinamik şekilde insan ilişkilerinin bütününü ifade etmektedir. Kültürleşme bir süreçtir ve en az iki farklı kültüre sahip grubun birbirleri ile ilişkilerinde yaşadıkları psikolojik, toplumsal ve kültürel etkileşimleri sonucunda meydana gelmektedir. Kültür farklı değerlerin bir arada olması ile oluşmaktadır. Din, politika, ekonomi, teknoloji, bilim, eğitim, edebiyat ve sanat bunlar arasında en öne çıkan kavramlardır (Bkz. Şekil 4).

Şekil 4. Toplumun Kültürel Daireleri (Rosengren 1994: 4)

3.2.1. Kültürün çeşitleri ve sınırları

Kültürün nesilden nesle aktarılması için kendi içerisinde bir sistem bütününe ve bunun aktarımına ihtiyaç duyulmaktadır. Konuya kültürel bütünlük açısından bakıldığında alt sistemlerin bir araya gelerek bütünlük oluşturduğu, kültürün ise tüm sistemi temsil eden bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür (Ergin, 2021). Kültür dil, değer, inanç, gelenek

ve görenekler, gibi birçok kavramı kapsamaktadır (Topoğlu ve Gökdeniz, 2019). Bu kavramlar kısaca aşağıda açıklanmıştır.

Dil: Canlıların bir arada yaşamlarına devam etmesini sağlayan ve yaşamın temel unsurlarından biri olan dil, kültürel faktörler arasında yer almakta düşünceyi somutlaştırmaktadır (Filiz, 2016). Herhangi bir toplumda duygu, düşünce ve arzuları somutlaştırmak, açıklamak ve aktarmak için canlı bir yapıya sahip olan dil kullanılmaktadır (Aksan, 2000: 11). Kültürün aktarılmasında önemli bir göreve sahip olan dil, nesillerin yaşam biçimlerini ve özelliklerini birbirlerine aktarmalarında anahtar role sahiptir (Göçer, 2012; Alver, 2021).

Değer: Değer, toplumsal yapı içerisindeki kültürün varlığını şekillendiren kavramlardan biridir. İnsanların toplumsal hayat içerisindeki birbirileri ile nasıl etkileşime girdikleri, tutumları ve davranışları, değerler sisteminden etkilenmektedir (Aydın, 2011). İçinde bulunulan şartlar ve koşullarla zaman içerisinde değişen değerler, özellikle aile kurumunu doğrudan etkilemektedir (Alver, 2021).

İnanç: Kültür içerisinde önemli bir yere sahip inanç, değer ile iç içedir. Bir toplumda kültürün nasıl olduğu ve nasıl evrildiğini anlamak için inanç sistemini ayrıntılı olarak bilmek gerekmektedir. İnanç içerisindeki ritüellerin devam ettirilmesi kültürel aktarım için büyük öneme sahiptir (Alver, 2021). Örneğin Oruç Tutmak, Cuma namazına gitmek, Hac ziyaretinde bulunmak veya bazı yerlerin ziyaretinde mum yakmak inancın toplum içerisinde davranışa dönüşmüş hali olarak kabul edilebilir.

Gelenek: Gelenek, toplum içerisinde yaşanan uygulamaların toplamı olarak ifade edilebilir. Bu uygulamalar, süreklilik göstermeli, farklı davranış biçimleri ile ilişkili olmalıdır (Marshall, 1999) Gelenekler, geçmişte gerçekleşen toplumsal pratikler çerçevesinde toplumu yönlendirmekte, sonraki nesillere aktırılarak yapısal bir bağ oluşturmaktadır (Alver, 2021). Geleneklerin, toplum içerisinde uygulanan pratikleri ifade etmesi nedeniyle yazılı olmak zorunluluğu bulunmamaktadır (Ergin, 2021).

Yukarıdaki temalar, toplumsal düzeni oluşturmakta ve sosyal düzenin devam etmesine doğrudan katkı sağlamaktadır. Kültür, toplumların özellikleri, değerleri vb. birçok unsurdan etkilenerek genel kültür, alt kültür, maddi-manevi kültür, baskın kültür, karşıt kültür, kitle kültürü, halk kültürü, yüksek kültür ve popüler kültür vb. olarak ayrılabilmektedir (Kızılhan, 2021).

3.2.1.1. Genel kültür

Milli kültür içerisinde yer alan gelenek ve görenek, dil, din, yemek, ahlak kuralları, vb. unsurlara ek olarak insanların günlük pratiklerine doğrudan yansıyabilen bir kültür çeşidi olarak düşünmek mümkündür. Diğer bir ifade ile bireylerin içinde yaşadığı toplumla bağlarını canlı tutan değerler bütünü olarak ifade edilebilir (Sağdıç, 2020: 2). Genel kültür, bireylerin yaşadıkları deneyimlerle, eğitimle, aktarılan sosyal kültürle şekillenmekte ve birikerek artmaktadır (Doğan ve Özçakmak, 2020: 599). Bu artış bilgi fazlalığına sahip olmakta, böylece bireylerin kişisel gelişimlerini doğrudan etkilemektedir. Genel kültür temelinde gelişen bireyler ise bir döngü halinde toplumu doğrudan etkilemekte ve ileriye götürebilmektedir (Atmaca, 2006).

3.2.1.2. Alt kültür

Belli özellikleri ile baskın kültürden ayrılan fakat baskın kültürün alt parçası olan kültüre alt kültür denilmektedir. Alt kültürü baskın kültürden tamamen ayrı görmemek gerekmektedir. Alt kültür baskın kültürün özelliklerinin birçoğunu içinde barındırmakta ve onun çoğu yansımasına sahip olmaktadır. Örneğin Türkiye'de belli bir bilinç çerçevesinde nüfusun oluşturduğu kültürel değişimlere sahip yöresel veya etnik kültürde, Türk kültürünün özelliklerini doğrudan görmek mümkündür (Tanrıkulu, 2015). Alt kültür içerisindeki en önemli kavramlar, benlik, farklılık ve kimlik olarak ifade edilebilir. Bu kavramlar üst veya baskın kültürle doğrudan bağa sahiptir.

3.2.1.3. Karşıt kültür

Bir alt kültür olarak da ele alınabilecek karşıt kültür genel kültürün karşısında olan norm ve değerleri içinde barındırmaktadır. Bu durum diğer birçok kültür türü ile benzerlik gösterebilmektedir; ancak karşıt kültürde genel kültüre yönelik bir karşı duruş veya zıt özellikler göstermek, belli bir kitleye ulaşmak ve bir süre için varlığını sürdürmek söz konusu olmaktadır (Cantimur, 1996: 12).

3.2.1.4. Kitle kültürü

20. yüzyılla beraber hızlı bir şekilde yayılan kitle iletişim araçları, toplumun çoğunluğunu doğrudan etkilemiş, toplumsal yapıları doğrudan değiştirmiş ve yeni bir kültür kavramı ortaya çıkmıştır (Akdemir, 2004). Kitle kültüründe bireysel davranış ve yaşantı tarzı bırakılarak toplumdan dışlanmamak için çoğunluğun yaptıkları taklit edilmeye / tekrar edilmeye çalışılmakta ve belli davranışlar sürdürülmektedir (Aydoğan, 2003).

3.2.1.5. Halk kültürü

Geniş bir zaman dilimi içerisinde bir toplumun sözlü gelenekleri çerçevesinde sürekli değişen/dönüşen ve nesilden nesle aktarılan kültürdür (Kızılhan, 2021). Halk kültürünün art alanında içinde bulunduğu toplumun yaşam süreçlerine ilişkin unsurlar bulunmakta bu unsurlar yine değişerek ve dönüşerek nesilden nesle aktarılmaktadır (Alver, 2021). Bu anlamda halk kültürünün bireylerin sosyal hayatlarına ilişkin süreçleri ile biçimlendiğini söylemek mümkündür (Briggs, 2007). Halk kültürünü içinde bulunduğu halka ek olarak yaşanılan coğrafi özellikler, toplumun sahip olduğu geçmiş ve gündelik dinamikler, ekonomik süreçler ve sosyo-politik yapı ile de ilişkilendirerek açıklamak mümkün olabilir.

3.2.1.6. Yüksek kültür

Estetik sınırlara, yaratıcılığa ve toplumun tamamına yönelik bir kültür temeline sahip yüksek kültür bireysel vizyonun yansıması ve yayılması ile ilişkilidir (Demirel ve Sözen, 2014). Örneğin dünya klasikleri ve onları üretenler geleceğe yönelik olan yüksek kültür

çerçevesinde ele alınabilir. Yüksek kültür doğrudan genel kültürü etkilemekte ve kültürel pratikler içerisinde uygulama alanı bulabilmektedir (Erdoğan ve Alemdar, 2011).

3.2.1.7. Popüler kültür

Popüler kültür; anlamlandırmanın azaldığı, fakat kullanım hazzının daha fazla öne çıktığı tüketimin merkezde olduğu kültür türüdür (Hatipler, 2017: 41). Bu kültür türünde herhangi bir nesneye bağımlılık söz konusu olmakta ve temel ideolojilerde değer temelli olmayan değişimlerin gerçekleşmesi mümkün olmaktadır (Coşgun, 2012: 839). 20. yüzyılla başlayan yeni toplum içerisinde genel kültürden farklı olarak kendine yer bulan popüler kültürün (Erdoğan, 2004) özellikle kitle iletişim araçları ile birlikte yaygınlaşması artmıştır. Popüler kültürün diğer kültür türlerine göre devamlılığı daha kısıtlı zaman dilimini kapsamaktadır. Ayrıca herhangi bir konu, olay veya kişi temeli ile ortaya çıkabilmekte ve devamlılık süreci birçok etkene bağlı olarak değişebilmektedir.

3.3.Kültürel Bir Değer Olarak Nevruz Bayramı ve Iğdır

Erol'a (2015) göre insanlara millet olma özelliği katan kültürel değerler, içinde bulunulan toplum tarafından yaşatılarak anlamsal önemini sürdürmektedir. Türk halk gelenekleri de Türk toplumunun farklı özelliklerini bir araya getiren ve bu özellikleri somut bir şekilde dışa aktararak toplumsal yapıyı yansıtabilen uygulamalardır. Bu geleneklerin en önemlilerinden biri de bayramlar ve bu bayramların kutlama ritüelleridir. Bayram ve bayram kutlamaları kültürel olarak ele alınan, toplumsal bilinçle ilgili olup onu yansıtan uygulamaları içeren değerler bütünüdür. Bayramlar her ne kadar uluslararası, ulusal ve yerel düzeyde ele alınabilseler de her millet ve toplumda görülmektedir. Bayramları, davranışlara yansıyan ve toplumun çoğunluğunu ilgilendiren, halkın gelenek ve görenekleri ile bir bütün olarak düşünmek gerekmektedir. Türk tarihinde yüzyıllar öncesine dayanan, gelenekler içerisinde yer alan önemli bayramlardan biri de Nevruz'dur. Birçok Türk ve Müslüman ülkede yeni bir yılın başlangıcı kabul edilen Nevruz: "Yeni gün, yeni rızk, bereket ve yeni mevsim" anlamında kullanılmaktadır" (İmamverdiyev, 2005: 224). Nevruz bayramı, yılbaşı gibi evrensel kimliğe sahip bayramlardan bir tanesidir (Aypay, 2005: 1). "Nevruz, Yenisey-Orhun çevresinden, Altaylara, oradan da Hun Türklerinin Avrupa'ya yürümesiyle

Macaristan'a ve Balkanlar'a ulaşmış, 800'lü yıllardan itibaren Hazar'ın güneyinden Anadolu'ya ve Mezopotamya denilen bölgeye taşınarak daha geniş bir coğrafyaya yayılmıştır" (Şengül, 2008: 61). Örneğin Selçuklular ile ilgili kaynaklarda onların, bu bayramda eğlenceler düzenledikleri, şenlikler yaptıkları, özel yemekler pişirdikleri ve birbirlerine hediye verdikleri bilinmektedir. Osmanlı döneminde de Nevruz, çok canlı biçimde kutlanmakta idi" (Karaman, 1999: 41). 21 Mart Osmanlılar'da Nevruz ya da Nevruz-u Sultani olarak isimlendirilmiş, saray ile halk arasında çeşitli kutlamalar yapılmıştır (Tepekaya, 2002: 604).

> Nevruz, Türk Dünyasında, ortak kültürel değer olması yönüyle önemli bir yere sahip olup Türklük dünyasında ve Anadolu'da ortak inanmalarla, ortak heyecanlarla yüzyıllardır Türk kültürüne özgü özelliklerle kutlanılmaktadır. Tarihin ilk topluluklarından beri ay, mevsim yıl vb. değişiklikler törenlerle kutlanmaktadır. Avcı kültüründen tarım kültürüne geçildiğinde tarımda bolluk, bereket için çeşitli törenler yapılmaya başlanmıştır. Çeşitli kültürlerde mevsim değişiklikleri törenlerle kutlanır. İslamiyet öncesi Türk kültüründe bahar bayramı yapılarak kıştan sonra canlanan doğanın sevinçle karşılandığını ve şenlikler düzenlendiği bilinmektedir (Artun, 1999).

Toplumsal yaşam için doğa ve iklim çok önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle, baharın başlamasının sembolik kutlamalarını ifade eden Nevruz, "ergene kün, paskalya, karnaval, fasching" gibi adlarla birçok toplumda kutlanmaktadır (Aypay, 2005: 2). Nevruz kutlamalarında farklı toplumlar farklı kutlama şekilleri ile etkinlikler düzenlese de ortak kutlanan nokta doğanın yeniden canlanması ile birlikte yeniden doğuş ve yeni bir yılın başlangıcıdır. İslamiyet öncesinde de Türk dünyasında kutlanan Nevruz Bayramı'nda, yeni yılın bolluk-bereket içinde geçmesi için farklı etkinlikler düzenlenmektedir (Yüksel, 2011: 271). Bu etkinliklerden bazıları; hazırlığın yapılması, mezarlık ziyareti, kır gezileri, ateşle ilgili pratikler, su ile ilgili pratikler, eğlenceler, yardımlaşma yumurta boyama ve tokuşturma, niyet tutularak başka evin dinlenmesi Nevruz masasının hazırlanmasıdır (Artun, 1999). Nevruz bayramında "temizlik yapma", "bayram alışverişi yapma", "şal sallama", "kulak asma/kapı pusma", "vasf-ı hâl denilen bir toplantı yapma", "ateşten atlama", "sudan atlama",

“bayrama özel yemekler yapma”, “yedi levin denilen, yedi çeşit kuru meyve yeme”, “büyükleri ziyaret etme”, “Yedi Sin Sofrası açma”, “baca baca etkinliğini yapma”, “hasta ve mezarlıkları ziyaret etme” gibi geleneksel etkinlikler düzenlenmektedir. Ayrıca “Nevruz kutlama komitelerinin oluşturulması”, “bayrakların asılması”, “ağaç dikilmesi”, “Nevruz çadırlarının kurulması”, “yeşil elbiseli Baba Dehgan’ın (Çiftçi Baba) bulunması”, “güreş, at yarışlarının düzenlenmesi”, “Nevruz yemeği Sümelek’in hazırlanması”, “Semeni’nin yetiştirilmesi”, “farklı anlamları olan 7 adet yemek ve baharatın konulması”, gibi etkinlikler yapılmaktadır. Türkiye’de yerel bölgelerde “Yürük Bayramı”, “Mart Bozumu”, “Mesir Bayramı” gibi farklı adlarla etkinlikler yapılmaktadır. Türkiye’de takvimin ocak ayıyla başlaması ile bazı bölgelerde Nevruz etkinliklerinden uzaklaşılsa da özelikle Kars ve Iğdır’ın tamamında, İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa gibi illerin bazı semtlerinde Nevruz Bayramı’nın tüm ritüellerini görmek mümkün olmaktadır.

3.3.1. Kültürel miras

Genel olarak bakıldığında insanın ortaya koyduğu tüm değerler kültür olarak değerlendirilebilir (Yel, 2020: 5). Ancak kültür İki farklı başlıkta ele alınabilir. Bunlardan birincisi maddi diğeri manevi kültürdür. Maddi kültür toplumun genel yapısını somut bir biçimde açıklamak için ifade edilmektedir. Bu anlamda eğitimden sağlığa, beslenmeden tarıma, teknolojiden iletişime kadar tüm farklı alanlar maddi kültür içerisinde değerlendirilebilir (Aksoy, 2012). Ancak maddi kültür nesneler üzerinden kurulan ilişkilere ek olarak sosyo-entelektüel ilişkileri de incelemektedir (Sarıtaş, 2019). Manevi kültür ise bir toplumun sahip olduğu dil, sanat, felsefe, inanç, örf ve adetler, normlar, halk kültürü vb. olarak açıklanabilir. (Tetik, 2018). Manevi kültür bir toplumun kendisine özgü toplumsal kurallar, geçmişten mevcut güne kadar getirdiği değer yargıları, zaman içerisinde oluşturduğu gelenekler ve göreneklerle toplum içerisinde göstermiş olduğu davranışlarının bütünüdür (Aksoy, 2012). Manevi kültür; maddi kültürden etkilenmekte ve ikisi birbirileri ile bir uyum çerçevesinde ilerlemektedir (Ozankaya, 1992).

Dünya üzerinde belirlenmiş bir alanda yaşayan bireyler tarafından oluşturulan, ülkelerin sosyo-kültürel benliğini meydana getiren ve kimliklerinin oluşmasına yönelik temel bir

gösterge olarak ifade edilen, sunulan, sergilenen ve sürdürülen; belli bir milli oluşumu, diğer bireylerin kendi alanlarında oluşturduklarından farklılaştıran, var olma durumunu belgelerle aktarabilen, kültür içerisinde ele alınabilecek ulus çapında değer taşıyan varlıklar, maddi ya da maddi olmayan yaratılar kültürel miras olarak değer bulmaktadır (Oğuz, 2001). Kültürel miras farklı perspektiflerden ele alınabilmektedir. Toplumsal bakış açısı ile kültürel miras; sosyal hayat içerisindeki kişilerin sahip oldukları değerlerini, inanç ve deneyimlerini geçmiş ile gelecek arasındaki yaşama yönelik kurulan bağın değerlendirildiği bir kavramdır (Ay ve Fidan, 2013: 1135). Kültürel miras; yaşanılan dönem ile gelecek zaman arasında bağ kurulmasını sağlamakta, kuşaklararası iletişimi olanaklı hale getirmekte ve herhangi bir millet veya ulusa kültürel bütünlük ve bilinç paydasında ait olma düşüncesi yaratmaktadır. Bu anlamda bu mirası yaşayan ve onu sürdürdüğü hayatında kullanan bireylerin kimliklerine değer ve anlam katmaktadır (Kiper, 2004: 14). Başka bir tanımda ise kültürel mirasın geçmiş zamanlardan insanlığın içinde bulunduğu zamana kadar süren tarihi, sanatsal, sosyal etnolojik, estetik ve bilimsel yansımalar yoluyla değerli hale gelen, oluşması doğrudan insanlar tarafından ya da doğal bir süreçle meydana gelmiş, belli bir millete mal edilebilen somut ya da somut olmayan kültürel değerin bütünü olduğu açıklanmaktadır (Diker, 2016: 368). Bu anlamda kültürel miras herhangi bir toplumun sosyolojik, kültürel göstergesine yönelik kodlar taşımakta ve bu kodlar da gerek diğer toplumlar gerek bilimsel analizler için referans özelliği göstermektedir. Kültürel miras ulusal kimlikle iç içedir ve bir değer olarak ifade edilebilir (Carlsen, vd. 2008). Kültürel miras, insan ırkının bir araya gelerek oluşturduğu en önemli, değerli sürdürülebilirlik ve birleştiricilik ifade eden kavramlarından birisidir (Bayır ve Köse, 2019: 1827). Kültürel mirasın, kültürel değerlere yönelik kavramsal kapsayıcılığı bulunmaktadır (Köroğlu ve Yağcı, 2018).

Somut (taşınır – taşınmaz) ve somut olmayan kültürel miras olarak iki farklı başlıkta ele alınan kültürel miras (Aslan ve Ardemagni, 2006; Snowball ve Courtney, 2010), sosyo-kültürel yapı içerisinde yer alan tarih ve kimlik çerçevesinde somut ve somut olmayan tüm değerlerle doğrudan ilişkilidir. Somut değerler olarak başta arkeoloji eserleri olmak üzere kent dokuları, tablolar, geçmiş uygarlıklara ait paralar anıtlar vb. ele alınabilir. Somut

olmayan değerler ise yerel, ulusal veya uluslararası bayramlar, gelenekler ve görenekler, danslar, sosyo-kültürel ritüeller gibi ögelerden oluşmaktadır (Kuşçuoğlu ve Taş, 2017: 60).

Somut olmayan kültürel miras, bir kavram olarak 2003 yılında UNESCO tarafından Genel Kurul ekseninde değerlendirilmeye başlanmış ve uluslararası boyutta ele alınmıştır. Kavram, 2006 yılında, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde oylanarak kanun halinde kabul edilmiş ve UNESCO sözleşmesine taraf olunmasıyla da önemi gün geçtikçe artmaktadır (Arıoğlu ve Atasoy, 2015: 113; Çelepi, 2016: 18). Türkiye ve diğer 44 ülke tarafından UNESCO sözleşmesi alınan kararlar doğrultusunda "insan" kavramının altı önemle çizilmiş, gelecek nesiller için alınabilecek önlemler belirlenmiş, kültürel mirası bırakan insanlara, bu mirası yaşayan ve yaşatacak olan birey veya gruplara daha fazla önem verilmesi vurgulanmıştır (Ekici ve Fedakâr, 2013).

Kültürel mirasın somut olmayan şeklinde ifadesi Türkçe ifade biçiminden kaynaklanmaktadır. UNESCO, kültürel mirasın kategorilere ayrılmasında somut ve soyut şeklinde bir ayrım yapmaktadır. Ancak soyut ifadesini kullanmak yerine Türkçe'de somut olmayan ifadesi tercih edilmiştir. Ancak somut olmayan kültürel miras içinde yer alan önemli değerlerin tümü, fiziki mekan açısından ele alındığında, somut kültürel mirası etkilediği de söylenebilir (Diker, 2019: 677-678). Bu kapsamda bir grup halinde toplum olarak yaşayan veya özel bir duruma sahip insanların, ulusların, geçmişten var olunan zamana kadar yaşadıkları ve yaşattıkları yaşam biçimleri, anlatımlar ve anlamlar, temel beceri, temsiliyet ve enformasyon aktarım biçimleri, icatları, kültürel sembolleri somut olmayan kültürel miras içinde ele alınabilir (UNESCO, 2003). Ek olarak somut olmayan kültürel mirası; ulusların yaşam süreçleri boyunca sahiplendikleri, anlamlar ifade eden simgeler ve söylemler ile destekleyerek sonraki kuşaklara taşıdıkları kültürel değerler bütünü olarak açıklamak da mümkündür (Pelit ve Türkoğlu, 2019: 101). Bu tanımlar, somut olmayan kültürel mirasın yine toplum tarafından korunması gerektiğini vurgulamaktadır. Aksi takdirde canlı olarak ele alınabilecek kültürel miras, yaşam ve ölüm evreleri ile yok olabilir ve kültürel art alanda bulunan zengin geçmiş kaybedilebilir.

Bireylerin somut olmayan kültürel miras farkındalığına ilişkin düşünce alt yapısının oluşması, bu doğrultuda farkındalıklarının sağlanması, mirasın korunarak sonraki kuşaklara kültürel miras bilincinin aktarılması büyük önem taşımaktadır (Sürücü ve Başar, 2016: 14). Çünkü somut olmayan kültürel miras, değişen dünyanın dinamikleri ve küreselleşmenin sağladığı sınırlamanın azaltılması ve etkin ulaşılabilirlikle birlikte yok olma tehlikesine maruz kalmaktadır (Li, Wu, ve Cai, 2008). Somut olmayan kültürel miras, birey veya gruplara doğrudan bir fayda sunar gibi görünmese de toplum belleğinin ve deneyiminin aktarılması açısından önemli ve değerlidir. Bu bağlamda aktarılabilecek değerler bütünü, toplumun hazır olunuşluğuna, ihtiyaçlarının karşılanmasına bilgilerin fayda sunmasına ve ona ulaşımdaki kanalın zorluk derecesine bağlıdır (Teke, 2013: 34). Mirasın aktarımı, somut olmayan kültürel mirasın tanıtılmasında, insanlar arasında yaygınlaşmasında ve yeni nesiller ile yaşaması bakımından büyük önem taşımaktadır (Şahin ve Özdemir, 2018: 563).

3.3.2. Iğdır ilinin tarihi ve etnik yapısı

Iğdır kelimesi farklı kaynaklarda "iğdir" ve "yigdir" biçiminde görülmekte "eylük, ululuk, bahadurluk, iyi ve büyük" anlamları ile açıklanmaktadır (Ercilasun, 2008). Iğdır (İgdir) Oğuz Boyları'ndan biridir. Ayrıca Oğuz Han'ın oğlu olan Deniz Han'ın en büyük oğlunun adı Iğdır Bey'dir. Yapılan çalışmalar Iğdır ve çevresindeki yerleşik hayatın paleolitik ve mezolitik dönemlere uzandığını göstermektedir. İlk yerleşim yeri olarak kullanımı en geç M.Ö. 4000 yılları olarak belirlenmektedir. Bölgenin ilk yerleşik kavmi Hurri' lerdir. Orta Asya'dan gelen bu kavmin Doğu Anadolu bölgesi ve Azerbaycan'a yerleştiği tahmin edilmektedir. Iğdır ve çevresi yıllar içerisinde çeşitli toplumlara ev sahipliği yapmıştır (www.igdir.ktb.gov.tr, 2024). Bölge 1386-1405 yılları arasında Timur'un egemenliğinde kalmıştır. Bölgenin hâkimiyeti 1469 yılında Akkoyunlular'a, 1502 yılında Safeviler'e, 1514 yılında Osmanlılar'a geçmiştir. İstanbul Antlaşması ile (1736) İran idaresine bırakılan bölge, 93 Harbi (Osmanlı-Rus Savaşı) sonrasında 42 yıl Rus işgalinde kalmıştır. Rusya'da yaşanan Bolşevik İhtilalinin akabinde bölge Türklere bırakılsa da Mondros Mütarekesi (30 Ekim 1918) sonrası Türk orduları bölgeden çekilmiştir. Bölgenin tekrar Türk hâkimiyetine geçmesi 3 Aralık 1920 tarihli Gümrü Antlaşmasıyla gerçekleşmiştir (Güner vd., 2000). Cumhuriyetin ilk yıllarında Tuzluca ile birlikte Bayazıt vilayetine bağlı olan Iğdır, 1934 yılında Kars

vilayetine bağlanmıştır[*]. 3 Haziran 1992 tarih ve 21247 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 3806 sayılı kanun ile Kars'tan ayrılmış ve Türkiye'nin 76. ili olmuştur[*].

Gerek cumhuriyet dönemi öncesinde gerekse cumhuriyet döneminde il, çeşitli göçler almıştır. Bu durum zaman içerisinde demografik yapı üzerinde belirgin etkiler göstermiştir (Şimşek, 2018). Ayrıca Azerbaycan, İran ve Ermenistan'a kara sınırı olması, ilin kültürel yapısı ve etnik yapısı üzerinde etkili olmuştur. Cumhuriyet öncesi dönemde bölge halkının etnik yapısı hakkında tam bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak bölgede gözlemler yapan seyyah V. Devitskiy'nin yazılarına göre Iğdır'da yaşayan başlıca etnik gruplar Azerbaycan Türkleri, Ermeniler, Kürtler ve Ezidilerdir. Yerleşim alanlarında etnik grupların bir arada yaşama şekilleri ise Türk-Ermeni, Türk-Kürt, Ezidi Kürt-Müslüman Kürt birlikteliği şeklinde aktarılmıştır (Devitskiy, 1896). 2023 yılı TÜİK verilerine göre nüfusu 209.738 (Erkek: 109.710, Kadın: 100.028: www.nip.tuik.gov.tr, 2023) olan ilde Azerbaycan Türkleri ve Kürtler olmak üzere iki büyük etnik topluluk bulunmakta ve her ikisi de azınlık değil, hâkim kültürler olarak varlıklarını sürdürmektedir. Sayıları çok az olmakla birlikte ilde diğer topluluklar da bulunmaktadır (Altay ve Parim, 2023).

3.3.3. Nevruz bayramı

Farsça nev(yeni) ve ruz(gün) kelimelerinden oluşan nevruz kelimesi yeni gün anlamına gelmektedir (Çay, 1996: 1). Türk dünyasında Nevruz, Navrız, Nooruz, Navrez, Sultanı Nevruz, Novruz, Navruz, Nevris gibi isimlerle de adlandırılmaktadır (Kapağan, 2019). Türklerin ata yurdu olarak kabul edilen Yenisey-Orhun'dan çıkan Nevruz bayramı, Balkanlar'a kadar ulaşmış ve büyük bir coğrafyada kutlanmıştır (Şengül, 2008). Baharın gelişini simgeleyen Nevruz bayramı Türk kültür coğrafyasında önemli bir yere sahiptir. Nevruz bayramı birçok Türk halkında kullanılan Türk takviminin yılbaşı olarak kutlanmaktadır (Süleymanov, Soltangereyeva, 1995). Selçuklular tarafından geliştirilen Celâli takviminde de yılbaşı 21 Mart'tır (Yazıcı Ersoy, 2007). Türk topluluklarının Sovyet

[*] Bayazıt Vilâyetine bağlı Iğdır ve Tuzluca kazalarının Kars Vilâyetine ve Muş Vilâyetine bağlı Malazgirt kazasının da Bayazıt Vilâyetine bağlanmaları hakkında kanun. Kanun No: 2500 Kabul tarihi: 7/4/1934.
[*] Onüç İlçe ve İki İl Kurulması Hakkında Kanun. Kanun No: 3806 Kabul tarihi: 03.06.1992.

Rusya'nın hâkimiyetinde olduğu 19. yüzyılda çeşitli ideolojik ve politik nedenlerle nevruz kutlamaları yasaklanmış hatta unutturulmaya çalışılmıştır. Bu dönemde bayram gizli kutlanmış, bağımsızlığın kazanıldığı 1990'lı yıllara kadar bayram pratikleri ve ritüelleri sözlü gelenekle aktarılarak unutulması engellenmiştir. Bağımsızlık kazanan ülkelerde büyük bir coşku ile kutlanmaya devam etmektedir (Hüseyinoğlu, 2000: 167).

Türkiye'de Nevruz ile ilgili ilk bilimsel çalışma Haluk Çay tarafından yazılan 'Türk Ergenekon Bayramı Nevruz' kitabıdır. Eserde Nevruz bayramı Türk yılbaşı olarak değerlendirilmiş ve konunun milli yorumlara açılmasına öncülük etmiştir. Milli mücadele günlerinde Ankara'da Nevruz kutlamalarının yapıldığı bilinmektedir. 1921 yılı 21 Mart günü ile ilgili dönemin gazetelerinde, öğrencilerin ve halkın toplanarak merasim şeklinde bayramı kutladıkları yazmaktadır. Yine 1922 yılı 23 Mart tarihli çeşitli gazetelerde de "Ankara'da Ergenekon günü kutlandı. Meclis önünde geçit töreni yapıldı. Öğrenciler ve halk da Meclis önünde toplandı" şeklinde haberler bulunmaktadır (www.ataturkansiklopedisi.gov.tr, 2024). 1921 yılında Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Hükümet başkanı Neriman Nerimanof'un bir telgrafla Mustafa Kemal Paşa'ya Nevruz bayramı için bir kutlama mesajı gönderdiği bilinmektedir. Nerimanof'un telgraf metni aşağıda yer almaktadır:

> *"*Cenubi Kafkasya komiseri Azerbaycan serbest harbiye mektebi talebeleri iki bölüklü süvari askerleri ve Şoşa muhafız taburu askerleri ve topçuları, nişancı Türk alayı askerleri Türk milletinin büyük Nevruz bayramını tebrik ediyor ve biz ümit ediyoruz ki, Azerbaycan inkılâp ordusu, kahraman Türk ordusu ile beraber Garp emperyalizminin tazyikinde bulunan Şark milletlerini yakında kurtarırlar."

Kapağan'a (2019) göre Nevruz bayramı anlam açısından ele alındığında iki temel unsuru barındırmaktadır. Birincisi baharın gelişi ile doğanın uyanışı ve bereketin artışı anlamına gelmektedir. Diğeri ise Ergenekon'dan çıkışı ve iyilerin kötülere karşı kazandıkları zaferi temsil etmektedir (Kapağan, 2019).

Nevruz bayramı 2009 yılında yedi ülke ile UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi'ne girmiştir. Listedeki ülkeler 2016 yılında 12, 2024 yılında ise 13'e çıkmıştır. UNESCO, Nevruz uygulamalarının kültürel çeşitliliği ve hoşgörüyü

desteklediğini, toplumsal dayanışma ve barışın inşasına katkıda bulunduğunu ifade etmektedir (www.unesco.org.tr, 2024).

3.3.4. Iğdır'da Nevruz bayramı

Büyük bir coğrafyada binlerce yıldır kutlanan Nevruz, Iğdır'da da nesiller boyunca gerçek anlamda bir bayram olarak kutlanmaya devam etmektedir (Alım, 2009). Nevruz bayramı gelenekleri çok değerli motifleri içeren bir kültür deryası olarak değerlendirilmektedir. Iğdır bu geleneklerin en canlı yaşatıldığı yerlerden birisidir (Akyıldız, 2018).

21 Aralıkta başlayan ve kışın en zorlu günlerini içine alan 40 günlük büyük çille ve akabinde başlayan 20 günlük küçük çillenin ardından 20 Marta kadar süren (20 Şubat-20 Mart arası) bayram ayı başlamaktadır. Iğdır'da Nevruz gelenekleri ve hazırlıkları, bayram ayı geniş bir zaman dilimine yayılarak gerçekleştirilmektedir. Iğdır'da uygulanan Nevruz bayramı gelenekler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

Bayram Temizliği: Halıların yıkanması, evin boya-badana yapılması gibi işlemlerle evin tamamında, bağlarda ve bahçelerde kapsamlı bir temizlik yapılmaktadır. Bağ ve bahçelerde bir önceki yıldan kalan ve kullanılmayacak olan çalı, çırpı gibi fazlalıklar alav alavda yakılmak üzere bir araya toplanmaktadır. Bayram temizliğinde amaç, bir önceki yılın kirini temizleyerek hastalık, ağırlık ve sıkıntı gibi her türlü kötülüğün geride bırakılması ve yeni yıla arınmış bir halde yeni umutlarla, duru bir şekilde girmektir (Akyıldız, 2018).

Semeni: Bayramdan 15-20 gün önce tohumluk buğdaylar bir kap içerisinde ıslatarak yeşertilmekte ve bayrama kadar bunlar boy atmaktadır. Yeşillenen buğdaya kırmızı kurdele bağlanmakta ve bayram sofrasının en önemli süsü olmaktadır (İmamverdiyev, 2005). Semeni bereketi ve yeşili simgelemektedir. Ayrıca yeşertilen buğdaydan bayram için yapılan helvanın da adı semenidir ve kutsal bir mahiyet taşımaktadır (Adıgüzel, 2006).

Ölü Bayramı/Gebir Üstü (Mezar Üstü): Gebir üstü diğer adıyla ölü bayramı, bayramdan önceki Salı veya Perşembe günü yapılmaktadır (Aras, 2021). Ölü sahipleri ölü bayramından bir gün önce helva yapıp mahalle ahalisine dağıtmaktadır. Sağır (2013) helva yapımının koku

çıkarmakla, dağıtımının ise toplumsal dayanışma ve bütünlük duygusu ile ilgili bir uygulama olduğunu ifade etmektedir (Sağır, 2013). Nitekim halk arasında helva yapımına "koku çıkartma" da denilmektedir. Ölü bayramından önce bakımı ve temizliği yapılan kabristanları büyük kalabalıklar ziyaret etmekte, hem eski hem de yeni ölülerin ruhu için ihsan/ehsan (helva, bisküvi, kek, çörek vb.) dağıtılmaktadır (Alım, 2009). Arık (2024) bu uygulamayı ölmüş kişilerin ruhlarına saygı gösterilmesi ve atalar kültünün devamı niteliğinde değerlendirmektedir (Arık, 2024). Ayrıca bir önceki Nevruz bayramından sonra yakını ölen kişiler için bu bayram "Gara Bayram" olarak adlandırılmaktadır (Akyıldız, 2018). Bu hanelere gün boyunca taziye ziyaretleri yapılmakta ve aileleri yastan çıkarmak için elbiselik kumaş, başörtüsü, şeker, pirinç, çay gibi hediyeler götürülerek dualar okunmaktadır.

Alav Alav/Ahır Çarşamba/Tek Çarşamba/Ahır Tek (Son Çarşamba): Bayramdan önceki dört Çarşamba sırasıyla "Su Çarşambası", "Od (Ateş) Çarşambası", "Yel (Rüzgâr) Çarşambası" ve "Toprak Çarşambası" olarak adlandırılmaktadır (Akyıldız, 2018). Kutlamaların yoğun bir şekilde başlaması Ahır Çarşamba ile başlamaktadır. Bu 21 Marttan önceki son Salı gününü Çarşamba gününe bağlayan gecedir. Bayram temizliğinde bahçe ve bağlardan toplanan atıklar yakılmaktadır. Bu ateşe halk arasında tongal denilmektedir. Tongal üzerinden atlarken "ağırlığım uğurluğum dökülsün bu odun üstüne" denilmektedir (Alım, 2009). Bu uygulama ile yüzyıllar öncesinden günümüze ulaşan ateş simgesinin temizleyiciliğine yönelik inanç doğrultusunda hastalıklardan, acılardan ve ağrılardan arınma amaçlanmaktadır (Batu ve Tos, 2021).

Yeddi Levin: Ahır Çarşamba akşamı alav alavdan sonra aile büyüğünün evinde toplanılmaktadır. En az yedi çeşitten oluşan çerez, meyve, şeker gibi yiyecekler evin dedesi veya babası tarafından karıştırılarak pay edilmektedir. Eğer hanede dede veya baba yoksa evin en büyük kadını pay bölmektedir. Tüm aileye, evdeki misafirlere, evlenip evden giden kızlara, varsa anne karnındaki bebeklere de pay ayrılmaktadır. Anne karnında olanların, bebek ve küçük çocukların payları annesine verilmektedir. Pay bölümünde en önemli unsur eşit pay bölümüdür. Nişanlı kızlara süslenmiş bir tepside hazırlanan yedi levin payı götürülmekte, bu tepsiye ise honça denilmektedir. Honçaya yedi levin payının yanı sıra geline ve ailesine hediyeler de eklenmektedir. Yedi levinin bolluk ve bereketi

simgelemesinin yanı sıra aileyi yakınlaştıran, kaynaştıran, ailenin birliğini ve bağlılığı artıran bir gelenek olduğuna inanılmaktadır (Akyıldız, 2018).

Kulak asma (Kapı Pusma): Ahır Çarşamba akşamı dilek tutarak herhangi bir evin kapısından içeride konuşulanlar dinlenmekte ve evde konuşulanlar dileğe göre yorumlanmaktadır. Eğer güzel ve hayırlı sözler duyulursa dileğin gerçekleşeceğine inanılmaktadır (İmamverdiyev, 2005). Ahali o gün kulak asılacağını bildiğinden evde güzel sözlerle konuşmaya dikkat etmekte, kötü sözlerden kaçınmaya gayret etmektedir.

Mendil Atma/Desmal Atma/Şal Atma: Gençler ipin ucuna bağlanmış bir mendili evlerin içine atarak hediyelerinin bağlanmasını beklemektedirler. Burada önemli olan husus mendil sallayanın kendisini ev sahibine göstermemesidir. Ancak ev sahibi mendil atanı tahmin edip ona göre hediye bağlayabilmektedir. Eski evlerin damlarında baca denilen pencerelerden mendil sallandırıldığı için bu geleneğe baca baca da denilmektedir (Alım, 2009).

Su Serpme: Türk kültüründe suyun kutsiyeti bulunmaktadır. Bu inanışın tezahürü Nevruz geleneklerinde de görülmektedir (Kafkasyalı, 2005). Ahır Çarşamba akşamı insanlar birbirlerine gizliden su atmaktadır (Alım, 2009). Üzerine su atılan kişinin şansının ve bahtının açılacağına, aydınlığa çıkacağına inanılmaktadır.

İğne İğne: Ahır Çarşamba geleneklerinden bir diğeri de bir çeşit su falıdır. Geniş bir su kabı hazırlanmakta ve kuyudan veya pompa gibi bir su kaynağından su getirilmektedir. Su getirenlerin gidip gelene kadar hiç konuşmamaları gerekmektedir. İki iğnenin birine küçük birine büyük parça pamuk sarılmaktadır. Büyük parça pamuk bağlanan iğne kızı, diğeri erkeği temsil etmektedir. Suya bırakılan iğneler kap içinde döndürülen suya bırakılmaktadır. İğneler birbiri ile birleşirse dilek tutulan çiftin de kavuşacağına inanılmaktadır (Alım, 2009).

Kosa-kosa: Bayram kutlamalarının bir parçası olarak oynanan oyunlardan biridir. Bu oyunda Kosa(Köse), gelin ve keçi karakterleri ile çalgıcılar bulunmaktadır. Kosa boynunda zıngırov (çan) takılı, yastıkla kamburlaştırılmış, yüzü una bulanmış, elinde çömçe olan, kışı soğuğu ve sıkıntıyı temsil eden figürdür. Gelin ise etek giymiş, yüzünü tül veya bez ile kapatmış yazı, bereketi ve bolluğu simgeleyen figürdür. Keçiyi canlandıran kişi ise yüzünü kapatıp

başına boynuz bağlamaktadır. Oyunda maniler okunmakta ve Kosanın temsili ölümü ile diğer bir ifade ile kışın sona ermesiyle bitmektedir. Oyuncular ellerinde bir torba taşıyarak oyunun sonunda evlerden erzak toplamaktadır. Bu manilerden biri aşağıda yer almaktadır (Kocabıyık, 2023):

Ay kosa-kosa gelsene,

Gelip selam versene,

Çömçeni doldursan,

Kosanı yola salsana.

Ay uyruğu uyruğu,

Saggalı it guyruğu,

Kosam bir oyun eyler,

Yığar bayram honçası,

Her yerde düyün eyler.

Nevruz nevruz bahara,

Güller güller nubara,

Bahçamızda gül olsun,

Gül olsun, bülbül olsun,

Bal olmasın, yağ olsun,

Evdekiler sağ olsun,

Hanım dursun ayağa,

Kosaya pay versin,

Kosaya pay versin ağa

Uşahların Bayramı: 20 Mart günü çocukların bayramıdır. Çocuklar kapı kapı dolaşarak bayramçalıklarını diğer bir ifade ile bayram paylarını toplamaktadır. Evlerden şeker,

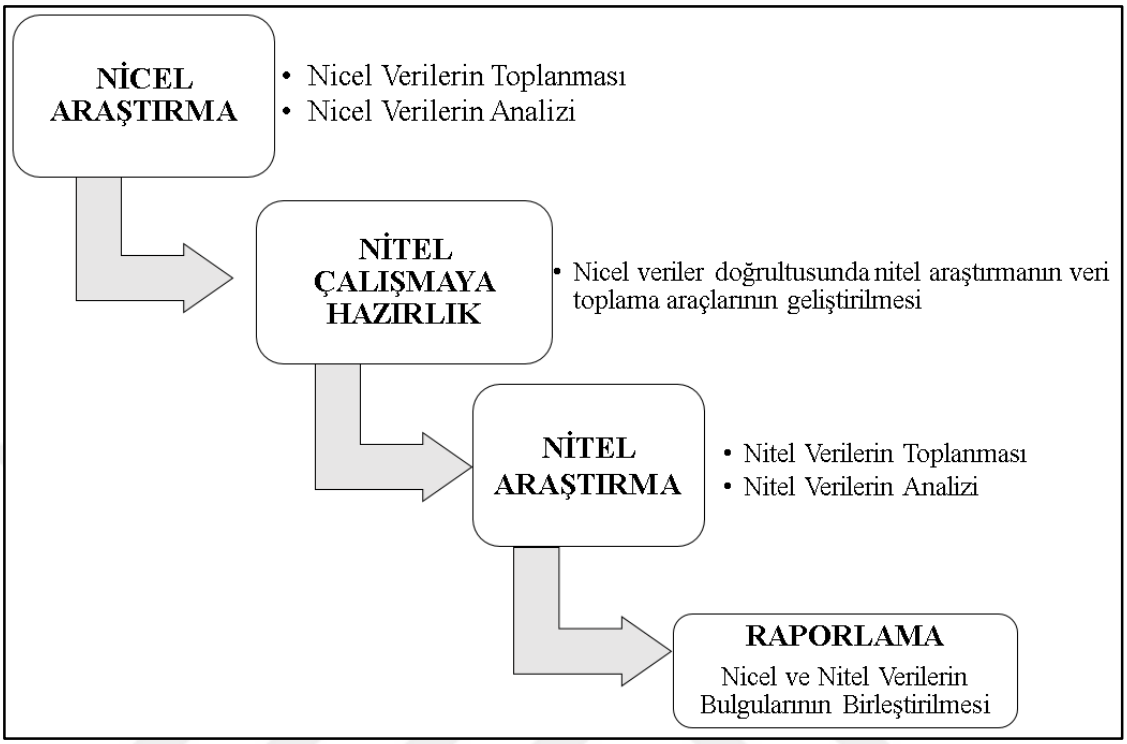
çikolata, meyve gibi hediyeler verilse de en değerli bayramçalık soğan kabuğu ve saman ile pişirilmiş kırmızı yumurtadır. Çocuklar topladıkları yumurtaları tokuşturarak oyunlar oynamaktadır (Alım, 2009). Doğanın ve insanın dirilişinin simgesi olan yumurta, üretkenlik ve yenilenmeyi de temsil etmektedir (Karakaş, 2021).

Bayram Görüşü: Bayram günü bayramlaşamayan akrabalar, kirveler, dünürler, dost ve akrabalara bayram görüşüne gidilmektedir. Bayram görüşü uzun bir zaman diliminde yapılabilmektedir. Halk arasında dut ağaçları meyve verinceye kadar "bayram görüşü" ziyaretlerinin yapılabileceği kabul görmektedir.

4. YÖNTEM

4.1. Araştırma Modeli

Kültür yapısı gereği tek bir araştırma yöntemi ile anlaşılamayacak derecede farklı boyutlara sahip olabilir. Özellikle kültürün aktarımında farklı yöntem ve tekniklerin kullanılması önem taşımaktadır. Bu çalışmada kültürel aktarım sürecinin daha iyi anlaşılması ve var olan duruma ilişkin farklı verilerin farklı anlamsal içerikler sunabileceği düşünülerek karma araştırma yöntemi seçilmiş ve nicel-nitel araştırma yöntemleri bir arada kullanılmıştır. Bourdieu da sosyal uzamda, bireylerin davranışını açıklamanın tek bir yöntem ile mümkün olmadığını, çoklu yöntemlerin ve bütüncül yaklaşımın olması gerektiğini önemle vurgulamaktadır (Dursun, 2018: 72). Bu yöntemlerin art alanında araştırmacının Iğdır'da 19 yıl yaşayıp araştırmaya konu olan tüm süreci gözlemleyerek uygulamaların içinde yer alması bulunmaktadır. Bourdieu de ilk kitabı Sociology of Algeria'yı (1958) özellikle Cezayir'in Kabylia köylüleri üzerine yaptığı gözlemler ile oluşturmuştur (Gülsoy, 2012). Bu doğrultuda nicel araştırma yöntemleri çerçevesinde anket soruları evreni temsil edebilecek örnekleme uygulanmıştır. Nicel anketten ve literatürden yararlanılarak da nitel araştırma soruları oluşturulmuş ve amaçlı örneklem ile odak grup görüşmeleri planlanmıştır. Odak grup görüşmeleri ile elde edilen verilere yönelik içerik analizi uygulanmış ve dijital ortamdaki nitel araştırma programında analiz edilerek yoğunluk ve ilişkisel bağlara bakılmıştır.

Şekil 5. Araştırma Modeli

4.2. Araştırmanın Nicel Bölümü

4.2.1. Nicel araştırmanın evren ve örneklemi

Bu çalışmanın evrenini 2023 yılı TÜİK verilerine göre Iğdır'da yaşayan 209.738 (Erkek: 109.710, Kadın: 100.028, www.nip.tuik.gov.tr, 2023) kişi oluşturmaktadır. Araştırmada görüşülecek kişi sayısı oransal örnek hacmi formülüyle (Bkz. Şekil. 6) hesaplanmıştır (Newbold, 1995). Nicel araştırma yöntemi çerçevesinde 209.738 olan evreni temsil edecek örnek hacmi, %95 güven aralığı ve %5 hata payı ile 383 olarak belirlenmiştir. Anket tekniği kullanılarak 40+ üzerindeki 388 kişiyle ölçüt örnekleme çerçevesinde görüşülmüştür.

$$n = \frac{Np(1-p)}{(N-1)\sigma_p^2 + p(1-p)}$$

Şekil 6. Oransal Örneklem Hacim Formülü

4.2.2. Dahil etme kriterleri

- Gönüllü olmak
- Azerbaycan Türkü olmak
- 40 yaş ve üstü olmak
- En az bir çocuğu olmak
- En az ilkokul mezunu olmak
- Iğdır il merkezinde ikamet ediyor olmak
- Iğdır'da doğup büyümek
- Iğdır'da yaşıyor olmak

4.2.3. Dahil etmeme kriterleri

- Görüşmeyi engelleyecek her hangi işitme veya konuşma sorunu olmak
- Eğitim, iş vb. nedenlerle 10 yıldan daha fazla Iğdır dışında yaşamak

4.2.4. Nicel verilerin toplanması

Araştırmanın veri toplama formu dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sosyodemografik özelliklere yönelik sorular bulunmaktadır. Bu bölüm 10 sorudan oluşmaktadır. İkinci bölümde sosyal değişme ve yapıya yönelik 16 soru bulunmaktadır. Üçüncü bölümde Nevruz bayramının kutlanma ve kuşaktan kuşağa aktarılması ile ilgili sekiz soru bulunmaktadır. Formun ilk üç bölümü literatür incelemesinden elde edilen veriler doğrultusunda araştırmacı tarafından bu çalışmaya özel olarak hazırlanmıştır. Formun dördüncü ve son bölümünde 36 sorudan oluşan Kültürel Miras Farkındalık Ölçeği(KMFÖ) uygulanmıştır. Bu ölçek, 2021 yılında Yılmaz Demir tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin geçerlilik ve güvenirlik çalışmasında Cronbach Alfa değeri 0.87 olarak bulunmuştur. Ölçek

üçlü likert tipinde 36 sorudan oluşmaktadır. Soruların tamamı düz puanlanmaktadır (Katılmıyorum:1 puan, Kararsızım:2 Puan, Katılıyorum: 3 puan). Ölçekten alınabilecek en düşük puan 36, en yüksek puan ise 108'dir. Ölçekten alınabilecek skorlar düşük, orta ve iyi olmak üzere üç kategoriye ayrıldığında 36 ile 59 puan arası düşük, 60 ile 84 arası orta ve 85 ile 108 puan arası yüksek skordan oluşmaktadır (Demir, 2023).

Çalışma, sosyal medya ağlarında, kahvehanelerde ve muhtarlıklar aracılığı ile duyurulmuş ve Iğdır Şehir Merkezinde beş farklı noktada yedi farklı günde stant açılmıştır. Bu stantlarda yüzyüze sorular sorularak veriler toplanmıştır. Stantlara gelemeyen gönüllüler hanelerinde ziyaret edilmiştir. Görüşmeler 16.11.2024 ile 28.11.2024 tarihleri arasında Iğdır'da yapılmıştır.

4.2.5. Nicel verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması

Verilerin analizi IBM'in SPSS yazılımı sürüm 24.0 (IBM Corp., Armonk, NY, ABD) kullanılarak yapılmıştır. Verilerinin normal dağılıma sahip olup olmadığını test etmek için Shapiro Wilk testi yapılmıştır. Genel özelliklerin analizi için tanımlayıcı istatistiklerden yararlanılmıştır. Katılımcıların özellikleri ile KMFÖ puanı arasındaki farklılıkları incelemek için T-testi veya Varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Tek yönlü Varyans analizinden kaynaklanan farklılıkları belirlemek için tamamlayıcı olarak Post Hoc (Tukey) testi kullanılmıştır. Bulgular %95 güven aralığında ve %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

4.3. Araştırmanın Nitel Bölümü

Çalışmada nicel araştırma verilerinden elde edilen bulgular ışığında bazı noktaların derinlemesine araştırılması gerekmiştir. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Somut olmayan kültürel miras nasıl açıklanmaktadır?
- Nevruz Bayramı ritüelleri sonraki kuşaklara nasıl aktarılmaktadır?

- Sosyal yapı ve değişme perspektifinden Nevruz Bayramı ritüellerinin aktarımında yaşanan sorunlar nelerdir?

Çalışmanın nitel araştırma kısmında odak grup görüşmesi tekniği kullanılmıştır. Tüm katılımcıların ve bir kolaylaştırıcının(moderatör) bir grup olarak tek bir yerde bir konu üzerinde etkileşimli bir şekilde tartışması olan tek odak grup türü kullanılmıştır. Net bir örüntü ortaya çıkana ve sonraki gruplar yalnızca tekrarlayan bilgiler üretene kadar odak grup tartışmalarına devam edilmiştir (Krueger, 1994).

4.3.1.Nitel araştırmanın evren ve örneklemi

Odak gruba dahil edilecek gönüllüler amaçlı örnekleme çerçevesinde ölçüt örnekleme ile nicel araştırmaya katılan gönüllüler arasından seçilmiştir. Nicel verilerin toplanması sırasında katılımcılar odak grup görüşmeleri için davet edilmiş ve gönüllü olanların bilgileri ayrıca kaydedilmiştir. Bir grup tartışmasına tam olarak katılma isteği, yararlı veriler üretmede etkilidir. Bu nedenle odak grup katılımcılarında gönüllülük esası tam olarak uygulanmıştır. Odak grup görüşmelerinde katılımcıların cinsiyet, yaş aralığı, etnik ve sosyal sınıf geçmişi gibi benzer özelliklere sahip olması gerekmektedir (Krueger, 1994). Ancak, bazı araştırmacılar homojenliği sorgulamaktadır. Yabancı katılımcılar dürüst ve kişisel görüşler sunabilmekte ve gruptaki önceden var olan ilişkileri ve liderlik kalıplarını aşabilmektedir (Thomas, vd. 1995). Bunun yanı sıra, karışık cinsiyet gruplarının, tartışmaların kalitesini ve sonuçlarını iyileştirme eğiliminde olduğu gösterilmiştir (Freitas vd. 1998). Gönüllüler arasından odak gruplar oluşturulurken, odak grup üyelerinin mümkün olduğunca birbirini yakından tanımamasına dikkat edilmiştir. Çalışmanın yürütüldüğü şehir küçük bir şehir olduğundan tam olarak tanımayan katılımcı bulmak zorluk oluşturmuştur. Bu nedenle aynı aileden veya aynı iş yerinden olmaması, komşuluk veya arkadaşlık ilişkisinin olmaması gibi hususlara dikkat edilmiştir. Ayrıca her iki cinsiyetten katılımcıları içermesi, farklı yaş gruplarını içermesi gibi hususlar göz önünde bulundurulmuş ve heterojen gruplar oluşturulmuştur.

4.3.2. Dâhil etme kriterleri

- Gönüllü olmak
- Azerbaycan Türkü olmak
- 40 yaş ve üstü olmak
- En az bir çocuğu olmak
- En az ilkokul mezunu olmak
- Iğdır il merkezinde ikamet ediyor olmak
- Iğdır'da doğup büyümek
- Iğdır'da yaşıyor olmak

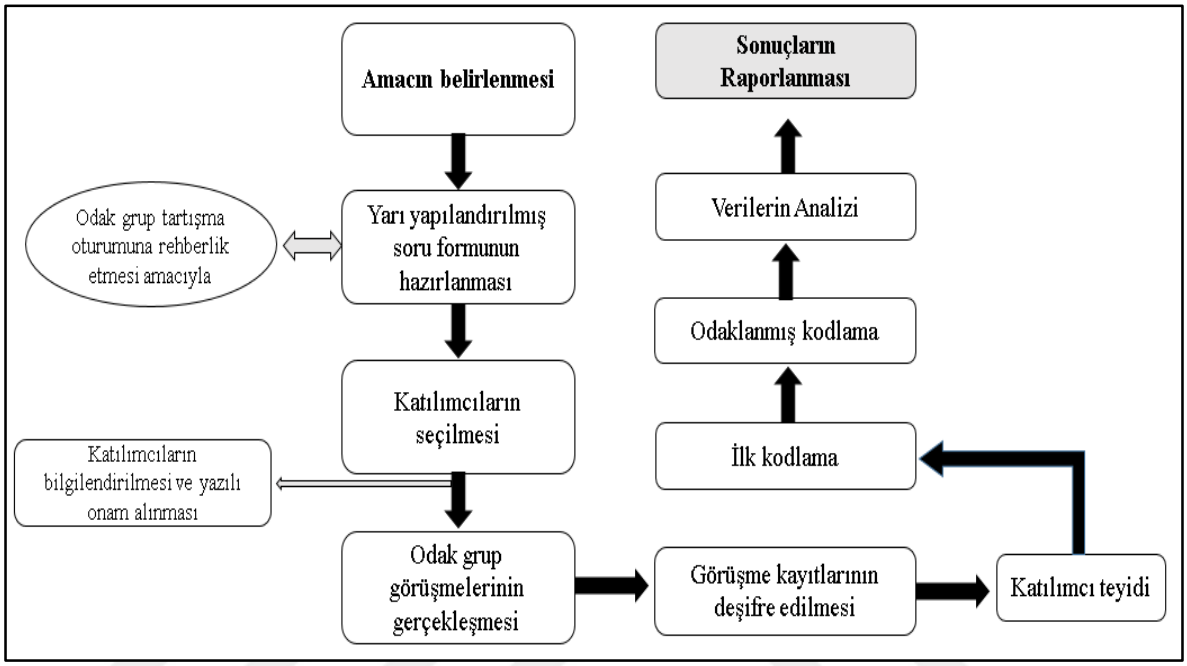
4.3.3. Dâhil etmeme kriterleri

- Görüşmeyi engelleyecek her hangi bir işitme veya konuşma sorunu olmak
- Eğitim, iş vb. nedenlerle 10 yıldan daha fazla Iğdır dışında yaşamak

4.3.4. Nitel verilerin toplanması ve veri toplama araçları

Odak grup görüşmeleri 28.11.2024 ile 01.12.2024 tarihleri arasında katılımcıların da uygun bulduğu mekânlarda ve saatlerde yapılmış, talep eden gönüllülerin görüşme adresine ulaşımı araştırmacı tarafından sağlanmıştır. Nitel verilerin toplanması için öncelikle nicel verilerden elde edilen sorular değerlendirilmiş ve yarı yapılandırılmış bir form oluşturulmuştur. Soru formu üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde demografik özellikleri içeren dokuz soru, ikinci bölümde Iğdır'da toplumsal yapı ve değişim ile ilgili 10 soru ve üçüncü bölümde toplumsal değişim ve nevruz ile ilgili sekiz soru olmak üzere toplam 27 soru sorulmuştur. Gönüllüler öncelikle çalışma hakkında sözlü olarak bilgilendirilmiştir ve ses kaydı alınması için onayları alınmıştır. Sözlü bilgilendirmenin ardından gönüllüler bilgilendirilmiş onam

formunu okuduktan sonra el yazısı ile "Okudum, anladım" yazıp imzalamışlardır. Nitel araştırma tasarımı Şekil 7'de verilmiştir.

Şekil 7. Nitel araştırma tasarımı

4.3.5. Nitel verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması

Kodlama, verilerin çeşitli yönlerinin anlamlı ve küçük parçalara etiketlenmesi veya işaretlenmesidir (Miles ve Huberman, 2016). Elde edilen nitel veriler öncelikle deşifre edilmiş ve kodlama yapılmıştır. Kodlama işlemi bağımsız bir araştırmacı ile paralel şekilde yapılmış ve tartışılmıştır. Veri kodlama iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk adım, kod sayısını sınırlamadan çok sayıda kategori kodunun oluşturulmasını içeren ilk kodlamadır. Bu aşamada, ortaya çıkan fikirler listelenmiş, ilişki diyagramları çizilmiş ve yanıtlayanların önemli temaların göstergesi olarak sıklıkla kullandıkları anahtar kelimeler belirlenmiştir. İkinci aşama, ilk adımda belirlenen kodlama kategorilerinin ortadan kaldırıldığı, birleştirildiği veya alt bölümlere ayrıldığı odaklanmış kodlamayı içermektedir. Bu aşamada dikkat, tekrar eden fikirlere ve kodları birbirine bağlayan daha geniş temalara çekilmiştir (Nyumba, vd. 2018). Odaklanmış kodlamada sekiz çift kod birleştirilmiş, fikir birliği olmayan 2 kod çalışma dışı bırakılmıştır. Toplamda 14 kategori, 302 kod oluşturulmuştur. İki araştırmacının

kodlamalarının Cohen Kappa uyum değeri %82,1 olarak hesaplanmıştır. Bu değer literatürde kabul edilebilir değerler arasında olduğundan çalışma güvenilir kabul edilmiştir (Viera ve Garrett, 2005). Kod oluşturma aşamasından sonra kategoriler ve temalar oluşturulmuş ve elde edilen veriler nitel veri analizi için yaygın olarak kullanılan yazılım paketlerinden biri olan Maxqda 2020 yazılımı ile analiz edilmiştir.

4.3.6. Nitel araştırmanın güvenirliği (Trustworthiness)

Literatürde güvenirlilik ölçütleri inandırıcılık(credibility), güvenilebilirlik (dependability), teyit edilebilirlik/onaylanabilirlik(confirmability) ve aktarılabilirlik(transferability) olmak üzere dört ana başlık altında belirlenmiştir (Guba ve Lincoln, 1982).

İnandırıcılık(credibility)-İç Geçerlilik: Nitel araştırmalarda içsel geçerliğin karşılığı inandırıcılık/inanırlıktır. İnandırıcılığın sağlanması için aşağıdaki teknikler uygulanmıştır.

Bilinen/Kanıtlanmış Yöntemlerin Kullanılması: Daha önceden başarı ile uygulanmış anket ve odak grup tartışması teknikleri kullanılmıştır (Shenton, 2004).

Gönüllülük Esası: Katılımda gönüllük esasları tam uygulanmış, sadece özgür iradesiyle katkı vermek isteyen bireylerin kabul edildiği, çalışmanın herhangi bir aşamasında örneğin odak görüşme sırasında katılımcının herhangi bir yaptırım olmadan çalışmadan çekilebileceği ifade edilmiştir (Creswell ve Miller, 2000).

Katılımcı Teyidi(Üye kontrol yöntemi/Katılımcı kontrolü): Katılımcı teyidi inandırıcılığın en önemli ölçütlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Arastaman vd. 2018). Görüşme sonrasında ses kaydı deşifre edilerek toplanan verilerin özeti katılımcılara gönderilmiş, çevirim içi konferans görüşme (Whats App grup görüşmesi-tele konferans) ile doğruluk konusunda düşüncelerini ifade etmeleri istenmiştir. Ayrıca katılımcılara eklemek istedikleri noktaları ekleme fırsatı verilmiştir.

Bilgisayar Programı Kullanılması: Yeni geliştirilen bilgi teknolojilerin kullanımının etkili inandırıcılık teknikleri arasında yer aldığı dile getirilmektedir (Arastaman, vd. 2018). Bu çalışmanın analizinde MAXQDA 2020 bilgisayar programı kullanılmıştır.

Aktarılabilirlik (transferability)-Dış Geçerlilik-: Aktarılabilirlik, diğer ortamlara veya gruplara uygulanabilen bulguları ifade etmektedir. Nitel bir çalışmanın sonuçları, çalışmaya dâhil olmayan kişiler için bir anlam ifade ediyorsa ve okuyucular sonuçları kendi deneyimleriyle ilişkilendirebiliyorsa bu kriterin karşılandığı kabul edilmektedir. Bu nedenle okuyucuya bulguların "uygun" veya "aktarılabilir" olma kapasitesini değerlendirebilmesini sağlamak için araştırma bağlamı hakkında yeterli bilginin sunulması gerekmektedir (Cope, 2013).

Kapsamlı betimleme (thick description): Bu çalışmada aktarılabilirlik kapsamlı betimleme (thick description) ile sağlanmıştır. Araştırma süreçleri ayrıntılı ve kesin bir şekilde sunulmuş, araştırmada etkisi olan tüm faktörler detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Güvenilebilirlik (Dependability): Güvenilirlik, katılımcıların bulguları ve çalışmanın yorumunu ve önerilerini değerlendirmesini ve bunların tümünün çalışmanın bilgi verenlerinden alınan verilerle desteklendiğinden emin olmasını içermektedir. Güvenilirlik, bir denetim izi, bir kod-yeniden kodlama stratejisi, kademeli çoğaltma, üçgenleme ve akran incelemesi veya yineleyici karşılaştırmalar kullanılarak oluşturulmaktadır. Bu çalışmada güvenilebilirliği sağlamak için aşağıdaki teknikler kullanılmıştır.

1. Kodlamada Birden Fazla Araştırmacının Bulunması ve Kodlamalar Arası Uyum: Aynı veri setinde birden fazla (genellikle iki) araştırmacının kodlama yapması halinde daha kesin anlamlar ve tanımlar içerdiği bildirilmektedir (Miles ve Huberman, 1994). Bu nedenle bu çalışmada araştırmacı ile birlikte bağımsız bir araştırmacı da kodlama yapmıştır. İki araştırmacının yaptığı kodlama arasındaki uyum Cohen Kappa katsayısı %82,1 olarak değerlendirilmiştir. Bu katsayının literatürde kabul edilebilir değer olan 0,40'ın üzerinde olması hedeflenmiştir (Wynd, vd. 2003).

2. Üçgenleme: Üçgenleme, nitel araştırmalarda fenomenler hakkında kapsamlı bir anlayış geliştirmek için birden fazla yöntem veya veri kaynağının kullanılması anlamına gelmektedir. Üçgenleme ayrıca farklı kaynaklardan gelen bilgilerin bir araya getirilmesi yoluyla geçerliliği test etmek için nitel bir araştırma stratejisi olarak görülmüştür (Carter, 2014). Bu çalışmada nicel ve nitel veriler kullanılarak üçgenleme yapılmıştır.

3. Meslektaş/Akran Değerlendirmesi: Uzman kişilerin görüşleri, araştırmacıya farklı bakış açıları kazandırmakta ayrıca zorlayıcı sorular ve eleştirilerle hem araştırmayı geliştirmekte hem de hataların fark edilmesini sağlamaktadır (Creswell ve Miller: 2000). Araştırmanın hipotezleri, tasarımı ve deseni danışmanın ve tez izleme komitesinin görüşlerine ve denetimine açılmıştır.

4.3.7. Teyit edilebilirlik/Doğrulanabilirlik/Onaylanabilirlik (Confirmability)

Nitel araştırmacılar, teyit edilebilirliği, sonuçların başkaları tarafından ne ölçüde doğrulanabileceğini tanımlayan bir kavram olarak önermişlerdir. Denetim izi olarak da adlandırılan bu yaklaşım, başka bir araştırmacının aynı adımları izleyip benzer sonuçlara varabileceği yeterli ayrıntıyı sağlamaktadır (Chung, Biddix ve Park, 2020). Thomas (2006), veri analizi sırasında gerçekleştirilebilecek alternatif bir strateji olarak bağımsız paralel kodlamayı önermiştir. Prosedür, iki araştırmacının bağımsız olarak bir veri kaynağını kodlamasını ve ikisini uyum, tutarlılık ve netlik açısından karşılaştırmasını içermektedir. Basitçe ifade etmek gerekirse, teyit edilebilirlik, sonuçların başkaları tarafından, ideal olarak tekrarlama yoluyla elde edilebilme derecesini ifade etmektedir. Bu araştırmada teyit edilebilirlik iki araştırmacının bağımsız olarak aynı veri kaynağını kodlaması ile sağlanmıştır. Kodlama sonrası uyum, tutarlılık ve netlik açısından karşılaştırma yapılmıştır.

5. BULGULAR VE TARTIŞMA

5.1.Nicel Bulgular ve Tartışma

Katılımcıların, Iğdır'da yaşama süresi ortalama 48,64±18,79 yıl, %55,9'u (n=217) erkek, %44,1'i(n=171) kadındır. Yaş grupları olarak gruplandırıldığında katılımcıların % 35,3'ü (n=137), 40-49, %26,5'i (n=103) 50-59, %21,4'ü (n=83) 60-69 yaş arası, %16,8'i (n=65) ise 70 yaş ve üzeridir. Gönüllülerin %70,6'sı (n=274) evli, %7,5'i (n=29) boşanmış, %15,2'si (n=59) hiç evlenmemiş, %5,4'ü (n=21) dul, %1,3'ü (n=5) ise ayrıdır. Katılımcıların çoğunluğu (%31,7; n=123) ilkokul mezunudur. Bunu takiben %28,1'i (n=109) ortaokul, %21,9'u (n=85) lise, %11,1'i (n=43) üniversite, %7,2'si (n=28) ise okuryazardır.

Katılımcıların %22,4'ü (n=87) memur, %14,7'si (n=57) çiftçi, %14,7'si (n=57) ev hanımı, %14,2'si (n=55) işçi, %8,5'i (n=33) serbest meslek, %5,4'ü (n=21) öğretmen, %3,9'u (n=15) mühendis, %3,4'ü (n=13) akademisyen, %2,8'i (n=11) hemşire, %1,5'i (n=6) doktordur. Katılımcıların %4,1'i (n=16) diğer mesleklere mensupken %4,4'ü (n=17) herhangi bir mesleği olmadığını beyan etmiştir. Katılımcıların %70,4'ü (n=273) çalışan, %13,1'i (n=51) işsiz, %16,5'i (n=64) emeklidir. Hane gelirleri açısından sınıflandırma yapıldığında %38,7'sinin gelirinin giderine eşit olduğu,%39,4'ünün gelirinin giderinden az olduğu ve %21,9'unun gelirinin giderinden fazla olduğu görülmektedir. Katılımcıların %59,5'i (n=231) kendi evinde/ailesine ait evde oturduğunu, 34,3'ü (n=133) kiracı olduğunu beyan etmiş, 6,2'si (n=24) ise yaşadığı evin durumunu bu iki seçeneğin dışında sınıflandırmıştır. Katılımcıların büyüdükleri yerler sorgulandığında çoğunluğu (%61,6; n=239) şehir merkezinde, 26,8'inin (n=104) köy veya kasaba' da, 11,6'sının ise (n=45) ilçe büyüdüğü belirlenmiştir. Katılımcılara ait özellikler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Sosyo-Demografik Özellikler

		N	%
Cinsiyet	Erkek	217	55,9
	Kadın	171	44,1
	Toplam	*388*	*100*
Yaş (yıl)	40-49	137	35,3
	50-59	103	26,5
	60-69	83	21,4
	70 ve üzeri	65	16,8
	Toplam	*388*	*100*
Medeni Durum	Evli	274	70,6
	Dul	21	5,4
	Boşanmış	29	7,5
	Ayrı	5	1,3
	Hiç evlenmemiş	59	15,2
	Toplam	*388*	*100*
Eğitim	Okuryazar	28	7,2
	İlkokul	123	31,7
	Ortaokul	109	28,1
	Lise	85	21,9
	Üniversite	43	11,1
	Toplam	*388*	*100*
Meslek	Ev Hanımı	57	14,7
	Öğretmen	21	5,4
	Doktor	6	1,5
	Mühendis	15	3,9
	Akademisyen	13	3,4
	Memur	87	22,4
	Hemşire	11	2,8
	Çiftçi	57	14,7
	Serbest Meslek	33	8,5
	İşçi	55	14,2
	Yok	17	4,4
	Diğer	16	4,1
	Toplam	*388*	*100*
Çalışma Durumu	Çalışan	273	70,4
	İşsiz	51	13,1
	Emekli	64	16,5
	Toplam	*388*	*100*
Gelir Durumu	Gelir = Gider	150	38,7
	Gelir > Gider	85	21,9

	Gelir < Gider	153	39,4
	Toplam	*388*	*100*
Yaşanılan Ev	Kendi evi	231	59,5
	Kiracı	133	34,3
	Diğer	24	6,2
	Toplam	*388*	*100*
Büyüdüğü Yer	Köy/Kasaba	104	26,8
	İlçe	45	11,6
	Şehir merkezi	239	61,6
	Toplam	*388*	*100*

Katılımcıların Iğdır'daki sosyal değişmeye ilişkin ifadelerle ilgili görüşleri Tablo 2'de verilmiştir. Sosyal yapı, toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel birçok nedenle değişebilmektedir (Tepecik, 2023: 409; Kurtoğlu ve Çeken, 2022: 102). Bu araştırmada katılımcıların % 80,9'u (n=314) Iğdır'da sosyal yapının değiştiğini belirtmiştir. Bu kapsamda **Hipotez 1 kabul edilmiştir.** Ek olarak katılımcıların %25'i (n=97) Iğdır'daki sosyal değişimin iyi yönde olduğu görüşüne katılırken % 55,2'si (n=214) si bu ifadeye katılmamıştır. **Hipotez 2 reddedilmiştir.**

Göç, toplumsal yapıyı doğrudan etkileyebilen bir olgudur (Varışlı, 2021: 72). Sürmeli (2010) Iğdır'ın demografik yapısı üzerine 120 kişi ile nicel, 10 kişi ile nitel görüşerek yaptığı yüksek lisans tezinde Ahıska Türkleri'nin Iğdır'da, daha önceden sahip oldukları kültürü koruduklarını ve devam ettirmeye çalıştıklarını belirlemiştir. Coşkun (2020: 63), Iğdır'da yaşayan Azerbaycan Türkleri ve kültürel coğrafya üzerine yaptığı tezinde Iğdır'ın verdiği dış göçün aldığı dış göçten fazla olduğunu; ancak aldığı dış göçün var olan kültürel yapıyı değiştirebilecek potansiyele sahip olduğunu belirtmektedir. Bu çalışmada ise katılımcıların %75'i (n=291) Iğdır'ın aldığı göçün %75,3'ü (n=292) verdiği göçün sosyal değişmeyi olumsuz etkilediğini belirtilmiştir. **Hipotez 3 kabul edilmiştir.** Katılımcılar ekonomik koşulların (%90,7; n=352) ve eğitim düzeyinin (%89,2; n=346) sosyal yapıyı değiştirdiği ifadesine yüksek oranlarda katılmışlardır. Yine aile yapısının (%91,2; n=354), teknolojinin (%92,8; n=360), dinin (%69,8; n=271), dilin (%72,7; n=282), kanaat önderlerinin (%64,4; n=250), ulusal liderlerin (%69,6; n=270), turizmin (%74,0; n=287), tutumların (%83,5;

n=324) ve insan davranışlarının (%87,6; n=340) sosyal değişmeyi etkilediği ifadesine yüksek oranda katılım gösterilmiştir.

Yapılan birçok araştırmada bir ülkeyi ziyaret eden veya o ülkeye göç eden kişilerin bulundukları ülkenin kültürünü, yaşam tarzını ve kişisel ilişkilerini önemli ölçüde etkilediği saptanmıştır (Civelek, 2010: 342; Karasu, 2008). Bu çalışmada ise katılımcıların %79,4'ü (n=308) etnik yapının sosyal değişmeyi etkilediği görüşünü belirtmiştir. Bu doğrultuda **Hipotez 4 kabul edilmiştir.**

Literatürde kadın veya erkeklerin sosyal değişmeyi cinsiyet temelinde etkilediğine yönelik bulgulara ulaşılamamıştır. Bu çalışmada katılımcıların %63,1'i (n=245) kadınların, %39,4'ü (n=153) ise erkeklerin sosyal değişmede daha fazla etkili olduğunu bildirmiştir. Bu bilgi doğrultusunda **hipotez 5 reddedilmiştir.**

Aras (2021: 347) Nevruz Bayramı'nın günümüzde İranlılarda Ramazan ve Kurban Bayramlarından daha gösterişli bir şekilde kutlandığını belirtmektedir. Kapağan (2019) Nevruz Bayramı'nın Türk Cumhuriyetleri'nin bağımsızlıklarını 1990'lı yıllarda kazanmalarından sonra hem bu cumhuriyetlerde hem de Türkiye'de daha coşkulu kutlandığını belirtmektedir. Bu çalışmada ise katılımcıların %22,9'u (n=89) Nevruz Bayramının eskisi gibi kutlandığını belirtmiştir. **Hipotez 6 reddedilmiştir.** Nevruz bayramında geçmişten günümüze ritüellerin değiştiği (%74,2; n=288), nevruz bayramının nesilden nesle yeterince aktarılmadığı (%76,0; n=295) ve nevruz bayramının nesilden nesle aktarılmasında sorunlar olduğu (%75,5; n=293) ifadelerine yüksek oranlarda katılım gösterilmiştir. Ayrıca katılımcıların %71,1'i (n= 276) nevruz bayramının milli bir bayram olarak kutlanması gerektiğini belirtmiştir. **Bu doğrultuda Hipotez 7 ve Hipotez 8 kabul edilmiştir.**

Tablo 2. Katılımcıların Iğdır'daki Sosyal Değişmeyle İlgili İfadelere Yönelik Görüşleri

	Katılmıyorum		**Kararsızım**		**Katılıyorum**	
	n	**%**	**N**	**%**	**n**	**%**
Iğdır'da sosyal yapı değişmektedir.	37	9,5	37	9,5	314	80,9
Iğdır'daki sosyal değişme iyi yöndedir.	214	5,2	77	19,8	97	25,0
Iğdır'ın aldığı göç sosyal değişmeyi olumsuz etkilemektedir.	50	12,9	47	12,1	291	75,0
Iğdır'ın verdiği göç sosyal değişmeyi olumsuz etkilemektedir.	43	1,1	53	13,7	292	75,3
Ekonomik koşullar sosyal yapıyı değiştirmektedir.	17	4,4	19	4,9	352	90,7
Eğitim düzeyi sosyal yapıyı değiştirmektedir.	19	4,9	23	5,9	346	89,2
Aile yapısı sosyal değişmeyi etkilemektedir.	12	3,1	22	5,7	354	91,2
Teknoloji sosyal değişmeyi etkilemektedir.	9	2,3	19	4,9	360	92,8
Din sosyal değişmeyi etkilemektedir.	58	14,9	59	15,2	271	69,8
Dil sosyal değişmeyi etkilemektedir.	69	17,8	37	9,5	282	72,7
Etnik yapı sosyal değişmeyi etkilemektedir.	41	10,6	39	10,1	308	79,4
Kanaat önderleri sosyal değişmeyi etkilemektedir.	67	17,3	71	18,3	250	64,4
Ulusal liderler sosyal değişmeyi etkilemektedir	50	12,9	68	17,5	270	69,6
Turizm sosyal değişmeyi etkilemektedir	47	12,1	54	13,9	287	74,0
Kadınlar sosyal değişmede daha fazla etkilidir.	65	16,8	78	20,1	245	63,1
Erkekler sosyal değişmede daha fazla etkilidir.	108	27,8	127	32,7	153	39,4
Sosyal yapıyı tutumlar etkilemektedir.	16	4,1	48	12,4	324	83,5
Sosyal yapıyı insan davranışları doğrudan etkilemektedir.	20	5,2	28	7,2	340	87,6
Bayramlar eskisi gibi kutlanmaktadır.	269	69,3	31	8,0	88	22,7

Nevruz bayramı eskisi gibi kutlanmaktadır.	248	63,9	51	13,1	89	22,9
Nevruz bayramında geçmişten günümüze ritüeller değişmiştir.	44	11,3	56	14,4	288	74,2
Nevruz bayramı nesilden nesle yeterince aktarılmamaktadır.	47	12,1	46	11,9	295	76,0
Nevruz bayramının nesilden nesle aktarılmasında sorunlar vardır.	42	10,8	53	13,7	293	75,5
Nevruz bayramı milli bir bayram olarak kutlanmalıdır.	50	12,9	62	16,0	276	71,1

Tekin (2012: 302), kültürün türküleri, türkülerin de kültürü doğrudan etkilediğini, Sarıoğlan ve Cevizkaya (2016: 237) yemeklerin kültürün bir yansıması olduğunu, Kılıç vd. (2021: 524) halk oyunlarının, Begiç (2016) geleneksel el sanatları ve kıyafetlerin, düğünün (Tarhan, 2022: 607; Sönmez, 2017) milli ve dini bayramların kültürün bir parçası olduğunu belirtmektedirler. Bu çalışmada ise katılımcıların %95,4'ü (n=370) türkülerin, % 95,1'i yemeklerin(n=369), %95,4'ü (n=370) halk oyunlarının, %90,7'si (n=352) geleneksel el sanatlarının, %93'ü (n=361)geleneksel kıyafetlerin, %94,8'i (n=368) düğün, kız isteme ve nişan törenlerinin, %89,4'ü (n=347) milli bayramların, 82,7'si (n=321) ve dini bayramların kültürün bir parçası olduğunu bildirdiği görülmektedir (Bkz. Tablo 3).

Kültür bölgeden bölgeye, farklılıklar gösterebilir (Eroğlu, 2017: 518; Özçağlar, 2003: 7). Bu çalışmada da katılımcıların %91,2'si (n=354)kültürün bölgelere göre farklılık gösterdiği ve %89,7'si (n=348) yaşanılan yer ile Türkiye'deki başka bir yerin birbirinden farklı kültürel özellikleri olduğu ifadelerine katılmışlardır. Bunun yanı sıra katılımcıların %92'si (n=357) bir arada yaşamada kültürün rolü olduğunu belirtmiştir. KMFÖ' de 11 adet yakın çevredeki, 11 adet de uzak çevredeki tarihi nesne, mekân ve yapılar ile ilgili ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadelere verilen yanıtlar doğrultusunda hem yakın çevre hem de uzak çevrede bulunan tarihi nesneler, yapılar ve mekânların bilinirliğinin ve bunlar hakkında bilgi düzeyinin düşük olduğu sonucuna varılmıştır (Bkz. Tablo 3).

Tablo 3. Katılımcıların KMFÖ'ye Verdikleri Yanıtların Dağılımı

		Katılmıyorum		**Kararsızım**			**Katılıyorum**	
		N	**%**	**N**	**%**		**n**	**%**
1	Yakın çevremdeki önemli tarihi nesneleri bilirim.	221	57,0	100	25,8		67	17,3
2	Türküler, kültürümüzün bir parçasıdır.	8	2,1	10	2,6		370	95,4
3	Yakın çevremdeki tarihi mekanların nerede olduğunu bilirim.	233	60,1	90	23,2		65	16,8
4	Dini bayramlarımız (Ramazan ve Kurban Bayramı) kültürümüzün bir parçasıdır.	47	12,1	20	5,2		321	82,7
5	Yakın çevremdeki tarihi nesneleri, tarihi yapıları ve tarihi mekanları birbirinden ayırt ederim.	252	64,9	89	22,9		47	12,1
6	Yakın çevremdeki önemli tarihi yapıları bilirim.	265	68,3	59	15,2		64	16,5
7	Uzak çevremdeki önemli tarihi nesneleri bilirim.	243	62,6	116	29,9		29	7,5
8	Yaşadığım yer ile ülkemizdeki başka bir yerin birbirinden farklı kültürel özellikleri vardır.	17	4,4	23	5,9		348	89,7
9	Yakın çevremdeki tarihi nesnelerin nerede olduğunu bilirim.	224	57,7	112	28,9		52	13,4
10	Uzak çevremdeki önemli tarihi mekanların hangi illerde/şehirlerde olduğunu bilirim.	212	54,6	126	32,5		50	12,9
11	Yemeklerimiz, kültürümüzün bir parçasıdır.	7	1,8	12	3,1		369	95,1
12	Uzak çevremdeki önemli tarihi yapıların hangi uygarlıklara/devletlere ait olduğunu bilirim.	320	82,5	68	17,5		0	0
13	Milli bayramlarımız (23 Nisan, 19 Mayıs, 29 Ekim	24	6,2	247	63,7		117	30,2

	vb.) bizi bir araya getiren kültürel öğelerdendir.							
14	Yakın çevremdeki önemli tarihi mekanları bilirim.	254	65,5	60	15,5		74	19,1
15	Milli bayramlarımız (23 Nisan, 19 Mayıs, 29 Ekim vb.) kültürümüzün bir parçasıdır.	21	5,4	20	5,2		347	89,4
16	Yakın çevremdeki tarihi yapıların hangi uygarlıklara/devletlere ait olduğunu bilirim.	257	66,2	101	26,0		30	7,7
17	Uzak çevremdeki önemli tarihi yapıların hangi illerde/şehirlerde olduğunu bilirim.	260	67,0	111	28,6		17	4,4
18	Festival ve şenlikler, kültürümüzün aktarımında önemlidir.	69	17,8	279	71,9		40	10,3
19	Uzak çevremdeki önemli tarihi mekanların hangi uygarlıklara/devletlere ait olduğunu bilirim.	312	80,4	61	15,7		15	3,9
20	Bir arada yaşamımızda kültürümüzün rolü vardır.	9	2,3	22	5,7		357	92,0
21	Yakın çevremdeki tarihi nesnelerin nerede sergilendiğini bilirim.	212	54,6	156	40,2		20	5,2
22	Uzak çevremdeki önemli tarihi nesnelerin hangi müzelerde sergilendiğini bilirim.	368	94,8	14	3,6		6	1,5
23	Halk oyunlarımız, kültürümüzün bir parçasıdır.	7	1,8	11	2,8		370	95,4
24	Uzak çevremdeki önemli tarihi nesneleri, tarihi yapıları ve tarihi mekanları birbirinden ayırt ederim.	326	84,0	58	14,9		4	1,0
25	Geleneksel el sanatlarımız, kültürümüzün bir parçasıdır.	16	4,1	20	5,2		352	90,7
26	Uzak çevremdeki önemli tarihi mekanları bilirim.	347	89,4	40	10,3		1	0,3
27	Kültürümüz, bölgelere göre farklılık göstermektedir.	12	3,1	22	5,7		354	91,2

28	Yakın çevremdeki tarihi mekanların hangi uygarlıklara/devletlere ait olduğunu bilirim.	288	74,2	63	16,2		37	9,5
29	Uzak çevremdeki önemli tarihi nesnelerin hangi illerde/şehirlerde olduğunu bilirim.	230	59,3	117	30,2		41	10,6
30	Dini bayramlarımız (Ramazan ve Kurban Bayramı) bizi bir araya getiren kültürel öğelerdendir.	35	9,0	115	29,6		238	61,3
31	Yakın çevremdeki tarihi nesnelerin hangi uygarlıklara/devletlere ait olduğunu bilirim.	290	74,7	71	18,3		27	7,0
32	Uzak çevremdeki önemli tarihi nesnelerin hangi uygarlıklara/devletlere ait olduğunu bilirim.	337	86,9	36	9,3		15	3,9
33	Geleneksel kıyafetler, kültürümüzün bir parçasıdır.	12	3,1	15	3,9		361	93,0
34	Uzak çevremdeki önemli tarihi yapıları bilirim.	310	79,9	61	15,7		17	4,4
35	Düğün, kız isteme ve nişan törenleri, kültürümüzün bir parçasıdır.	11	2,8	9	2,3		368	94,8
36	Yakın çevremdeki tarihi yapıların nerede olduğunu bilirim.	242	62,4	63	16,2		83	21,4

Toplam KMFÖ puanının sosyo-demografik özelliklerle ilişkisi Tablo 4'te sunulmuştur. Erkeklerin KMFÖ puanı kadınlardan daha yüksek bulunmuştur ($p<0.001$). Yaş gruplarına göre toplam ölçek puanı farklılık göstermektedir ($p=0.001$). Yapılan post Hoc testine göre 40-49 yaş arasında olan katılımcıların toplam ölçek puanı 60-69 yaş grubundan ($p=0,002$) ve 70 yaş üzerinden($p=0,003$) anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca 50-59 yaş grubunun 60-69 yaş grubundan ($p=0,008$) ve 70 yaş ve üzerinden ($p=0,012$) anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Eğitim durumuna göre toplam ölçek puanı farklılık göstermektedir (p=0,018). Yapılan post Hoc testine göre ilkokul mezunlarının toplam ölçek puanı ortaokul mezunlarından (p=0,007), lise mezunlarından (p=0,033) ve üniversite mezunlarından (p=0,028) anlamlı olarak daha düşük bulunmuştur. Ayrıca okur-yazar olanların toplam ölçek puanı ortaokul mezunlarından anlamlı bir şekilde daha düşük bulunmuştur (p=0,046).

Toplam ölçek puanı mesleklere göre farklılık göstermektedir (p<0,001). Yapılan post Hoc testine göre ev hanımlarının toplam ölçek puanı mühendislerden (p=0,033), memurlardan (p<0,001), çiftçilik yapanlardan (p=0,022), serbest meslek sahiplerinden (p<0,001), işçilerden (p<0,001), herhangi bir mesleği olmayanlardan (p=0,028) ve diğer meslek sahiplerinden (p<0,001) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşük bulunmuştur. Çiftçilerin toplam ölçek puanı memurlardan (p=0,001), serbest meslek sahiplerinden (p=0,016) ve işçilerden (p=0,003) anlamlı olarak daha düşük bulunmuştur. Hane geliri ve katılımcıların büyüdüğü yerin toplam ölçek puanı üzerine anlamlı bir etkisi belirlenmemiştir (p>0,05).

Tablo 4. Toplam KMFÖ Puanının Sosyo-Demografik Özelliklerle İlişkisi

		N	**%**	**KMFÖ Skor $\bar{X} \pm sd$**	**P**
Cinsiyet	Erkek	217	55,93	70,03 ± 5,67	<0.001*[a]
	Kadın	171	44,07	67,34 ± 6,18	
Yaş	40-49	137	35,31	69,92 ± 4,56	0,001**[b]
	50-59	103	26,55	69,64 ± 6,29	
	60-69	83	21,39	67,31 ± 7,41	
	70 yıl ve üzeri	65	16,75	67,26 ± 5,84	
Eğitim	Okur yazar	28	7,22	67,21 ± 7,53	0,018*[a]
	İlkokul	123	31,70	67,62 ± 5,92	
	Ortaokul	109	28,09	69,75 ± 6,87	
	Lise	85	21,91	69,42 ± 4,68	
	Üniversite	43	11,08	69,95 ± 4,78	
Hane geliri	Gelir = Gider	150	38,66	68,73 ± 6,10	0,865
	Gelir > Gider	85	21,91	69,15 ± 5,69	
	Gelir < Gider	153	39,43	68,78 ± 6,20	
Büyüdüğü yer	Köy/Kasaba	104	26,80	67,66 ± 6,32	0,06
	İlçe	45	11,60	69,64 ± 5,09	

	Şehir merkezi	239	61,60	69,21 ± 6,04	
Meslek	Ev Hanımı	56	14,43	65,48 ± 6,34	<0.001*[b]
	Öğretmen	21	5,41	68,09 ± 5,37	
	Doktor	6	1,55	69,00 ± 5,55	
	Mühendis	15	3,87	69,13 ± 5,95	
	Akademisyen	13	3,35	68,54 ± 2,96	
	Memur	87	22,42	70,24 ± 4,79	
	Hemşire	11	2,84	68,18 ± 4,17	
	Çiftçi	57	14,69	67,40 ± 8,17	
	Serbest Meslek	33	8,51	70,00 ± 4,32	
	İşçi	55	14,18	70,33 ± 6,69	
	Yok	17	4,38	69,06 ± 3,78	
	Diğer	16	4,12	71,56 ± 3,92	
**p<0.001, **p<0,05, [a] bağımsız örneklem t testi, [b]One way Anova*					

Sosyal yapıyı etkileyen faktörlere yönelik ifadelere ilişkin görüşler ve KMFÖ toplam puanları arasındaki istatistiksel ilişkiler Tablo 5'te verilmiştir. Yapılan post Hoc testine göre teknolojinin sosyal değişmeyi etkilemediğini düşünen katılımcıların KMFÖ puanı karasızlardan (p=0,023) ve etkilediğini düşünenlerden (p=0,013), dinin sosyal değişmeyi etkilediğini düşünenlerin puanı ise kararsız olanlardan (p=0,008) anlamlı olarak daha düşüktür. Sosyal değişmede kadınların daha fazla etkili olduğunu düşünen katılımcıların toplam KMFÖ puanı bu konuda kararsız olanlardan (p=0,009), sosyal yapıyı tutumların etkilemediğini düşünenlerin puanı ise bu konuda kararsız olanlardan (p=0,019) anlamlı bir şekilde daha düşüktür. Sosyal değişmeler üzerinde insan davranışlarının doğrudan etkisi olduğu konusunda kararsız olanların KMFÖ puanları bu ifadeye katılanlardan (p=0,032) ve katılmayanlardan (p=0,001) daha yüksekken bu ifadeye katılmayanların puanı kararsızlardan (p=0,001) ve katılanlardan (p=0,018) istatistiksel olarak daha düşük bulunmuştur. Diğer ifadelere ilişkin görüşler ile KMFÖ puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0,05).

Tablo 5. Sosyal Yapıyı Etkileyen Faktörlere İlişkin İfadelerle İlgili Görüşler ve KMFÖ Toplam Puanları

		N	KMFÖ skor $\bar{X} \pm sd$	p [a]
Ekonomik koşullar sosyal yapıyı değiştirmektedir.	Katılmıyorum	17	67,47 ± 7,09	0,147
	Kararsızım	19	71,21 ± 4,69	
	Katılıyorum	352	68,78 ± 6,04	
	Toplam	*388*	*68,84 ± 6,04*	
Eğitim düzeyi sosyal yapıyı değiştirmektedir.	Katılmıyorum	19	67,73 ± 5,18	0,538
	Kararsızım	23	69,82 ± 6,41	
	Katılıyorum	346	68,83 ± 6,07	
	Toplam	*388*	*68,84 ± 6,04*	
Aile yapısı sosyal değişmeyi etkilemektedir.	Katılmıyorum	12	67,91 ± 6,23	0,651
	Kararsızım	22	69,81 ± 6,01	
	Katılıyorum	354	68,81 ± 6,05	
	Toplam	*388*	*68,84 ± 6,04*	
Teknoloji sosyal değişmeyi etkilemektedir.	Katılmıyorum	9	63,89 ± 7,99	0,042*
	Kararsızım	19	69,42 ± 5,52	
	Katılıyorum	360	68,93 ± 5,98	
	Toplam	*388*	*68,84 ± 6,04*	
Din sosyal değişmeyi etkilemektedir.	Katılmıyorum	58	69,44 ± 5,55	0,021*
	Kararsızım	59	70,63 ± 5,89	
	Katılıyorum	271	68,32 ± 6,11	
	Toplam	*388*	*68,84 ± 6,04*	
Dil sosyal değişmeyi etkilemektedir.	Katılmıyorum	69	69,56 ± 5,31	0,057
	Kararsızım	37	70,67 ± 3,99	
	Katılıyorum	282	68,42 ± 6,37	
	Toplam	*388*	*68,84 ± 6,04*	
Etnik yapı sosyal değişmeyi etkilemektedir.	Katılmıyorum	41	69,26 ± 4,96	0,051
	Kararsızım	39	70,97 ± 5,76	
	Katılıyorum	308	68,51 ± 6,16	
	Toplam	*388*	*68,84 ± 6,04*	
Kanaat önderleri sosyal değişmeyi etkilemektedir.	Katılmıyorum	67	68,14 ± 5,57	0,279
	Kararsızım	71	69,76 ± 6,39	
	Katılıyorum	250	68,76 ± 6,05	
	Toplam	*388*	*68,84 ± 6,04*	
Ulusal liderler sosyal değişmeyi etkilemektedir.	Katılmıyorum	50	66,96 ± 5,99	0,061
	Kararsızım	68	69,16 ± 6,44	
	Katılıyorum	270	69,11 ± 5,90	
	Toplam	*388*	*68,84±6,04*	
	Katılmıyorum	47	66,95 ± 6,04	0,052

Turizm sosyal değişmeyi etkilemektedir	Kararsızım	54	68,48 ± 6,63	
	Katılıyorum	287	69,21 ± 5,88	
	Toplam	*388*	*68,84 ± 6,04*	
Kadınlar sosyal değişmede daha fazla etkilidir.	Katılmıyorum	65	67,29 ± 6,06	0,033*
	Kararsızım	78	69,92 ± 5,59	
	Katılıyorum	245	68,91 ± 6,11	
	Toplam	*388*	*68,84 ± 6,04*	
Erkekler sosyal değişmede daha fazla etkilidir.	Katılmıyorum	108	68,23 ± 6,31	0,443
	Kararsızım	127	69,20 ± 6,00	
	Katılıyorum	153	68,97 ± 5,88	
	Toplam	*388*	*68,84 ± 6,04*	
Sosyal yapıyı tutumlar etkilemektedir.	Katılmıyorum	16	66,25 ± 6,19	0,049*
	Kararsızım	48	70,35 ± 6,44	
	Katılıyorum	324	68,74 ± 5,93	
	Toplam	*388*	*68,84 ± 6,04*	
Sosyal yapıyı insan davranışları doğrudan etkilemektedir.	Katılmıyorum	20	65,55 ± 6,03	0,004*
	Kararsızım	28	71,35 ± 5,03	
	Katılıyorum	340	68,82 ± 6,03	
	Toplam	*388*	*68,84 ± 6,04*	
**p<0,05; [a] One Way Anova*				

Iğdır'daki sosyal değişme ve nevruz bayramına yönelik görüşlerin toplam KMFÖ puanı ile ilişkisini gösteren veriler Tablo 6'da sunulmuştur. Nevruz bayramının nesilden nesle aktarımında sorunlar olduğunu düşünenlerin KMFÖ puanı sorun olmadığını düşünenlerden (p=0,005) daha yüksek bulunmuştur. Diğer ifadelere ilişkin görüşler ile KMFÖ puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0,05). Sosyal değişim olduğu ifadesine katılan, kararsız olan ve katılmayanların KMFÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. **Bu doğrultuda Hipotez 9 reddedilmiştir.**

Iğdır'daki sosyal değişmenin iyi yönde olduğu ifadesine katılmayanların KMFÖ puanı kararsızlardan (p<0,001) ve katılanlardan(p=0,046) daha düşüktür. Kararsızların puanı ise katılan (p=0,008) ve katılmayanlardan (p<0,001) daha yüksektir. Iğdır'ın aldığı göçün olumsuz olduğu konusunda kararsız olanların puanları, olumsuz olduğunu düşünenlerden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir (p=0,001). Iğdır'ın verdiği göçün sosyal değişmeyi olumsuz etkilediği konusunda kararsız olanların KMFÖ puanı olumsuz

etkilediğini düşünenlerden anlamlı bir şekilde daha yüksektir (p=0,10). **Bu doğrultuda Hipotez 10 kabul edilmiştir.**

Nevruz bayramının nesilden nesle yeterince aktarılmadığını bildiren gönüllülerin toplam ölçek puanı, yeterince aktarıldığını bildirenlerden anlamlı bir şekilde daha yüksektir (p=0,004). **Bu doğrultuda Hipotez 11 kabul edilmiştir.**

Tablo 6. Iğdır'daki Sosyal Değişme ve Nevruz Bayramına Yönelik Görüşlerin Toplam KMFÖ Puanı ile İlişkisi

		N	**KMFÖ puanı** $\bar{X} \pm sd$	**p[a]**
Iğdır'da sosyal yapı değişmektedir.	Katılmıyorum	37	69,37 ± 6,24	0,119
	Kararsızım	37	70,64 ± 5,19	
	Katılıyorum	314	68,56 ± 6,08	
	Toplam	*388*	*68,84 ± 6,04*	
Iğdır'daki sosyal değişme iyi yöndedir.	Katılmıyorum	214	67,72 ± 6,09	<0,001*
	Kararsızım	77	71,54 ± 5,15	
	Katılıyorum	97	69,16 ± 5,92	
	Toplam	*388*	*68,84 ± 6,04*	
Iğdır'ın aldığı göç sosyal değişmeyi olumsuz etkilemektedir.	Katılmıyorum	50	69,70 ± 5,72	0,003**
	Kararsızım	47	71,31 ± 5,25	
	Katılıyorum	291	68,29 ± 6,11	
	Toplam	*388*	*68,84 ± 6,04*	
Iğdır'ın verdiği göç sosyal değişmeyi olumsuz etkilemektedir.	Katılmıyorum	43	69,02 ± 5,89	0,034**
	Kararsızım	53	70,79 ± 5,63	
	Katılıyorum	292	68,46 ± 6,08	
	Toplam	*388*	*68,84 ± 6,04*	
Bayramlar eskisi gibi kutlanmaktadır.	Katılmıyorum	269	68,70 ± 6,16	0,463
	Kararsızım	31	68,19 ± 5,77	
	Katılıyorum	88	69,50 ± 5,77	
	Toplam	*388*	*68,84 ± 6,04*	
Nevruz bayramı eskisi gibi kutlanmaktadır.	Katılmıyorum	248	68,72 ± 6,12	0,605
	Kararsızım	51	68,45 ± 7,18	
	Katılıyorum	89	69,38 ± 5,05	
	Toplam	*388*	*68,84 ± 6,04*	
Nevruz bayramında geçmişten günümüze ritüeller değişmiştir.	Katılmıyorum	44	67,47 ± 5,65	0,254
	Kararsızım	56	69,35 ± 7,02	
	Katılıyorum	288	68,95 ± 5,88	
	Toplam	*388*	*68,84 ± 6,04*	
	Katılmıyorum	47	66,59 ± 5,03	0,008**

Nevruz bayramı nesilden nesle yeterince aktarılmamaktadır.	Kararsızım	46	67,95 ± 7,56	
	Katılıyorum	295	69,33 ± 5,84	
	Toplam	*388*	*68,84 ± 6,04*	
Nevruz bayramının nesilden nesle aktarılmasında sorunlar vardır.	Katılmıyorum	42	66,47 ± 5,30	0,017**
	Kararsızım	53	68,39 ± 7,20	
	Katılıyorum	293	69,26 ± 5,84	
	Toplam	*388*	*68,84 ± 6,04*	
Nevruz bayramı milli bir bayram olarak kutlanmalıdır.	Katılmıyorum	50	67,70±7,25	0,126
	Kararsızım	62	70,01±5,82	
	Katılıyorum	276	68,78±5,82	
	Toplam	*388*	*68,84±6,04*	
*[a]One Way Anova; *<0,001; **<0,05*				

5.2. Nitel Bulgular ve Tartışma

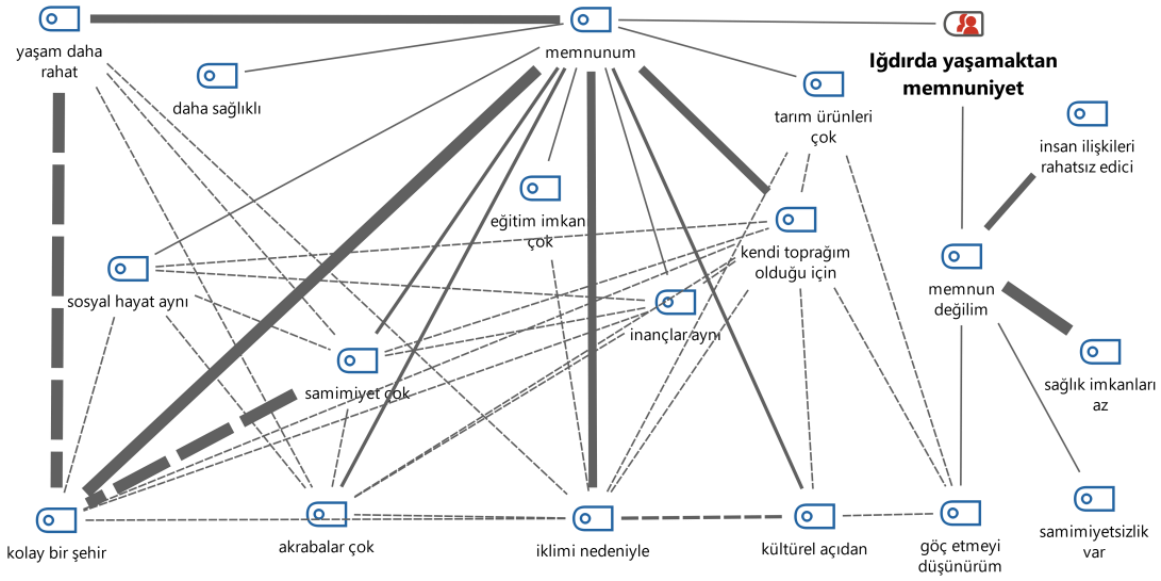
Altı kişiden oluşan 4 odak grup tartışması sonucunda elde edilen verilerle net bir örüntü oluşmuş ve veri doygunluğuna ulaşılmıştır. Odak gruplarda bulunan katılımcıların demografik özellikleri aşağıda yer almaktadır.

Tablo 7. Odak Gruplarda Bulunan Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Cinsiyet	Yaş	Eğitim	Meslek	Medeni Durum	Çocuk Sayısı	Memleket	Görüşme Yeri
1. Odak Grup								
1K1	E	58	Üniversite	Makine Mühendisi	Evli	2	Iğdır	Ev Ortamı
1K2	E	55	Lise	Muhasebeci	Evli	3	Iğdır	
1K3	E	56	Lise	Kasiyer	Evli	4	Iğdır	
1K4	K	47	Lise	Hemşire	Evli	2	Iğdır	
1K5	K	54	İlkokul	Ev Hanımı	Evli	4	Iğdır	
1K6	K	45	Ortaokul	Ev Hanımı	Evli	2	Iğdır	
2. Odak Grup								
2K1	E	78	Ortaokul	Çiftçi(Emekli)	Evli	2	Iğdır	Ev Ortamı
2K2	E	76	Lise	Memur(Emekli)	Evli	2	Iğdır	
2K3	K	63	İlkokul	Ev Hanımı	Evli	5	Iğdır	
2K4	K	61	İlkokul	Ev Hanımı	Evli	2	Iğdır	
2K5	K	45	Üniversite	Turizm	Evli	1	Iğdır	

2K6	K	42	Üniversite	Muhasebeci	Evli	1	Iğdır	
3. Odak Grup								
3K1	E	44	Lise	Esnaf	Evli	3	Iğdır	Ev Ortamı
3K2	E	48	Lise	Muhasebeci	Evli	3	Iğdır	
3K3	E	58	Ortaokul	Çiftçi	Evli	4	Iğdır	
3K4	E	42	Üniversite	Öğretmen	Evli	1	Iğdır	
3K5	K	55	Lise	Memur	Evli	2	Iğdır	
3K6	K	65	Ortaokul	Ev Hanımı	Evli	4	Iğdır	
4. Odak Grup								
4K1	E	42	Üniversite	Gıda Mühendisi	Evli	2	Iğdır	Ev Ortamı
4K2	E	48	Üniversite	Akademisyen	Evli	2	Iğdır	
4K3	K	51	Lise	Satış görevlisi	Evli	1	Iğdır	
4K4	K	58	İlkokul	Ev hanımı	Evli	4	Iğdır	
4K5	K	54	İlkokul	Ev Hanımı	Evli	2	Iğdır	
4K6	K	45	Üniversite	Tıp Doktoru	Evli	1	Iğdır	

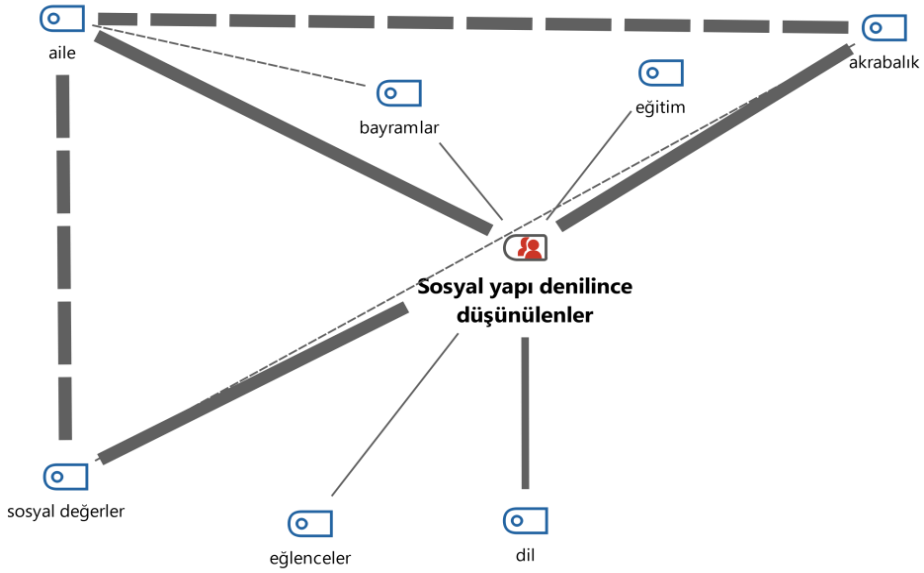
Odak grupta 11 Erkek, 13 Kadın katılımcı bulunmaktadır. En küçük katılımcı 42, en büyük katılımcı 78 yaşındadır. Katılımcıların en düşük eğitimi ilkokul, en yüksek üniversitedir. Katılımcılar farklı çalışma alanlarına sahiplerdir. Katılımcıların tamamı evlidir. Katılımcıların en az 1 en fazla 5 çocuğu bulunmakta ve hepsi Iğdırlı olduğunu belirtmektedir.

Şekil 8. Iğdır'da Yaşamaktan Memnuniyet

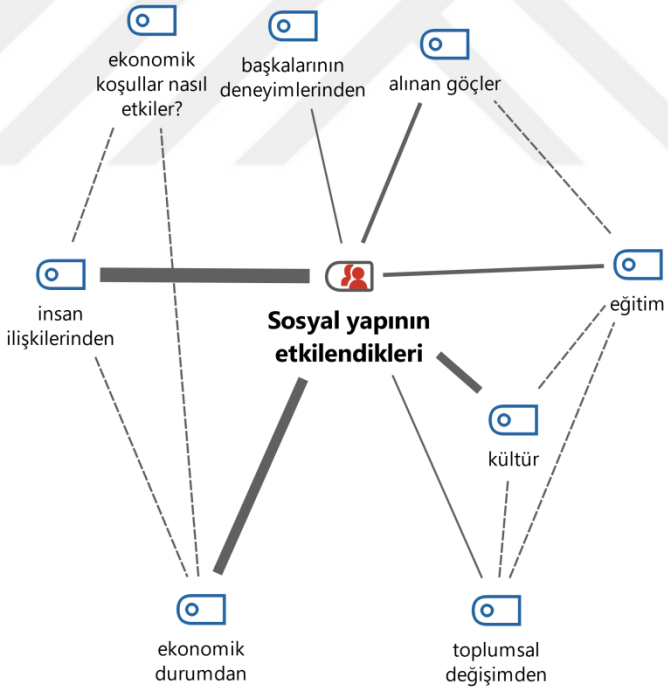
Avcılar, Açar ve Yenilmez'in (2017) Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi'nde 87 akademisyen ve 384 öğrenci ile yaptıkları anket sonuçlarına göre akademisyenlerin

memnuniyet derecesi öğrencilere göre daha yüksektir. Akademisyenlerin memnun olma durumlarının indeks değeri sıralaması; kamu hizmetleri, eğitim, güvenlik ve çevre olarak sıralanmaktadır. Kültürel yapı ve çeşitlilik ise akademisyenlerin memnuniyet derecesini olumsuz yönde etkilemiştir. Öğrenciler için ise yaşam memnuniyeti indeks değerleri, eğitim, güvenlik, ulaşım, çevre, kamu hizmetleri, yerli halk, yerel yönetim hizmetleri olarak sıralanmaktadır. Öğrencilerin memnuniyetsizliğinde ise yerel yönetim hizmetleri ve ekonomi ilk sıralardadır (Avcılar vd., 2017). Ergan, Giray ve Akyol'un (2014), Tekirdağ ili merkez ilçesinde şehirde yaşayanların memnuniyetini ölçmek için 203 kişi ile yaptıkları görüşmeye göre yerel bölge memnuniyetinin çevre, park koşulları, erişebilirlik ve ticari değerler faktörlerinden etkilendiği saptanmıştır (Ergan, vd. 2014). Bu çalışmada ise elde edilen verilerin analizi yapıldığında Iğdır'da Yaşamaktan Memnuniyet teması memnunum ve memnun değilim olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. Memnun olmayanlar yoğunlukta sağlık imkânlarına vurgu yapmış ve insan ilişkilerinin rahatsız edici olduğunu yoğunlukla söylemişlerdir. Memnun olanlar ise kolay bir şehir olması, ikliminin ılıman olması, yaşamın daha rahat ve kendi topraklarının olmasını öne çıkarmışlardır. Buna ek olarak kolay bir şehir olması ile samimiyetin çok olması ve yaşamın daha rahat olmasının yoğun bir alt kod bağına sahip oldukları görülmüştür.

Şekil 9. Sosyal Yapı Denilince Düşünülenler

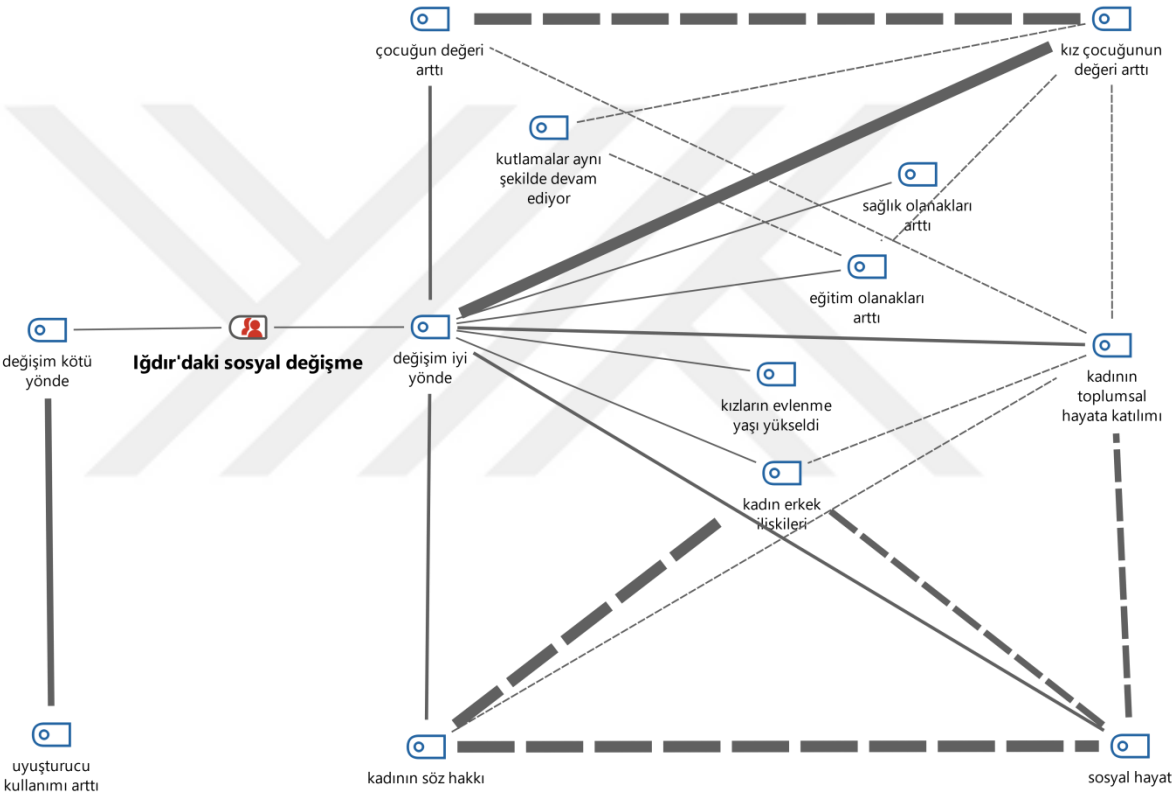
Fransa'nın değişen sosyal yapısını ifade etmek için Durkheim mekanik (köy tipi) ve organik (kent tipi) olmak üzere dayanışma temelinde bir sosyal yapı açıklaması yapmıştır (Güzel, 2006). Bayraktar'a (2003: 19) göre sosyal yapı toplumun nüfus, yerleşim, barınma, sanayi, eğitim ve ekonomi gibi fiziki ve yaşam tarzı, dini, dili, aile yapısı, örf ve adetleri gibi kültürel özelliklerinin bir bütünüdür Alpman'a (2018: 18) göre ise sosyal yapı bir kimlik inşası başlatmakta ve bireyin kimliğini doğrudan etkilemektedir. Bourdieu'ye göre bir toplum, makro düzeyde sosyal uzamın içinde bulunan soyut-somut mikro alanlardan meydana gelmektedir (Dursun, 2018: 72). Şekil 9'da görüldüğü gibi Sosyal Yapı Denilince Düşünülenler temasında akrabalık, sosyal değerler, aile ve dil kategorilerinin yoğunlukla vurgulandığı görülmektedir. Aile ile sosyal değerler ve akrabalık kodları ise yoğun bir alt kod bağına sahiptir.

Şekil 10. Sosyal Yapı Nelerden Etkilenir?

Toplumsal yaşam içinde birçok unsur sosyal yapıyı doğrudan etkileyebilmektedir. Literatürde bu unsurlar turizm, ekonomi, teknoloji (Uğur ve Çütcü 2009), festivaller (Sert, 2017: 190), din (Abuzar, 2011), göçler (Koçak ve Terzi, 2012) eğitim (Civelek, 2010) vb.

olarak sıralanmıştır. Bu çalışmada ise Şekil 10'da görüldüğü gibi Sosyal Yapının Etkilendikleri temasında, insan ilişkileri, ekonomik durum, kültür ve alınan göçler kategorileri öne çıkmaktadır. Bu kategorilerde ekonomik durum ile insan ilişkiler, kültür ile eğitim alt kod bağına sahiptirler.

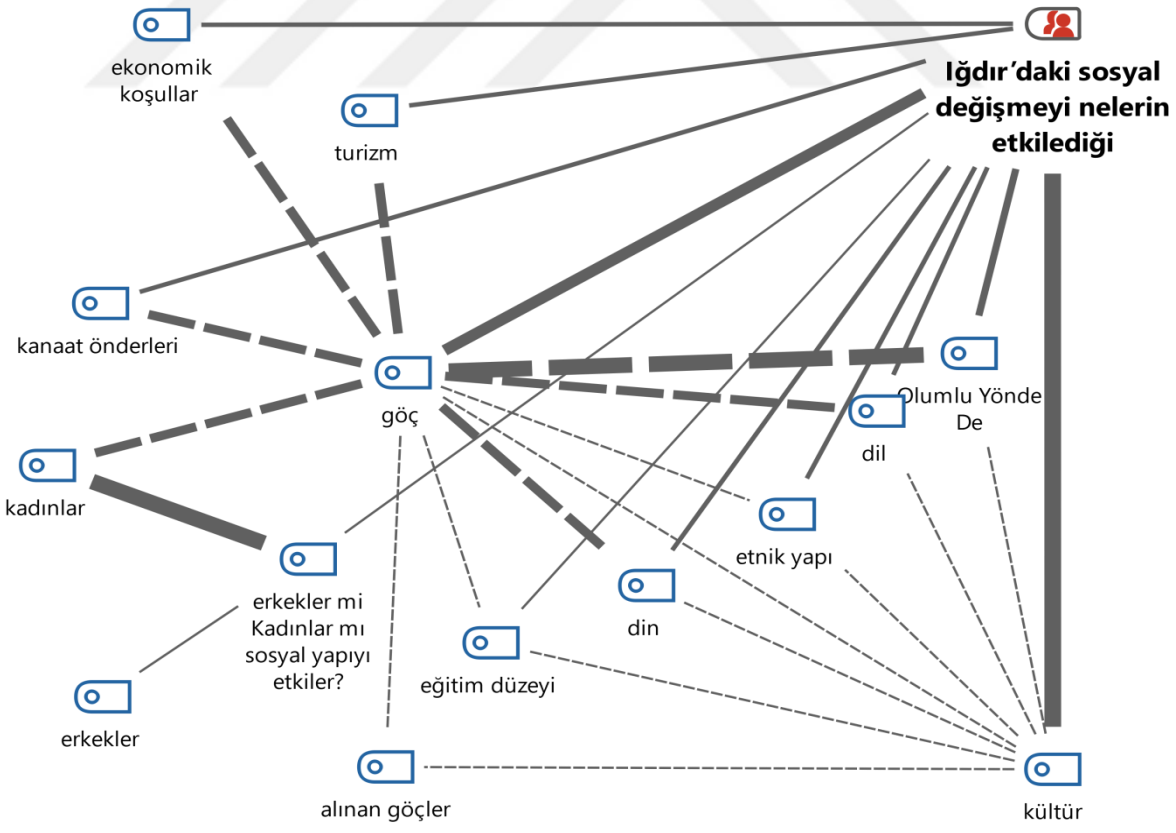
Şekil 11. Iğdır'daki Sosyal Değişme

1K3. "*Eskisine göre bu bayramı çok daha renkli ve içeriği zengin olarak kutlamaktayız. Eskiden bu kadar yiyeceğe içeceğe sahip değildik. Ama şimdi her şeye ulaşabiliyoruz. Bu anlamda bence gittikçe daha iyi oluyor*".

3K5. "*Kesinlikle daha eğlenceli kutluyoruz daha fazla ailecek oluyor her şey. Mesela benim Almanya'da oğlum var. Sırf bu bayram için Iğdır'a geliyor ve burada bizimle kutluyor. Yeni medya çıktı artık herkes birbiriyle yarış halinde daha fazla şeyler yapmaya çalışıyorlar*".

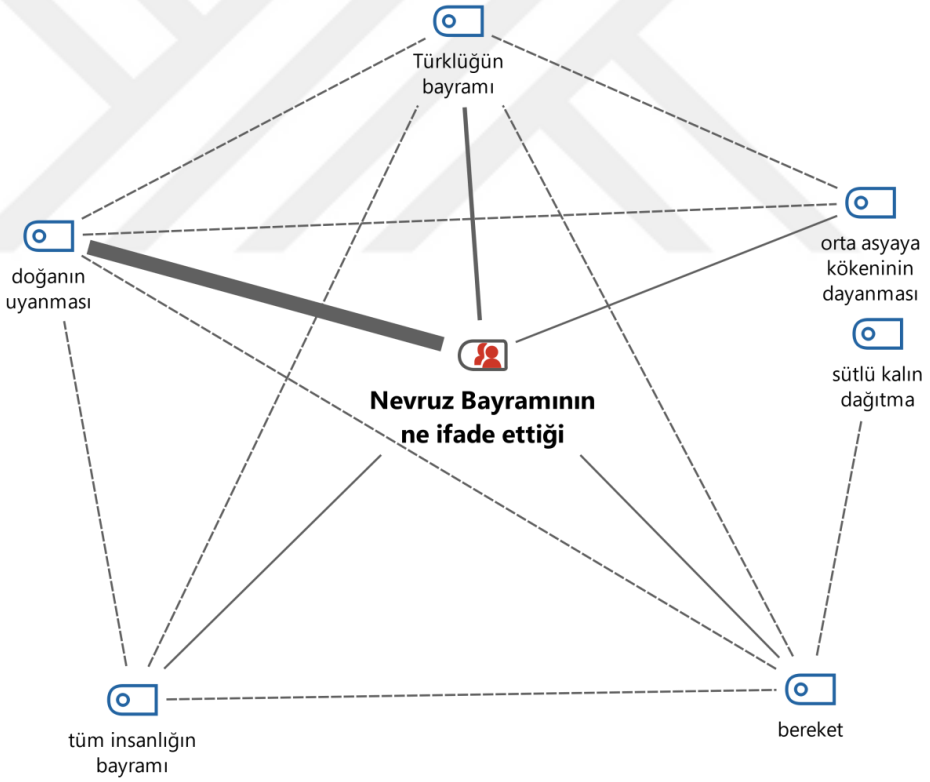
4K2. "*Elbette değişim var. Hem iyi yönde hem kötü yönde. Ancak özellikle gençlerde uyuşturucu kullanımı arttı. Bu çok kötü. Eskiden böyle değildi. Yaşanan göçlerle birlikte bu durum daha da arttı*".

Şekil 11'de görüldüğü gibi Iğdır'daki Sosyal Yapı Değişimi temasında değişim kötü yönde ve değişim iyi yönde olmak üzere iki kategori oluşmuştur. Değişimin kötü yönde olduğu yönündeki kategoride yalnızca bir kod yoğunlukla vurgulanmıştır. Bu kodda uyuşturucu kullanımının arttığı belirtilmiştir. Değişimin iyi yönde olduğu kategorisinde ise kız çocuğunun değerinin artması kodu en fazla yoğunluğa sahiptir. Ek olarak çocuğun değerinin artması, kadının söz hakkının artması, sosyal hayattaki iyileşme, kadının toplumsal hayata katılımının artması kodları öne çıkmaktadır. Ayrıca kadının söz hakkı ile sosyal hayat ve kadın-erkek ilişkileri arasında yoğun alt kod bağı oluşmuştur.

Şekil 12. Iğdır'daki Sosyal Değişmeyi Nelerin Etkilediği

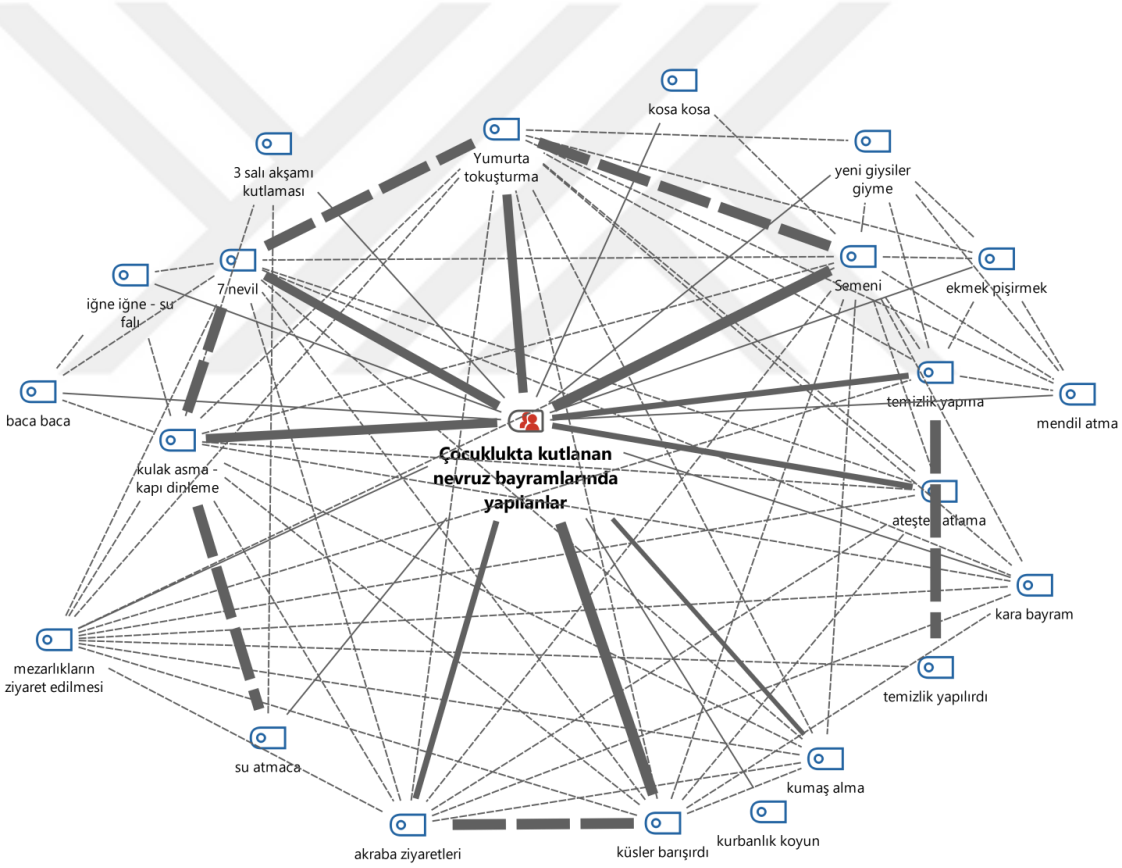
Sürmeli (2010) Iğdır'ın demografik yapısı üzerine yaptığı araştırmasında, bölgenin coğrafi yapısının, tarım ve hayvancılığa dayanan ekonomik yapısının ve aldığı-verdiği göçlerin Iğdır'daki kültürü ve sosyal yapıyı etkilediğini belirtmektedir. Şekil 12'de görüldüğü gibi bu araştırmada da Iğdır'daki Sosyal Yapıyı Nelerin Etkilediği teması, birçok kategori oluşturmuş fakat kültür ve göç kategorileri öne çıkmıştır. Özellikle göç kategorisi aile yapısı, dil, etnik yapı, din, turizm, ekonomik koşullar, kanaat önderleri ve kadınlar kodları ile yoğun bir vurgu oluşturmuştur. Iğdır'daki sosyal yapıyı kadınların erkeklerden çok daha fazla etkilediği vurgusu ise açık bir şekilde görülmektedir.

Şekil 13. Nevruz Bayramı'nın Ne İfade Ettiği

Alım (2009), Nevruz'u Türk dünyasının bayramı, doğanın canlanması ve baharın gelişi olarak açıklamaktadır. Kınacı ve Balcı (2020) Nevruz Bayramını yeni yılın ilk mevsiminin başlangıcı, doğanın uyanışı ve göçmen kuşların dönüşünün başlaması olarak açıklamaktadır.

Arslan ve Arslan (2024: 108), Nevruz'un toplum ve doğa arasındaki ilişkiyi, toplumsal birlikteliği ve doğuş sembolünü temsil ettiğini belirtmektedir. Ek olarak Nevruz aracılığı ile ortak değerler ve kültürel kimliğin bir nesilden diğerine aktarıldığını vurgulamaktadır. Bu araştırmada ise Şekil 13'te görüldüğü gibi Nevruz Bayramının Ne İfade Ettiği temasında doğanın uyanması teması, yoğun bir şekilde öne çıkmaktadır. Ek olarak Türklüğün bayramı olduğu teması vurgulanmıştır. Bu temada neredeyse tüm kategoriler birbirleri ile alt kod oluşturmuştur. Bu durum kategorilerin farklı verilerde bir arada açıklandığını göstermektedir.

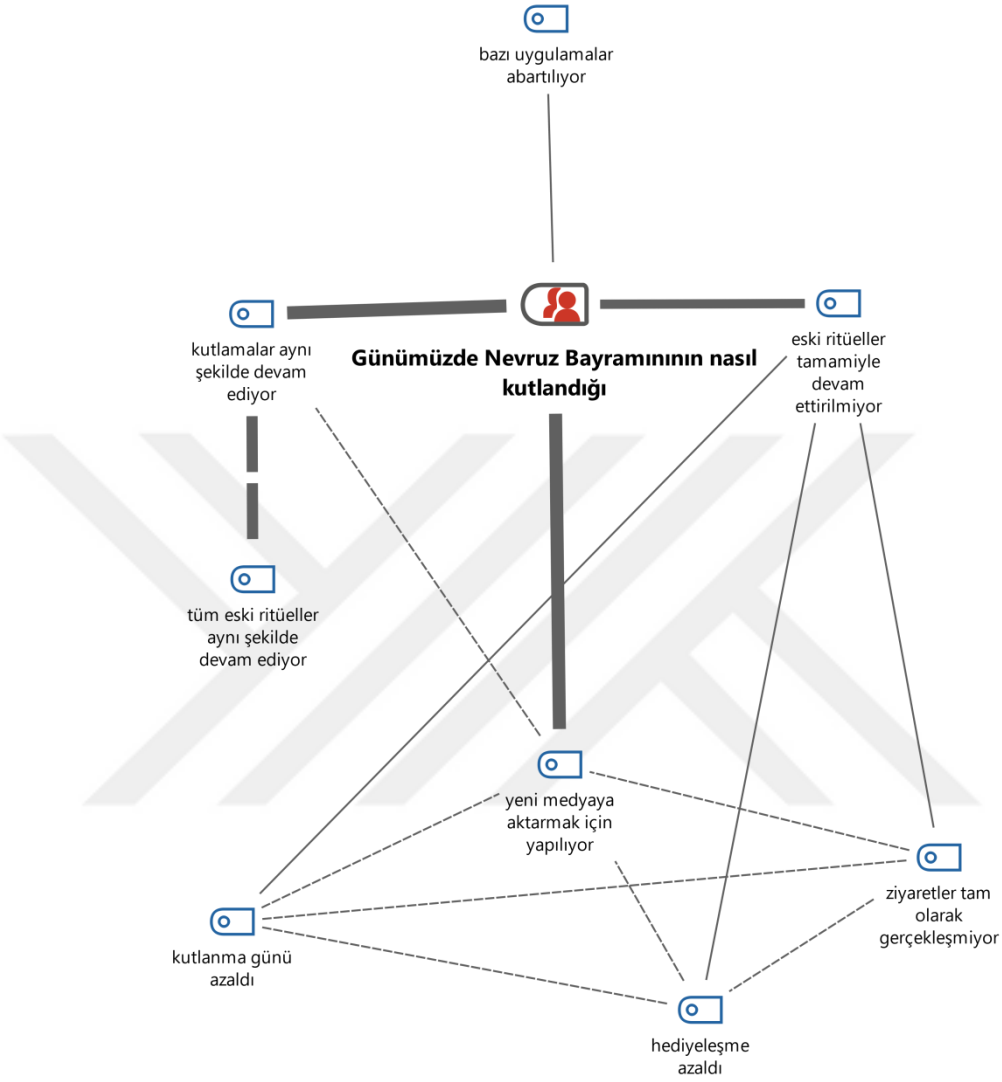
Şekil 14. Çocuklukta Yapılan Nevruz Ritüelleri

2K4. "*Çocukluğumuzda babamlar sabahları erkenden bizi uyandırırlardı. Onlar uyandırmasalar bile biz zaten uyanırdık heyecandan. Çünkü hem misafirler gelirdi hem de birçok yapılması gereken iş vardı bayramla ilgili*".

4K6. Çok daha coşkulu yaşanırdı ama sanki yaşlılar gençlere göre daha fazla önem verirdi. Fakat biz çocuk olarak hep heyecanla beklerdik. Sanki geçiş dönemde hakettiği değeri göremedi ama sonra kutlamalar daha fazla arttı. Ailede gelin varsa o geline pay götürülürdü o durum da çok güzeldi. Akrabalar ziyaret edilirdi. Küsler barışırdı. Akrabalar gelecek diye temizlik yapılırdı. Akşamları gidip komşularımızın kapısına mendil koyardı. Bu mendil atma olarak geçerdi. Mendilin içine para, kuru yemiş, çorap, başka türlü hediyeler konulurdu. Çok güzeldi.

3K2. Nevruz kutlaması haftalarca sürerdi. Bayramdan önceki salılarda ateş yakılırdı. En son Salı akşamı yakılan gerçek "alav alav" olurdu. O gün yeddi nevil dağıtımı olurdu. Hatta komşularımız dam üstünden su dökerlerdi üstümüze. Zaten iki üç hafta önce buğday yeşertmeye başlardık. Bu durum Nevruz'un ilk habercisi gibiydi. Sonra salılar ateş yakılırdı. Ateşten atlayıp eve pay bölmeye giderdik. Kulak asma olayı bize çok heyecanlı gelirdi. Nenem bize hep evde düzgün konuşun millet gelip kulak asacak derdi. Gündüzden bizi uyarırdı. Kötü konuşmayın evde diye. Pay bölmenin en güzel yanı herkese eşit olurdu, ölçü kabı vardı. Diğer bir ifade ile erkeğe, kadına, çocuğa daha fazla olurdu diye bir şey yoktu. Herkese eşit pay verilirdi.

Şekil 14'te görüldüğü gibi Çocuklukta Yapılan Nevruz Ritüelleri temasında küslerin barıştığı, yumurtaların tokuşturulduğu, semeni yetiştirildiği, kulak asma (kapı dinlendiği), Yedi Nevil hazırlığının yapıldığı, ateşten atlandığı, temizlik yapıldığı ritüelleri öne çıkmaktadır. Ritüellerin tamamının birbirleri ile alt bağ oluşturması, tüm ritüellerin Nevruz Bayramı ile doğrudan ilişkisi üzerinden açıklanabilir.

Şekil 15. Günümüzde Nevruz Bayramı Nasıl Kutlanır

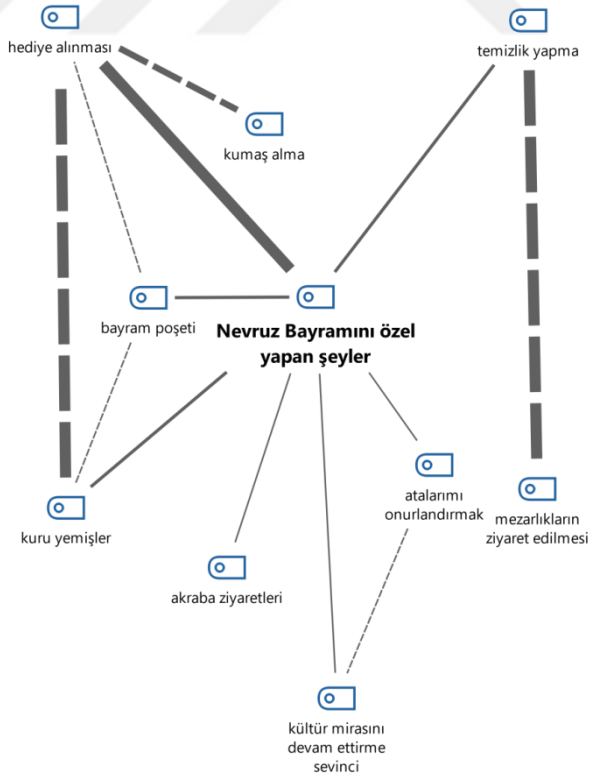
3K5. "*Kutlamalar aynı şekilde devam ediyor. Çocukluğumuzda yaptığımız, ateşten atlama, yumurta tokuşturma, mendil atma, kulak asma, akraba ziyareti yapma, kabir ziyaretleri aynı şekilde devam ediyor. Hala çok keyifle yapıyoruz çocuklarımızla birlikte"*.

2K1. Eski ritüelle devam ediyor ama tamamı devam ediyor dersem doğru olmayabilir. Mesela eskiden çok daha fazla kutlardık. Artık azaldı bazı şeyler. İnsanlar da sanki sosyal medyaya aktarmak için yapıyor bazı şeyleri. Akraba

ziyaretleri ise her akraba için değil yakın akrabalar için yapılıyor daha çok. Ekonomik sıkıntılar nedeniyle hediyeleşmenin de azaldığını söylemek gerek.

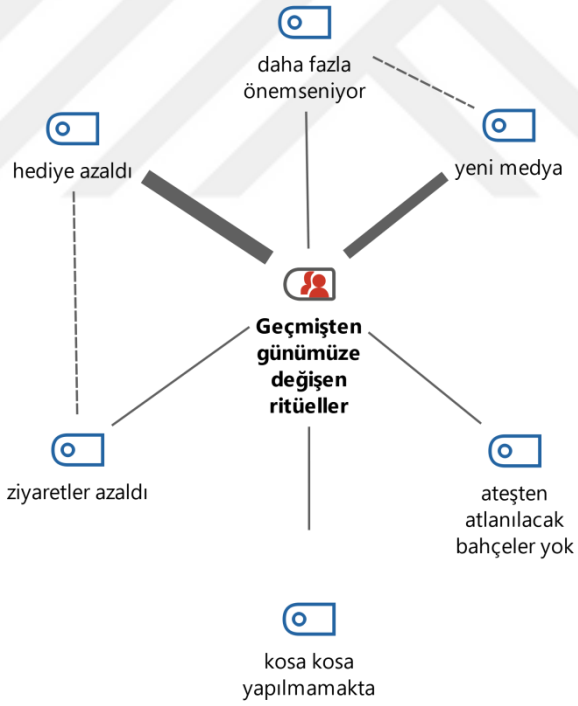
1K6. "*Bence bazı uygulamalar abartılıyor. Eski ritüeller devam etse de tam olarak yapılmıyor. Yeni medyanın etkisi var bunda. Ayrıca hediyeleşmek azaldı sanki"*.

Şekil 15'te görüldüğü gibi Günümüzde Nevruz Bayramının Uygulanma şekli kutlamaların aynı şekilde devam ettirildiği kategorisi, ettirilmediği kategorisine göre daha fazla vurguya sahiptir. Ayrıca yeni medyaya aktarılmak için kutlamaların yapıldığı vurgusu da yoğun şekilde yapılmıştır. Nevruz Bayramına yönelik kutlanma gününün azaldığı, ziyaretlerin tam olarak gerçekleşmediği, hediyeleşmenin azaldığı, bazı uygulamaların abartıldığı, kategorileri de oluşmuştur. Kutlama gününün azaldığı, hediyeleşmenin azaldığı, ziyaretlerin tam olarak gerçekleşmediği ve yeni medya için kutlamaların yapıldığı kategorilerin kendi aralarında alt kod bağı oluşturmaları önemlidir.

Şekil 16. Nevruz Bayramını Özel Yapan Şeyler

Nar'a (2014) göre çocuklar Nevruz Bayramında evleri dolaşarak şeker, soğan kabuğuyla kaynatılarak hazırlanmış kırmızı yumurtalar toplamakta, ateşler yakarak dilek tutmaktadırlar. Kafkasyalı'ya (2005) göre Türkler, atalarına bağlılıklarını sergilemek ve onları onurlandırmak için Nevruz Bayramı'nda kabir ziyaretinde bulunmakta, akrabalara yeni hediyeler almakta, temizlik yapmakta ve Nevruz sofrası hazırlamaktadırlar. Şekil 16'da görüldüğü gibi Nevruz Bayramını Özel Yapan Şeyler, temasında hediye alınması kategorisi yoğunlukla vurgulanmıştır. Temizlik yapılması, kuru yemiş, bayram poşeti kategorileri de diğer kod başlıkları olarak öne çıkmaktadır. Temizlik yapılması ile mezarlıkların ziyaret edilmesi, hediye alınması ile kuru yemiş ve kumaş alınması kodları yoğun alt koda sahiptirler.

Şekil 17. Geçmişten Günümüze Değişen Ritüeller

2K4. Geçmişte daha fazla hediyeleşme olurdu, şimdi artık o kadar değil. Bunda birçok şeyin etkisi var tabi ki. Yeni medya için insanlar bazı ritüelleri yapıyor sanki. Herkes sosyal ağında paylaşıyor Nevruz masasını. Bu aslında hem güzel hem de

kötü. Güzel çünkü yeni kuşaklar öğreniyor, kötü evlerinde bu mutluluk yok ama bakın ben ne yapıyorum demek için paylaşıyorlar sanki.

4K5. "*Artık kentleşmenin etkisi ile bahçeli evler çok azaldı. İnsanlar gidip birbirlerinin pencerelerini dinleyemiyorlar. Ateşten atlamak için eski bahçeler yok. Bu durum bazı ritüellerin kısıtlı yapılmasına veya yapılmamasına neden oluyor. Örneğin sokakta ateş yakamadığımız için evimizde mum yakıp üstünden atlıyoruz"*.

1K4. Eskisine göre hediyeleşme çok azaldı. Bunun birçok etkisi var tabi. Hem ilişkiler eskisi kadar samimi değil hem de artık daha çok kendi çekirdek ailelerine döndü insanlar. Ayrıca cep telefonlarının çok fazla etkisi var. Artık insanlar telefonlarda paylaşmak için yapıyor birçok şeyi.

Şekil 17'de görüldüğü gibi Geçmişten Günümüze Değişen Ritüeller temasında, hediye azaldı, yeni medyada paylaşım arttı kategorileri öne çıkmaktadır. Ayrıca kosa kosa ritüelinin yapılmadığı, ateşten atlanılacak bahçelerin azlığı, ziyaretlerin azaldığı kategorileri de oluşmuştur. Ancak daha fazla önemsendiğine ilişkin bir kategori de görülmektedir. Bu kategorinin yeni medya ile alt bağ oluşturması önemlidir.

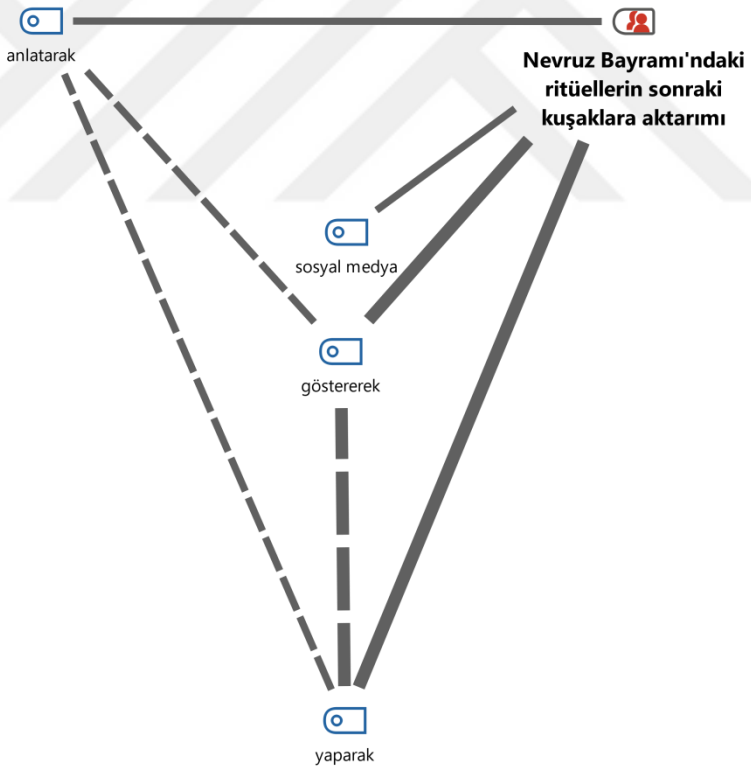
Şekil 18. Nevruz Bayramı'ndaki Ritüellerin Aktarımı

3K5. "*Ritüeller aile içinde yaşayarak aktarılır. En iyi yol budur bence".*

2K2. "*Aile ritüllerin aktarılması için en iyi ortam. Biz ailelerimizden böyle gördük. Küçüklerimize de bu şekilde aktarmaktayız".*

4K6. "*Nevruz bayramının ritüellerini çocuklarımızla birlikte yaparız. Çocuklar da aile içinde bu şekilde görürler ve eminim sonraki kuşaklara bu şekilde aktaracaklar".*

Şekil 18'de görüldüğü gibi Nevruz Bayramı'ndaki ritüellerin aktarılması sadece yoğun bir kategori oluşturmuştur. Ritüellerin aile içinde yaşayarak aktarıldığı kategorisi önemle vurgulanmıştır.

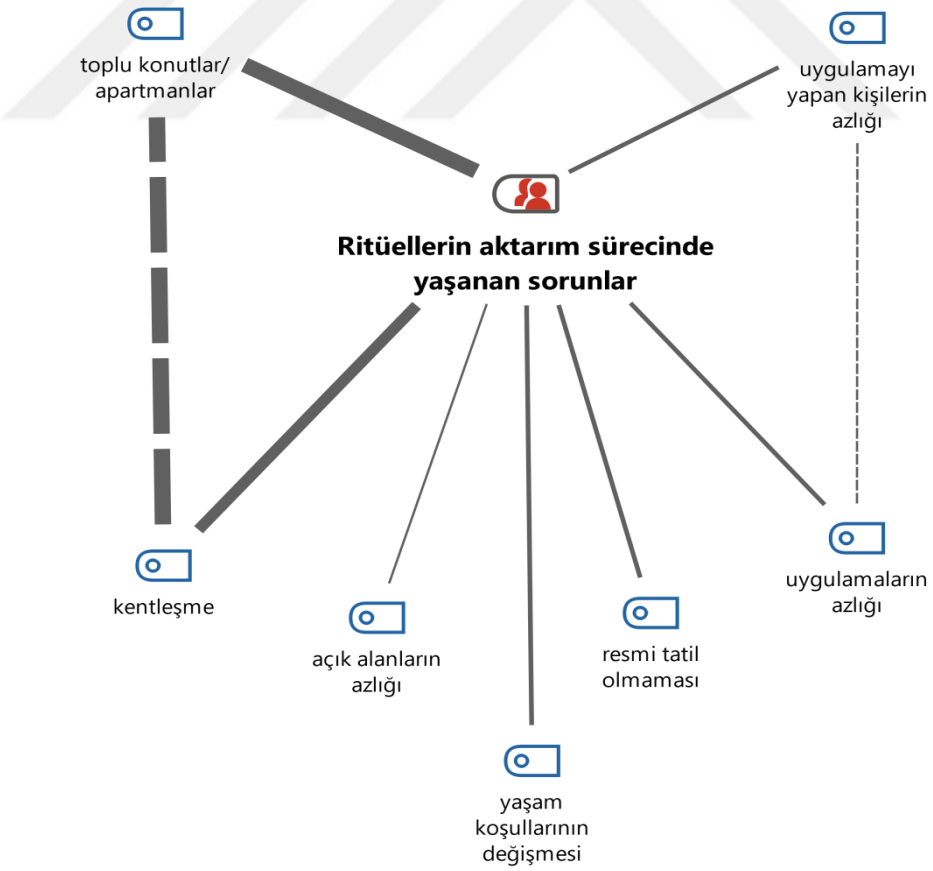
Şekil 19. Nevruz Bayramı'ndaki Ritüellerin Sonraki Kuşaklara Aktarımı

1K1. "*Ritüelleri sonraki kuşaklara yaparak, göstererek ve anlatarak aktarıyorum. En iyi yol ise uygulamaları yaşatmak bence".*

2K4. "*Kesinlikle yaparak görmelerini sağlamak. Onlar görecek ki devam ettirebilsinler. Yaparken de tüm ayrıntıları anlatıyorum. Ancak artık sonraki kuşaklara sosyal medya aracılığı ile de anlatmış oluyoruz. Gençler birçok uygulamayı sosyal ağlarda görüyorlar*".

4K3. "*Yaparak. Çünkü uygularken çocuklar, gençler işin bir parçası oluyor ve o şekilde aktarmış oluyoruz. Düşünün doktorlar asistanını nasıl yetiştirirler. Bence kültür de öyle, yeni kuşaklara yaşatarak aktarmalıyız kültürümüzü*".

Şekil 19'da görüldüğü gibi Nevruz Bayramı'ndaki Ritüellerin Sonraki Kuşaklara Aktarımı teması yoğun bir şekilde göstererek, yaprak, anlatarak ve sosyal medya üzerinden kategorileri oluşturmuştur. Göstererek kategorisi, yaparak, anlatarak kategorileri ile anlatarak kategorisi de yaparak kategorisi ile yoğun alt kod bağına sahiptir.

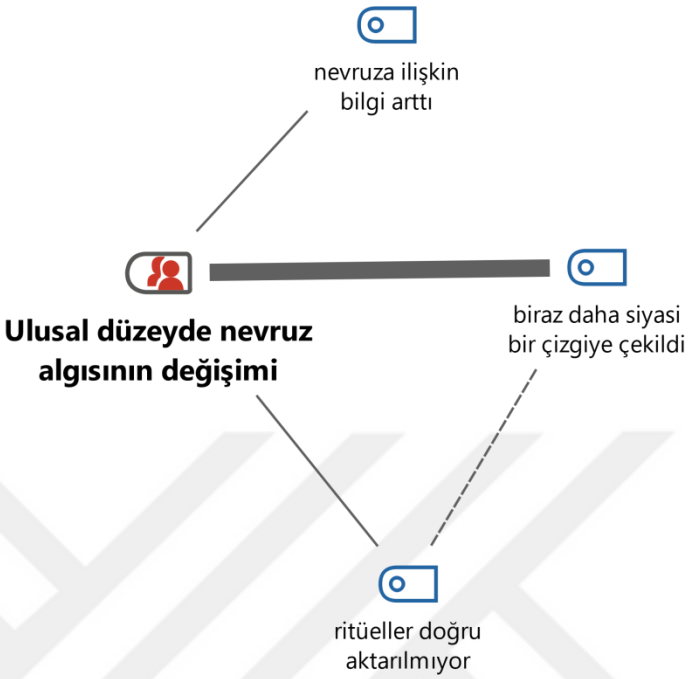
Şekil 20. Aktarım Sürecinde Yaşanan Sorunlar

1K3. Bence ritüeller aktarılırken artık eski şehir düzenlerinin olmaması büyük bir etkiye sahip. Hiç kimse gidip başka bir apartmanda pencere dinleyemez. Ateş yakacak yerler azaldı. Ayrıca bence eskiden neneler, dedeler daha çok bu uygulamalara bağlıydı. Genç nesil o kadar devam ettiremeyebiliyor. Yaşlıların rahmetli olması, yaşam koşullarının değişmesi büyük etkiye sahip.

3K3. Nevruz bayramı dışarıda yaşanan bir bayram. Bu bayramı apartman kültürü ile yapmanız çok zor. Kentleşme Nevruz ritüellerini doğrudan etkiledi. Ayrıca gün geçtikçe genel anlamda ritüellerin yapılması azaldı. Üstelik bu bayram bir de resmi tatil değil. Bu durum da o gün mesela işe gidenleri etkiliyor.

4K2. *En büyük sorunlardan birisi kentleşme. Çalışma düzeninin değişmesi. Kadının daha fazla çalışma hayatına girmesi ile birlikte uygulamaların yapılmasının azlığı.*

Şekil 20'de görüldüğü gibi Ritüellerin Aktarım Sürecinde Yaşanan Sorunlar temasında, toplu konutlar/apartmanlar, kentleşme kategorileri öne çıkmaktadır. Ayrıca, uygulamaların azlığı, uygulamaları yapan kişilerin azlığı, yaşam koşullarının değişmesi, resmi tatil olmaması, açık alanların azlığı gibi kategoriler de vurguya sahiptir. Kentleşme ve toplu konutlar/apartmanlar kategorilerinin yoğun alt bağ oluşturmaları beklenen bir durumdur.

Şekil 21. Ulusal Düzeyde Nevruz Algısının Değişimi

1K6. "*Nevruz'a ilişkin algı değişiyor. Artık televizyon kanallarında Nevruz kutlamalarını görüyoruz. Fakat bu kutlamalar daha çok siyasi çizgiye çekiliyor sanki".*

2K5. "*Nevruz halkın içinde yaşadığı ve geçmişten gelen bir gelenektir. Bu geleneği birçok siyasetçi gündem maddesi yapıyor. Farklı düşünce akımları bunu kendilerine dönüştürerek kullanıyor. Oysa Nevruz ayrışmayı değil birleşmeyi gerekli kılar. Biz böyle öğrendik".*

4K4. "*Bence Nevruz ritüelleri eskisi gibi aktarılmıyor. Belki ulusal düzeyde bu bilinç yok. Olsa aktarılacak. Ama biz bunu göremiyoruz. İşin içine siyaset girdi. Bunu haberlerden anlayabilirsiniz".*

Şekil 21'de görüldüğü gibi Ulusal Düzeyde Nevruz Algısının Değişimi temasında biraz daha siyasi bir çizgiye çekildi kategorisi yoğunlukla vurgulanmıştır. Ek olarak ritüellerin doğru aktarılmadığı ve Nevruz Bayramı'na ilişkin bilginin arttığı kategorileri oluşmuştur.

5.3. Tartışma

Kültür, bir sistemler bütünü olarak ele alınabilir ve farklı parçalardan bir bütün oluşturabilir. Kültürel yapı dönüşebilir ve değişebilir. Kültür karşılıklı anlaşılır, birlikte oluşturulur ve yaşam alanına doğrudan dahil edilebilir (Kartarı, 2001: 16). Kültür düşünsel ve sanatsal içeriği ile yeniliklere sahip olabilir; ancak yaşam tarzı olarak kültür alışkanlığın devam ettirilmesidir. Bu anlamda kültür daha önceden yapılanlar veya ataların aktardıklarının sürdürülmesi olarak ele alınabilir. Bazı insanlar belli bir kültüre sahip olmayıp bunu sonradan elde edebiliyorlarsa bu durum kültürün bir sermaye olarak biriktirilebileceğini açıklayabilir (Eagleton, 2021: 16). Kültür kolektif bir kimlik meydana getirmek, kurallar, değerler ve ritüellerle sonraki kuşaklara aktarılmayı gerektirmektedir. Bu durum kültürel unsurlar aracılığı ile devam ettirilen kültürel bellek sayesinde devam ettirilebilmektedir (Akın, 2018: 104). Kültürün devam ettirilebilmesi için nesilden nesle farklı kanallar ile aktarılması gerekmektedir. Kültürel aktarım ise aile içindeki sosyal aktarım ve öğrenme süreçlerinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Kültürel aktarımın kişiden kişiye aktarılması Bourdieu'nun kuramsal bakış açısı ile alanda gerçekleşmektedir. Ağlar bütünü olarak ele alınabilecek alan, özneler arasılığı ve etkileşimin yönünü, süresini ve içeriğini belirlemektedir. Alan sermaye olarak tanımlanan kavramların dile getirilme sahası olarak da açıklanabilir (Kaplan ve Yardımcıoğlu, 2020: 25). Faillerin yaşam süreçlerinde elde ettikleri toplumsal ve ekonomik sermaye onların bilim, din, siyaset, sanat, ekonomi gibi yaşam alanlarına ek olarak yeni alanlar oluşturmalarına neden olabilmektedir. Alanın işleyişinde, alanda var olan oyunun kuralları büyük önem taşımaktadır. İşleyiş sürecindeki kavramların kolay anlaşılması için Bourdieu oyun metaforunu oluşturmuştur. Bu anlamda alanı, oyunun oynandığı yer olarak açıklamak mümkündür. Düzenin sorgulanmaksızın oyuna dahil olmak anlamına gelen doxanın, düzene yeni dahil olan failler tarafından sorgulanmaması için faillerin mevcut şartlardan memnun kalması ve çıkarlarının (illusio) korunması gerekmektedir (Bourdieu, 2006: 405). Nevruz bayramı ile ilgili ritüellerin aktarılması ve devam ettirilmesi ise alan içindeki faillerin çıkarları korunarak devam ettirilmektedir. Ateşten atlanıldığında kirlilikten, kötülükten tamamen arınıldığı düşünülmektedir (Batu ve Tos, 2021: 102). Buna ek olarak kapı kapı dolaşarak toplanan bayram yiyeceklerini ve yumurta tokuşturmayı içeren çocuk bayramı, kosa kosa (gidilen evlerden hediye alınır),

mendil atma (gidilen evlerden hediye alınır), kulak asma (dilek tutularak yanıt alınır), kabir üstü (vefat eden yakınlar anılarak iyi hissedilir), yedi levin (meyve, kuru yemiş bölüştürülür), iğne iğne (kısmete yönelik dilek tutulup yanıt alınır), Nevruz Honçası (varsa gelin adayı için hediye tepsisi hazırlanır) gibi ritüeller (Batu ve Kayacan, 2021) failler için fayda sağlayıcı içeriğe sahiptir. Onarlı, (2003) Nevruz Bayramı isimli literatür incelemesi çalışmasında Nevruz Bayramı'nın farklı kültürler tarafından kutlanan ortak bir bayram ve kültürel bir olgu olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum alanın genişliği ile açıklanabilir. Fakat farklı ülke ve kültürlerde kutlamalarına rastlanılan Nevruz Bayramı, farklı alanların da birbirleri ile etkileşimine örnek olarak gösterilebilir. Çünkü alanlar arasında geçmişten günümüze devam eden ve sabit olmayan bir ilişki bulunmaktadır (Bourdieu ve Wacquant 2003:109). Bu durum Nevruz Bayramındaki ritüellerin yaşayış biçimini ve aktarılma şeklinde de görülmektedir. Örneğin ritüeller eskiden aile içinde yaşanarak aktarılırken, günümüzde buna ek olarak yeni medya ortamlarından da aktarılmaktadır. Bourdieucu bakış açısı ile alanda yaşanabilecek çatışmalar, Nevruz Bayramı sürecinde alan çerçevesinde yaşanmamaktadır. Alan çerçevesinde yaşanabilecek rekabetler ise Nevruz Bayramında "en iyi nevruz sofrası kurma", "yumurta tokuşturarak en fazla yumurtayı kırma" vb. şeklinde açıklanabilir.

Berry'e (2022) göre bireyin gelişmesinde akranlardan gelen yatay iletim, diğer yetişkinlerden ve kurumlardan gelen çapraz iletim ve ebeveynlerden gelen dikey iletim etkilidir. Ancak ebeveynlerin, diğer yetişkinlerin ve kurumların iletiminin art alanında kendi kültürleri temelli kültür aktarımı ve sosyalleşme bulunmakta; aynı zamanda başka yetişkin ve kurumların diğer kültürlerden kültürleşme çerçevesinde aktardıkları bilgiler yer almaktadır. Bu bağlamda habitus kavramı önem kazanmaktadır. Bourideu'nun kuramsal kavramlarından olan habitus, faillerin kültür de dâhil olmak üzere çevreden edindiği alışkanlıklarının sürekliliğidir. Toplumun bireye tezahürü olan habitus çerçevesinde kişi belli bir hiyerarşi içerisinde bulunmakta, aile içerisindeki yerini göz ardı etmemektedir (Kırış, 2019). Nevruz ritüellerinin yaşandığı süreçte de aile içerisinde büyük ve küçükler için farklı ritüeller bulunmakta ve bu durum bir alışkanlık haline gelmektedir. Bourdieu (1992) habitusu eylemleri etkileyen ve aynı zamanda ondan da etkilenen yeni üretim olarak açıklamaktadır. Böylece yeni habituslar ortaya çıkmaktadır. Nevruz Bayramı ritüellerinde ise failler, ritüelleri gerçekleştirirken genel

çerçeveyi koruyarak yapılan eylemlere karar vermekte ve bu durum alan içindeki tüm faillerin etkisine açık olmaktadır.

Bourdieu'nün kuramsal kavramlarında birisi sermayedir. Sermaye toplum tarafından biriktirilen tarihi ifade etmektedir. Sosyal, simgesel, ekonomik ve kültürel sermaye, Bourdieu'nun dört çeşit sermaye tipini oluşturmaktadır (Köse;2004: 52). Kültürel sermaye, faillere yakın ve uzak çevrelerinden aktarılan sermayeyi ifade etmektedir (Bourdieu 2010: 49). Drew'e göre, kültürün yetişkinlerden küçüklere aktarılmasına dikey, akranlar arasında aktarılmasına yatay ve farklı sosyal çevrelerdeki bireyler arasında aktarılmasına ise çapraz kültürel aktarım denilmektedir. Kültürel sermayenin aktarımı bu üç aktarım şekliyle gerçekleşebilmektedir. Bu araştırmada da Nevruz ritüellerinin en fazla yaparak, göstererek ve anlatarak aktarıldığı ifade edilmiştir. Kültürün yapısını ve biçimini, kültürel sermaye ve habitus üzerinden anlamak farklı bir bakış açısı sunarak, kurumsal ve bireysel süreçlerin ve sonuçların belirlenmesinde kültürün rolünü ortaya koymaktadır. Bourdieu'nün çalışmaları fail ve kültür arasındaki bağlantıyı kuramsallaştırmakta ve düşünümsel sosyolojiye ihtiyaç olduğunu da belirtmektedir (Smith ve Riley, 2021: 202-203).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Farklı kurumsal yapılar ve beşeri varlıklardan oluşan sosyal yapı bireyler arası ilişkiler organizasyonu, toplumun coğrafi ve psikososyal yönlerinin toplamı, kalıcı, sistematik ve ortak bir zemindeki ilişkiler bütünü olarak ele alınabilir. Sosyal yapı denildiğinde ilk olarak nüfus, mekan, aile, eğitim, din ve ekonomi gibi kavramlar öne çıkmaktadır. Bu kavramlar kendi içlerinde ayrı bir çalışma alanı olmakla birlikte birbirleri ile de doğrudan ilişkiye sahiptir. Bu ilişkiler sosyal değerler ile güçlenmekte ve ortak zemin bulabilmektedir. Ancak sosyal yapı ve içinde bulunan değerler zaman içerisinde değişme ve dönüşme özelliği göstermektedir. Bu durum sosyal değişmenin tamamen yerel olmaması, birikime dayalı olması, olumlu ve olumsuz yönde başkalaşım gösterebilmesi, toplumda derin iz bırakabilmesi, toplumun sahip olduğu dinamiklerden etkilenmesi, toplumsal ve dış etkilere açık yapıdaki özelliklere sahip olması şeklinde açıklanabilir. Sosyal değişmeyi toplumun sahip olduğu geçmiş ve önemli tecrübeleri, entelektüel art alanı, teknolojisi, güçlü ekonomisi ve ekonomik kaynakları, vizyoner liderleri, ileri görüşlü kişi sayısı olumlu yönde etkilerken sosyo-kültürel ve zayıf ekonomik faktörler, kaynakların doğru kullanılamaması olumsuz yönde etkilemektedir. Sosyal değişmeler kendiliğinden olabileceği gibi zoraki olarak da mümkün olabilmektedir. Bu anlamda sosyal değişmenin farklı perspektiflerle ve başlıklarla açıklanması önemlidir. Bu nedenle de konuya sosyal bilimciler farklı bakış açıları ile yaklaşarak farklı yapı özelliğini öne çıkaran kuramlarla yaklaşmışlardır. Organizmacılar, sosyal yapı çerçevesinde toplumu bireyin sahip olduğu evreler üzerinden açıklamakta, evrimciler toplumun canlı bir organizma olduğunu ve doğal seleksiyonun sürdüğünü, yapısal işlevselciler toplumu birbiri ile ilişkili bir sistem bütünü olarak tarif etmekte, çatışmacı kuramcılar ise üretim kaynaklarına sahip azınlığın toplumu sömürerek sınıfların oluşmasına yol açtığını söylemektedir. Farklı toplumlarda farklı özellikler gösteren sosyal yapı, o toplumun fiziksel ve kültürel yapısı üzerinden açıklanabilir. Bu doğrultuda sosyal değişme konusunda ele alınması gereken en önemli kavramlardan birisinin kültür olduğunu söylemek mümkündür. Kültür davranış kalıplarını ve bunun art alanında nedenleri ve niçinleri kapsayan bir süreci ifade etmektedir. Dil, din, değer, gelenek ve görenek gibi birbirinin

tanımında yer bulan birçok kavramı içermektedir. Ancak kültür maddi (somut) ve manevi (somut olmayan) kültür olarak iki başlıkta ele alınabilir. Nevruz bayramı kültürel bir değerin gelecek nesillere yaşatılarak aktarılması bakımından büyük önem taşımaktadır. Pierre Bourdieu, toplumsal yapıyı açıklamak için kullandığı, alan, habitus ve sermaye kavramlarını Iğdır'ın toplumsal yapısını açıklamak ve Nevruz'un ritüellerini devam ettirip aktarımı için kullanmak mümkündür. Böylece bu geleneksel kutlamalar için içeriğin anlaşılırlığı ve sürdürülebilirliği açısından önemli bir bakış açısı kazanılmış olacaktır.

Bu çalışma karma yöntem ile oluşturulmuş ve Iğdır özelinde gerçekleşen bir araştırmayı içermektedir. Çalışmanın karma yöntemle oluşturulma nedeni nicel yöntem kullanılarak elde edilen bazı bulguların derinlemesine irdelenme gerekliliğidir. Bu kapsamda çalışmanın amacı, hipotezleri ve soruları kapsamında aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Çalışmanın nicel bölümünde 388 kişi ile anket tekniği uygulanarak görüşülmüş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Katılımcıların % 80,9'ü Iğdır'da sosyal yapının değiştiğini ve %25'i bu değişimin iyi yönde olduğunu, Iğdır'ın hem aldığı göçün (%75) hem de verdiği göçün (%75,3) sosyal değişmeyi olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Katılımcılar ekonomik koşulların (%90,7) ve eğitim düzeyinin (%89,2) sosyal yapıyı değiştirdiği ifadesine yüksek oranlarda katılmışlardır(sırasıyla %90,7, %89,2). Yine aile yapısının (%91,2), teknolojinin (%92,8), dinin (%69,8), dilin(%72,7), etnik yapının (%79,4), kanaat önderlerinin (%64,4), ulusal liderlerin (%69,6), turizmin (%74,0), tutumların (%83,5) ve insan davranışlarının (%87,6) sosyal değişmeyi etkilediği ifadesine yüksek oranda katılım gösterilmiştir. Katılımcıların %63,1'i kadınların, %39,4'ü ise erkeklerin sosyal değişmede daha fazla etkili olduğunu bildirmiştir. Nevruz bayramında geçmişten günümüze ritüellerin değiştiği (%74,2), nevruz bayramının nesilden nesle yeterince aktarılmadığı (%76,0) ve nevruz bayramının nesilden nesle aktarılmasında sorunlar olduğu (%75) ifadelerine yüksek oranlarda katılım gösterilmiştir. Katılımcıların kültürel miras farkındalığının cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve meslek gruplarına göre farklılaştığı belirlenmiştir.

Çalışmanın nitel bölümünde altılı dört odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiş ve bu görüşmeler sonucunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Katılımcıların çoğu Iğdır'da yaşamaktan memnundur. Sosyal yapı dinilince akrabalık, aile, sosyal değerler, dil gibi kavramlara vurgu yapılmıştır. Sosyal yapıyı en fazla insan ilişkileri, ekonomik durum, kültür, eğitim, alınan göçler ve toplumsal değişim etkilemektedir. Iğdır'daki sosyal yapının değişimi çoğunlukla iyi yöndedir. Bu durum, kadının ve çocuğun toplumdaki değerinin ve söz hakkının artması, eğitim ve sağlık olanaklarının çoğalması, kızların evlenme yaşlarının yükselmesi, kadın-erkek ilişkilerinin pozitif yönde değişmesi ile açıklanabilir. Katılımcılar için Nevruz Bayramı, doğanın uyanması, tüm insanlığın ve Türklüğün bayramı ve bereket olarak açıklanmaktadır. Iğdır'daki sosyal yapıyı kültür, göç, aile yapısı, etnik yapı, dil, din, kanaat önderleri, turizm ve ekonomik koşullar etkilemektedir. Çocuklukta yapılan Nevruz ritüelleri, semeni yetiştirmek, yumurta tokuşturmak, kulak asmak, yedi nevil paylaştırmak, ateşten atlamak, ev temizliği yapmak, küsleri barıştırmak ve akraba ziyaretleri gerçekleştirmek olarak sıralanabilir. Günümüzde Nevruz Bayramı kutlanırken ritüellerin devam ettirilip ettirilmediğine ilişkin açık bir sonuç olmamakla beraber eski ritüellerin tamamıyla devam ettirilmediğini belirtenlerin çoğu, ziyaretlerin, hediyeleşmenin, kutlanma gününün azaldığını vurgulamaktadırlar. Ayrıca kutlamaların birçoğunun yeni medyaya aktarmak için yapıldığı da öne çıkmaktadır. Nevruz Bayramı'nın ritüellerinin yeni kuşaklara aktarımı aile içinde gerçekleşmektedir. Ritüeller, yaparak, göstererek ve anlatarak aktarılmaktadır. Aktarım sürecinde en fazla kentleşme ve bunun sonucunda da toplu konutlaşma engel olmaktadır. Ayrıca ritüelleri yapan kişilerin sayısının azalması, yaşam koşullarının değişmesi, resmi tatil olmaması, açık alanların azlığı diğer etkenler olarak sıralanabilir. Nevruz, ulusal düzeyde siyasi bir çizgide tutulduğu düşünülmektedir.

Çalışmada sonuç olarak sosyal yapı ve değişmede, hem kültürün hem de kültürel aktarımın büyük önem taşıdığı ve Iğdır gibi mikro-kültüre sahip bir şehirde bu önemin yerel halk tarafından farkında olunduğu söylenebilir.

Öneriler

Nevruz bayramı Türk dünyasında geniş bir coğrafyada ayrıntılı ritüelleri ile kutlanan bir bayramdır. Bu bayram 3 hafta öncesinden başlanarak ritüelleri ile kutlanmaktadır. Bu nedenle Nevruz bayramı tüm Türkiye'de resmi tatil ilan edilebilir. Böylelikle bayramın gerekli ritüelleri gerçekleştirilebilir. Elde edilen bulgularda da katılımcılar Nevruz ritüellerini

yeni kuşaklarına yaşayarak anlattıklarını belirtmişlerdir. Bunun için de zamana ve fırsata ihtiyaç duyulmaktadır. İnsanların bayram süresince etkileşimlerini artırmak için zamana ihtiyaç duymaktadırlar.

Iğdır Belediyesi, ateşten atlanacak yerler için her mahallede birkaç nokta belirleyebilir ve kentleşmenin bu konuda yarattığı sorun azaltılabilir. Çünkü kent merkezinde var olan kentleşme, bazı ritüellerin gerçekleştirilmesi için engel teşkil etmektedir. Belediye desteğiyle yapılacak bu küçük organizasyonlar, halkın birlik ve bütünlüğü için de önem taşımaktadır.

Nevruz'u yaşamak ve bilmek önemli bir kültürel sermayedir. Bu sermayenin halka doğru bir şekilde aktarılması gerekmektedir. Onu siyasi çizgiden uzakta, halkın geçmişten günümüze kutladığı manevi bir değer olarak görmek ve doğrultuda çalışmalar yapmak gerekmektedir.

Nevruz ritüellerinin kuşaklar arası en doğru şekilde nasıl aktarılacağına yönelik çalıştayların yapılması gerekmektedir.

Nevruz Bayramı kutlamaları en az üç haftalık bir zaman dilimini kapsadığı için sadece bir gün değil haftalar öncesi ulusal medyada yer bulması sağlanabilir. Ayrıca Nevruz günü başta TRT olmak üzere tüm medya organlarında Nevruz'un ritüellerini anlatan programlar yapılabilir. Bununla ilgili belgeseller seyrettirilebilir. Yarışma programlarına konu olarak dahil edilebilir. Ayrıca haber bültenlerinde de geniş yer ayırılabilir. Bu durum halkın ritüelleri hatırlaması ve uygulaması için bir ön adım olabilir.

Nevruz Bayramı konulu uluslararası çapta izletilebilecek bir sinema filmi çekilebilir ve öncelikle Türk Dünyası Ülkeleri olmak üzere tüm ilgili ülkelerde özellikle sosyal ağlar üzerinden yayınlanabilir. Çekilecek film, Türk Dünyası ortak yapımı ve ortak konulu olabilir. Böylece Nevruz'un ne kadar geniş coğrafyada benzer ritüellerle kutlandığı ortaya konulmuş olabilir. Ayrıca Türk Dünyası adına birlikteliği de vurgulayarak ortak değerler öne çıkarılmış olabilir.

Nevruz barış ve birliktelik bayramıdır. Bu nedenle her Nevruz Bayramı'nda bir Türk ülkesinin ev sahipliği yapabileceği şekilde Nevruz konulu kongreler düzenlenebilir. Bu kongrelerde Nevruz'un ritüelleri öne çıkarılabilir. Böylece derinlemesine her bir ritüelin bilimsel ve kültürel irdelenmesi söz konusu olabilir. Ek olarak bu kongrelerin öğrenci bölümü de yapılarak yeni nesle bu içerikler bilimsel olarak aktarılmış olabilir ve kültürün devamı sağlanabilir.

Nevruz ile ilgili yapılabilecek projeler TÜBİTAK veya üniversiteler gibi diğer kurumlarca özel olarak desteklenebilir. Projeler için ilgili kurumlar özel konu başlığı için ilana çıkabilir ve 21 Mart uygulama başlangıç tarihi olarak belirlenebilir. Projeler hem akademisyen hem de öğrenci başlıklarında ayrı ayrı hazırlanabilir. Yeni neslin konuya ilgisi artırılabilir ve ritüel aktarım için yeni bir alan yaratılmış olabilir.

Iğdır Üniversitesinde Türk Dünyasına yönelik Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü kurulabilir. Bu enstitü üç kıtanın birleştiği noktada ve dünyada sadece üç ülkeye sınırı olan bir şehir olarak Iğdır için hem kültürel hem de sosyal stratejik bir önem oluşturabilir. Enstitüde yapılacak bilimsel çalışmalar Türk dünyasının birleştiriciliği anlamında önem taşıyabilir. Ayrıca bu enstitü Nevruz ile ilgili birçok etkinliğin merkezi olarak görülüp ulusal veya uluslararası çalışmalar gerçekleştirebilir.

KAYNAKÇA

Abuzar, C. (2011). Dinin toplumsal yaşam üzerindeki etkisi. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 26(26), 143-153.

Acar, G.T. (2008). *İktisadı değiştirmek: Neoklasik iktisada eleştirel bir yaklaşım*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Adıgüzel, S. (2006). Azerbaycan'da Nevruz kutlamaları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7*(1), 143-152.

Akar, T. ve Aksoy, A.B. (2018). Çocukların anne babalarına yönelik algılarının toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi,* 9(1), 31-46.

Akdemir, A. M. (2004). Küreselleşme ve kültürel kimlik sorunu. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3*(1), 43-50.

Akın, B. (2018). Kültürel bellek ve müzik. *Eurasian Journal of Music and Dance,* (13), 101-117.

Aksan, D. (2000). *Her yönüyle dil/ana çizgileriyle dilbilim I.* Ankara: Türk Dİl Kurumu Yayınları.

Aksoy, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 5(20). 292-303.

Akyıldız, A. (2018). Azerbaycan'dan Iğdır'a Nevruz gelenekleri. *Kafdağı,* 3(1), 1-18.

Alım, M. (2009). Bir kültürel coğrafya çalışması: Iğdır'da Nevruz. *Doğu Coğrafya Dergisi*, *14*(22), 231-238.

Alpman, P.S. (2018). Sosyal teorinin konusu olarak kimlik: Sosyal inşacı yaklaşım. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi,* 21(2), 1-28.

Altay, R. ve Parim, A. (2023). Etnik kimliğin yeniden inşasında yerel basının rolü:"Nevruz-Newroz" kutlamalarının Iğdır basınına yansıması. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (34), 165-185.

Altıntaş, M.H. (2005). Türk üniversite öğrencileri ile ebeveynlerinin tüketici olarak önem verdiği değerler ve diğer ülke tüketicileri ile karşılaştırılması. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 6(2). 1-14.

Alver, K. (2021). *Kültür sosyolojisi ve kültürel çalışmalar.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları.

Alver, K. (2021). *Kültür sosyolojisi ve kültürel çalışmalar.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları.

Apalı, Y. (2016). Toplumsal değişme bağlamında bilginin değişimi ve dönüşümü. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 8(17), 395-405.

Aras, E. (2021). Türklerde Nevruz bayramı. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2), 345-370.

Arastaman, G., Fidan, İ. Ö. ve Fidan, T. (2018). Nitel araştırmada geçerlik ve güvenirlik: Kuramsal bir inceleme. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 15 (1), 37-75.

Arık, T. (2024). Azerbaycan Türklerinde Atalar Kültü/Ata-Baba gününün eski Türk kültüründeki yeri ve önemi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *13*(2), 665-677.

Arıoğlu, İ. E., ve Aydoğdu-Atasoy, Ö. (2015). Somut olmayan kültürel miras kapsamında geleneksel el sanatları ve Kültür ve Turizm Bakanlığı. *Turkish Studies,* 10(16), 109-126.

Arslan, T.O. ve Arslan, M. A. (2024). Kültürel mirasımızın izinde: 7. sınıf türkçe ders kitabında milli kültür ögeleri. *Çocuk Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 7(1), 101-116.

Artun, E. (1999). Türk halk kültüründe Nevruz, Uluslararası Nevruz Sempozyumu, 57-61. 05.05.2024 tarihinde https://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/erman_artun_turk_halk_kulturunde_nevruz.pdf adresinden alındı.

Asharose, Saizen, I. ve Chakkalathundiyil Sasi, P. K. (2015). Awareness workshop as an effective tool and approach for education in disaster risk reduction: A case study from Tamil Nadu, India. *Sustainability*, 7(7), 8965-8984.

Aslan, K. (2001). Eğitimin toplumsal temelleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(5). 16-30.

Aslan, Z., ve Ardemagni, M. (2006). Introducing young people to the protection of heritage sites and historic cities. A practical guide for school teachers in the Arab region. Amman: UNESCO Amman Office. 09.07.2024 tarihinde https://www.iccrom.org/sites/default/files/2017-12/iccrom_09_manualschoolteachers_en.pdf adresinden alındı.

Atatürk Ansiklopedisi (2024). "Millî mücadele ve Atatürk devrinde nevruz kutlamaları". 12.22.2024 tarihinde https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/milli-mucadele-ve-ataturk-devrinde-nevruz-kutlamalari/ adresinden alındı.

Atmaca, A. (2006). *Genel kültür nasıl elde edilir?* İstanbul: Timaş Yayınları.

Avcılar, M. Y., Açar, M. F. ve Yenilmez, G. (2017). Marka şehir oluşturmada şehirde yaşayan akademik personel ve öğrencilerin şehirden algıladıkları memnuniyet düzeylerinin ölçümü: Osmaniye ilinde bir araştırma. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *1*(1), 80-103.

Ay, T. S., ve Fidan, N. K. (2013). öğretmen adaylarının "kültürel miras" kavramına ilişkin metaforları. *Turkish studies,* 8(12), 1135-1152.

Aydın, M. (2011). *Güncel Kültürde Temel Kavramlar*. İstanbul: Açılım Yayınları.

Aydoğan, F. (2003). Kitle kültürü ve sirk kültürü. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 2*(4), 13-20.

Aypay İ. (2005). Klasik Türk Şiirinde Nevruzun İşlenişi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 7(2). 1-12.

Aytaç, Ö. (2006). Mekân(ın) sosyolojisi: toplumsalın yeniden kuruluşu. E. Eğribel ve U. Özcan(Eds), *Sosyoloji ve coğrafya* (Sosyoloji yıllığı kitap 15) içinde (ss. 876-896). İstanbul: Kızılelma Yayıncılık.

Baltacı, A. (2019). Sosyal sistem kuramı ve eğitim örgütlerine etkileri. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi,* 3(1), 1-19.

Baran, A.G. (2019). Pratik, Kültür, Sermaye, Habitus ve Alan Teorileriyle Pierre Bourdieu Sosyolojisi. Serap Suğur ve Aylin Görgün Baran (Eds), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Batu, M. (2021). Toplumsal Değişim Perspektifinden Dijital Toplum ve Popüler Kültür Üzerine Bir Tartışma. Berfin Varışlı (Ed) *Popüler Kültür ve Sosyal Değişim, Disiplinler Arası İncelme* içinde(ss. 81-106) Konya: Çizgi Kitabevi.

Batu, M. ve Kayacan, Ş. (2021). *Kültürel bir miras olarak Iğdır'da Nevruz kutlamaları* . 4th Internatıonal Nowruz Conference On Scientific Research Karabagh, Azerbaijan, 2, 469-478. 18-21 Mart 2021, Karabağ, Azerbaycan.

Batu, M., Öksüz, B., ve Kayacan, Ş. (2024). Dijital yerlilerin ebeveyn algısı: Zmet tekniği ile bir analiz. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 16(1), 73-100.

Batu, M., ve Tos, O. (2021). *Bir Nevruz ritüeli olarak ateşten atlama ve kültürel art alanı*. 4th International Nowruz Conference On Scientific Research Karabagh, Azerbaijan, 3, 94-106. 18-21 Mart 2021, Karabağ, Azerbaycan.

Bayazıt Vilâyetine bağlı Iğdır ve Tuzluca kazalarının Kars Vilâyetine ve Muş Vilâyetine bağlı Malazgirt kazasının da Bayazıt Vilâyetine bağlanmaları hakkında kanun. Kanun No: 2500 Kabul tarihi: 7/4/1934

Bayır, Ö. G., ve Köse, T. Ç. (2019). Kültürel miras ve korunmasına ilişkin ortaokul öğrencilerinin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi,* 27(4), 1827-1840.

Bayraktar, C. (2003). Sosyal yapı özelliklerinin spora etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* XVII (1), 19-36

Begiç, H.N. (2016). Giyim kuşam kültüründe keçe sanatına tarihsel bir bakış, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (40). 287-297.

Berry, J. W. (2022). Family and youth development: Some concepts and findings linked to the ecocultural and acculturation models. *Societies, 12*(6), 181.

Beylur, S. (2022). Muhafazakâr düşünce ve sosyal değişim. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(3), 1205-1217.

Bilgiseven, A. K. (1987). *Eğitim sosyolojisi: kavramlar-teoriler-eğitim yolu ile kalkınmanın esasları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.

Bottomore, T.B. (1984). *Toplum Bilim.* Ünsal Oskay (Çev.). İstanbul: Beta Yayıncılık

Bourdieu, P. (1992). *An Invitation to reflexive sociology*. Chicago: Üniversty of Chicago Press

Bourdieu, P. (1995). *Pratik nedenler: Eylem Kuramı üzerine.* Hülya Tufan(Çev.). İstanbul: Kesit Yayıncılık.

Bourdieu, P. (1996). *Distinction: A social critique of the judament of taste* Richard Nice (Çev.). London: Routledge.

Bourdieu, P. (1997). *Toplumbilim sorunları* Işık Ergüden (Çev.). İstanbul: Kesit Yayıncılık.

Bourdieu, P. (1998). *Acts of resistance: Against the tyranny of the market.* USA: New York. The New York Press.

Bourdieu, P. (2005). *Hukukun gücü: Yasal alanın sosyolojisine doğru.* Sibel Demir(Çev.). Ankara: Kalan Yayınları.

Bourdieu, P. (2006a). *Pratik nedenler: Eylem kuramı üzerine.* Hülya UğurTanrıöver (Çev.). İstanbul: Hill Yayınları.

Bourdieu, P. (2006b). *Sanatın kuralları: Yazınsal alanın oluşumu ve yapısı*. N. Kamil Sevil (Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Bourdieu, P. Wacquant, Loic J. D. (2003). *"Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar'a Giriş", İçinde düşünümsel bir antropoloji için cevaplar*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Bourdieu, P.. (1986). *The forms of capital, ın handbook of theory and research for the sociology of education*. Ed: J. Richardson. New York: Greenwood. pp. 241-258.

Bourdieu, Pierre (1983), "Ökonomisches Kapital, Kulturelles Kapital, Soziales Kapital", Hrsg: KRECKEL, Reinhard, Soziale Ungleichheit, Soziale Welt, Sonderband 2. Göttingen.

Bourdieu, Pierre (2010), *Sermaye biçimleri,* Derleyenler: M. M. Şahin ve A. Z. Ünal, Sosyal Sermaye, Değişim, İstanbul, s. 45-75.

Boutroux, Emile. Ahlâk ve Demokrasi. Osman Zahid Çifçi. (Çev.). *Mütefekkir* 10/19 (2023), 277-285. https://doi.org/10.30523/mutefekkir.1312496

Bozkurt, N. (2013). *Sanat ve estetik kuramları*. Ankara: Sentez Yayıncılık.

Briggs, A. (2007). Kültür. *Milli Folklor,* 19(74), 99-103.

Burcu, E. (1998). Evrimci teorinin sosyolojik düşünce üzerindeki etkileri ve sosyobiyoloji. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 15(2), 175-186.

Cantimur, M. (1996). Hacı Hüsrev bölgesinde ilkokulda okuyan öğrencilerin aile yapılarının eğitime etkisi. (Yayın no: 176112) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Carlsen, J., Hughes, M., Frost, W., ve Pocock, C. (2008). *Success factors in cultural heritage tourism enterprise management.* Australia: CRC for Sustainable Tourism Pty Ltd.

Carter, N. (2014). The use of triangulation in qualitative research. *Oncol Nurs Forum*. 2014 Sep;41(5):545-7. https://doi.org/10.1188/14.ONF.545-547

Castells, M. (2013). *Ağ toplumunun yükselişi/enformasyon çağı: Ekonomi, toplum ve kültür*. Ebru Kılıç (Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Chung, C.J., Biddix, J.P. ve Park, H.W. (2020). Using digital technology to address confirmability and scalability in thematic analysis of participant-provided data. *The qualitative report*, 25(9), 3298-3311.

Civelek, A., (2010). Turizmin sosyal yapıya ve sosyal değişime etkileri. *Selçuk Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Dergisi,* 13 (1-2). 331-350.

Cooke, B. (1991). Thinking and knowledge underlying expertise in parenting: Comparisons between expert and novice mothers. *Family Relations*, 40(1), 3-13.

Cope, D.G. (2013). Methods and meanings: credibility and trustworthiness of qualitative research. *Oncol Nurs Forum*. 2014 Jan 1;41(1):89-91. doi: 10.1188/14.ONF.89-91.

Coser, L.A. (1961). *The Functions of Social Conflict*. New York: Free Press

Coşgun, M. (2012). Popüler kültür ve tüketim toplumu. *Batman University Journal of Life Sciences*, 1(1), 837-850.

Coşkun, E. (2020). Iğdır'da Yaşayan Azerbaycan Türklerinin Yaşam Tarzının Kültürel Coğrafya Açısından İncelenmesi. (Yayın no: 650933). [Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Creswell, J. W. ve Miller, D. L. (2000). Determining validity in qualitative inquiry. *Theory into practice*, 39(3), 124-130.

Çay, A.M. (1996). *Türk Ergenekon Bayramı Nevruz.* Ankara: Turan Kültür Vakfı.

Çelepi, M. S. (2016). Somut Olmayan kültürel miras ve üniversite gençliği. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3*(3), 15-35.

Çelikkol, S. (2010). Farabi'nin toplum görüşü, *Bilimname Dergisi,* XIX, 99-115.

David A. K., Stone, G.P., Yoels, W.C. (1991), *Being urban: A sociology of city life,* Michigan Üniversitesi: Bloomsbury Academic.

Debats, D. L. H. M. (1996). *Meaning in life: psychometric, Clinical and Phenomenological Aspects*. Thesis fully internal (DIV), Groningen: Uitgever niet vastgesteld.

Demir, A. (2009). Kardelende ekonomik değer analizi. (Yayın no: 256326). [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Demir, C. (2021). Alevi-Bektaşi Nevruz kutlamalarında melopoetik hususlar.*Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (99). 129-142.

Demir, E. (2021). Göç Sosyolojisi. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3(2), 131-138.

Demir, Y. (2023). Kültürel Miras Farkındalık Ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 44-56.

Demirel, Z. E., ve Sözen, O. B. (2014). Büyük Britanya'nın yüksek kültür ve popüler kültüründe kadın söylemi. *Gaziantep Üniversitesi İslahiye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergisi,* 1(1), 57-69.

Devitskiy, V. (1896). Kanikulyarnaya Poyezdka po Yerivanskoy Gubernii i Karskoy Oblasti V. Devitskogo. Sbornik Materiyalov dlya Opisaniya Mestnostey i Plemen Kavkaza, İzdaniya Upravleniya Kavkazkogo Uçebnogo Okruga, Vıpusk Dvatsat Pervıy, Tiflis.

Diker, O. (2016). Kültürel miras ile kültürel miras turizmi kavramları üzerine kavramsal bir çalışma. *ASOS Journal - Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 4(30), 365-374.

Diker, O. (2019). Somut olmayan kültürel miras ile ilişkisi bağlamında etnik turizm. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi,* 8(1), 671-684.

Doğan İ. (2014), *Sosyoloji, kavramlar ve sorunlar,* 13. b., Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Doğan, İ. (2014). *Sosyoloji: Kavramlar ve sorunlar*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Doğan, M.S. (2005). Sosyalleşme, sosyal değişme ve siyasal sosyalleşme. *İstanbul Journal of Sociological Studies*, (32), 31-40.

Doğan, Y., ve Özçakmak, H. (2020). Türkçe öğretmen adaylarının genel kültür düzeyleri üzerine bir araştırma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 18*(2), 595-623.

Dönmez, A. (2013). Prof. Dr. Ali Dönmez ile sosyal psikoloji üzerine. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 1(1), 65-73.

Dönmezer, İ. (2001). *Ailede iletişim ve etkileşim*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Dursun, O. (2018). Toplumu Pierre Bourdieu ile Düşünmek, Global Media Journal TR Edition, 8 (16). 68-123.

Drew, C. (2023). Cultural Transmission: Definition, Types and Examples, 12.06.2024 tarihinde https://helpfulprofessor.com/cultural-transmission-definition-types-examples/, adresinden alındı.

Drury, J. ve Reicher, S. (2009). Collective psychological empowerment as a model of social change: Researching crowds and power. *Journal of Social Issues,* 65(4), 707-725.

Duran, B. (1998). *İslam toplumlarında sosyo-ekonomik değişme*. Ankara: Yeni Kuşak Yayınları.

Eagleton, T. (2021) *Kültür*, Berrak Göçer (Çev.). İstanbul: Can Sanat Yayınları.

Ekardt, F. (2024). Transformation to Sustainability: An Innovative Perspective on Societal Change—With and Against Sociological, Psychological, Biological, Economic and Ethnologic Findings. *Sustainability: Transformation, Governance, Ethics, Law* (pp. 63-112). Cham: Springer International Publishing.

Ekici, M., ve Fedakar, P. (2013). "Ege Üniversitesi" deneyimleriyle somut olmayan kültürel mirası "yaşatarak koruma". *Milli Folklor,* (100), 50-60.

Elbeyi, P., ve Türkoğlu, T. (2019). Somut olmayan kültürel miras değerlerinin turizme yansimalari: ebru sanati üzerine bir inceleme, *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(1). 101-118.

Endruweit, G., Sozialer, W. (1989). *Wandel, sozialer.* Wörterbuch der Soziologie, Stuttgart: Enke, 798-805.

Ercilasun, A.B. (2008). Oğuz boy adlarının etimolojisi. *Dil Araştırmaları,* 3(3), 9-25.

Erdoğan, İ. (2004). Popüler kültürün ne olduğu üzerine. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi,* (57), 1-18.

Erdoğan, İ., ve Alemdar, K. (2011). *Popüler kültür ve iletişim, halk kültürü, kitle kültürü ve popüler kültürün üretim dağıtım tüketim pratiklerinin doğası.* Ankara: Erk Yayınları.

Erdoğan, U. (2021). Sanayi toplumları bağlamında Dahrendorf'un sınıf anlayışı. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(41), 1457-1489.

Ergan, S., Giray, S., ve Akyol, A. (2014). Bir şehrin markalaşmasının yaşayanların memnuniyeti üzerine etkisinin araştırılması. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, *7*(13), 69-92.

Ergin, M. G. (2021). *Kültür ve davranış.* Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Büro Yönetimi ve Sekreterlik Programı.

Ergur, A. (2018). *Kütlür sosyolojisi.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını.

Erkal, M. (1982). Sosyal değişme ve sosyal gelişmeye çağdaş bir yaklaşım. *In Journal of Social Policy Conferences*, İstanbul Üniversitesi, No. 31, 297-328.

Erkal, M. E. (1991). *Sosyoloji (Toplumbilimi).* (4. Baskı). İstanbul: Der Yayınları.

Eroğlu Türker (2017). Türk Halk Müziğinin Türkiye'deki coğrafi bölgelere göre temel özellikleri bakımından incelenmesi, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 5(41), 513-527.

Erol, Ş. S. (2015). Bartın'da özel günler; bayram, tören ve kutlamalar. *UKHAD*, 1(1), 43-68.

Eskicumalı, A. (2001). Eğitim ve sosyal değişme: Türkiye'nin değişim sürecinde eğitimin rolü. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1).

Filiz, Ş. (2016). İnanç ve Sözlü Kültür Bağlamında Dilin Yetersizliği Sorunu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Yalvaç Akademi Dergisi* 1 (1) : 21-29.

Freitas, H., Oliveira, M., Jenkins, M. ve Popjoy, O. (1998). The focus group, a qualitative research method. *Journal of Education,* 1(1), 1-22.

Frie, E., Kohl, T. ve Meier, M. (2024). *Dynamics of social change and perceptions of threat*. Tübingen:Mohr Siebeck.

Giddens, A (1999). *Toplumun kuruluşu,* Hüseyin Özel (Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Giddens, A. (2013) *Sosyoloji.* İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Giddens, A. (2013). *Sosyolojik yöntemin yeni kuralları: Yorumcu sosyolojilerin pozitif bir eleştirisi* (U. Tatlıcan ve B. Balkız, Trans.). Bursa: Sentez Yayıncılık.

Giddens, A. (2020). *Toplumun inşası yapılaşma teorisinin ana hatları*. Ü. Tatlıcan (Çev.). Bursa: Sentez Yayınları.

Göçer, A. (2012). Dil kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi,* 729(1), 50-57.

Gökçe, H. (2017). Dünü Bugünü Yarını ile Aile. *Sosyoloji Notları,* 1(1). 50-63.

Gramsci, A. (2011). *Hapishane defterleri*. İstanbul: Kalkedon Yayınları

Guba E.G. ve Lincoln Y.S. (1982). Epistemological and methodological bases of naturalistic inquiry. *Educational Communication and Technology Journal,* 30(4), 233–252.

Güçlü S. (2012). Sosyo-kültürel farklılık ve alaşım mekanları: Kent ve kentler, (Edt. Neslihan Sam-Rıza Sam). İstanbul: Ezgi Kitabevi, 261-289.

Güçlü, S. (2007). Kente göç ve kadınların kentle bütünleşmeleri: Antalya'da toplum merkezleri örneği. *Sosyoloji Dergisi,* 17, 119-135.

Gülsoy, N.Ö. (2012). Cezayir Deneyiminin Pierre Bourdieu'nün Sosyolojik Tahayyülüne Etkileri: Bilimsel Bir Habitusun Doğuşu, *Sosyoloji Dergisi*, (25). 1-30.

Günay, Ü. (1998). *Din sosyolojisi*. İstanbul: İnsan Yayınları.

Güner, İ., Ertürk, M. ve Bekdemir, Ü. (2000). Iğdır İli' ndeki yer adlarının kaynakları. *Doğu Coğrafya Dergisi,* 6(4),273-299.

Güneş, A. (2014). Sosyolojik olarak din ve toplum ilişkileri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 24(1). 153-164.

Güzel, S. (2006). " Sosyal Yapı" ve" Toplumsal Yapı" bileşkesinde sosyo-kültürel yapı kavramı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (34), 83-96.

Hançerlioğlu, O. (1993). *Felsefe sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Hartmann, N. (1966). *Aesthetik*. Berlin: Walter De Gruyter & CO

Hatipler, M. (2017). Postmodernizm, tüketim, popüler kültür ve medya. *Bilgi,* (34), 32-50.

Iğdir Il Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2024) "Tarihçe: Iğdır Şehri'nin Adı" 15.10.2024 tarihinde https://igdir.ktb.gov.tr/tr-55672/tarihce.html adresinden alındı.

Hüseyinoğlu, A. Ş. (2000). *Novruz Bayramında Han Bezeme*. Türk Dünyasında Nevruz 3. Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri-1999 AKMY.18-20 Mart, Elazığ.

Ireland, R.R. (1966). The "Grand Historians'" use of the concept of disorganization. *The Kansas Journal of Sociology*, 2(4), 137-144.

İmamverdiyev, İ. (2005). Azerbaycan ve İran Türklerinde Nevruz etkinlikleri ve âşık şiirinde Nevruz. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 12(28), 223-239.

Jost, J.T. (2015). Resistance to change: A social psychological perspective. *Social Research: An International Quarterly*, 82(3), 607-636.

Kabaş, T. (2022). Ekonomi ile toplumun birleştirilmesini sağlayan sosyal bilim dalı olarak iktisat sosyolojisi. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (33), 98-114.

Kafkasyalı, A. (2005). Türk Dünyasında Nevruz geleneğine toplu bakış. *Current Perspectives in Social Sciences*, 6(2). 149-172.

Kapağan, E. (2019). Gelenekten geleceğe "Nevruz". *Karabük Türkoloji Dergisi*, 1(1), 46-60.

Kaplan, M. ve Yardımcıoğlu M. (2020). Alan, habitus ve sermaye kavramları ile Pierre, Bourdieu. *Habitus Toplumbilim Dergisi*, (1), 23-37.

Karaarslan, Ö. N. (2018). Mekân sosyolojisinin imkânı üzerine bir derkenar. *Düşünen Şehir Dergisi*, (1), 80-87.

Karakaş, R. (2021). Doğanın ve insanın dirilişinin simgesi: Yumurta. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 4(6), 31-51.

Karaköse, Ş. ve Karaköse, R. (2012). *Çocuk eğitiminde babanın etkisi* (2. Baskı). İstanbul: Yediveren Yayınları.

Karaman, R. (1999). Türkiye'de Nevruz kutlamaları. *Milli Folklor,* (42), 39-52.

Karasu, M.A. (2008). Türkiye'de kentleşme dinamiklerinin suça etkisi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 57(4), 255-281.

Karataş, H. (2020). *Halk hukuku düzenlerinde sosyal norm ve yaptırımların değişimi, halk ve bilim arasında bir ömür Prof. Dr. İsmail Görkem Armağanı*. Konya: Kömen Yayınları.

Karp, D. A., Stone, G. P., Yoels, W. C. ve Dempsey, N. P. (2015). *Being urban: A sociology of city life*. California: Bloomsbury Publishing

Kartal, B. ve Manço, U. (2018). *Beklenmeyen misafirler: Suriyeli sığınmacılar penceresinden türkiye toplumunun geleceği*. Londra: Transnational Press.

Kartarı, A. (2001). Farklılıklarla yaşama, kültürlerarası iletişim, Ankara: Ürün Yayınları.

Katz, D. (1974). Factors affecting social change: A social-psychological interpretation. *Journal of Social Issues,* 30(3), 159-180.

Kaurin, D. (2007). Cyclical theories of social change: Spengler and Toynbee. *Sociologija*, 49(4), 289-312.

Kesici, H. (2010). Adam Smith ve ahlak teorisi. *Journal of Social Policy Conferences*. (58), 89-97.

Keskin, M.Y. (2004). Din ve toplum ilişkileri üzerine bir genelleme. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 4(3), 7-21.

Kılıç, S.N, Ulusoy, H. ve Avcıkurt, C. (2021). Somut olmayan kültürel miras unsuru olarak Pamukçu Beldesi oyunları, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi,* 5(1). 524-541.

Kınacı, C., ve Balcı, F. (2020). Geleneğin icadı ve yeniden canlandırılması tartışmaları ekseninde bir Kazak geleneği: Amal Merekesi-Körisüv Küni (Amal Bayramı/Görüşme Günü). *Milli Folklor,* 16(125), 46-59.

Kırış, E. (2019). Fransız Sosyoloji'sinde Gündelik Hayat Çalışmaları (Everyday Life Studies in French Sociology). *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD),* 5(9), 131-145.

Kızılçelik, S. ve Erjemi Y. (1994). *Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü*, Ankara: Atilla Kitabevi.

Kızılhan, P. (2021). *Kültür çeşitleri - Eğitim, kültür ve demokrasi ders notları.* Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kiper, P. (2004). Küreselleşme sürecinde kentlerimize giren yeni tükerim mekanları ve yitirilen kent kimlikleri. *Planlama,* (4), 14-18.

Kocabıyık, Y. (2023). Iğdır'da oynanan köse oyununun köy seyirlik oyunları bağlamında incelenmesi. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi,* 16(43), 1224-1236.

Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye'de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *Kafkas University, Journal of Economics & Administrative Sciences Faculty/Kafkas Üniversitesi Iktisadi ve Idari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 3(3),163-184.

Korkmaz, A. (1986). Değişme ve zihniyet. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (21), 187-208.

Köroğlu, A., ve Yağcı, P. (2018). Türkiye'deki şehirleri simgeleyen logoların doğal ve kültürel miras unsurları açısından çözümlenmesi. *Turizm Akademik Dergisi,* 5(1), 63-85.

Köse, H. (2004). *Bourdieu medyaya karşı*, İstanbul: Papirüs Yayınevi.

Krueger, R. A. (1994). *Focus groups: A practical guide for applied research*. Thousand Oaks: Sage publications.

Kurtoğlu S., ve Çeken, B. (2022). Göç olgusunun çağdaş sanat yapıtlarına yansıması. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi,* 8(2). 98-113.

Kuşçuoğlu, G.Ö., ve Taş, M. (2017). Sürdürülebilir kültürel miras yönetimi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Yalvaç Akademi Dergisi,* 2 (1) : 58-67.

Küçük, M. (2011). Kültür ve iktidar Pierre Bourdieu'nün sosyolojisi David Swartz, Kitap değerlendirmesi, *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 7(14).131-134.

Lashway, L. (1997). Ethical leadership. In S. C. Smith and P. K. Piele (Eds), School Leadership Handbook For Excellenge (3rd ed.). (pp. 103-130.) Australia: University of Oregon.

Li, M., Wu, B., ve Cai, L. (2008). Tourism development of World heritage sites in China; A geographic perspective. *Tourism Management,* (29), 308-319.

Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü (Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat.

Marx, K. (2010). *Louis Bonaparte'ın on sekiz Brumaire'i*. Tanıl Bora (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Merton, R.K. (1957). *Social theory and social structure*. New York: The Free Press.

Miles M.B. ve Huberman A.M. (2016). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* . Sadegül Akbaba Altun ve Ali Ersoy (Çev.). Ankara: Pegem Akademi.

Miles, M.B. ve Huberman, A.M. (1994). *An expanded sourcebook: Qualitative data analysis* (Second edition). Thousand Oaks,: Sage Publications.

Mohammad, F., ve Batur, B. (2017). İbn Haldun'un toplumsal değişme kuramı: Hegel, Marx ve Durkheim ile bir karşılaştırma. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 8(17), 229-244.

Murat, S. (2006). *Dünden bugüne İstanbul'un nüfus ve demografik yapısı*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

Nar, M.Ş. (2014). Halk inanışlarında toplumsal bir sembol olarak Nevruz ritüelleri. *International Journal of Human Sciences,* 11(2), 964-979.

Newbold, P., 1995. *Statistics for business and economics.* Prentice-Hall International, New Jersey.

Nyumba, T. O., Wilson, K., Derrick, C. J. ve Mukherjee, N. (2018). The use of focus group discussion methodology: Insights from two decades of application in conservation. *Methods in Ecology and evolution,* 9(1), 20-32.

Odeode, E.A. (2019). Performance evaluation of manufacturing firms, using economic value: Application on Turkish and Nigerian firms. (Yayın no: 646997). [Yüksek LisansTezi, İstanbul Okan Universitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Oğuz, M. Ö. (2001). Küreselleşme ve ulusal kalıt kavramları arasında Türk halk bilimi. *Milli Folklor,* 13(50), 5-8.

Oktay, E.Y. (2014). Türkiye'de Cumhuriyetin ilanından günümüze uygulanan nüfus politikaları. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi,* 4(7),31-53.

Oktik, N. (2002). Turizm sektöründe çalışan kadınların toplumsal değişime etkileri. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* (4).

Oktik, N. (2006). *Yapı ve değişme araştırmalarında arayışlar*. Muğla Üniversitesi Felsefe ve Sosyal Bilimler Sempozyumu bildirileri (Düzenleyen: Ercan Şen, Kubilay Hoşgör), İstanbul: Vadi Yayınları.

Oktik, N. (2020). *Sosyolojide temel kavramlar,* (Edt. N. Oktik, B. Varışlı, M. C. Tuncer), *Eğitim Sosyolojisi* içinde (ss. 1-13). Ankara: Pegem Akademi.

Onarlı, İ. (2003). Nevruz Bayramı, *Hacı Bektaş Veli Dergisi*, 9(25), 41-74

Ozankaya, Ö. (1992). Ulusal toplumun ve ulusal kültürün kurucu ögeleri, *Atatürk Yolu Dergisi,* 3(10). 213-225.

Öksüz, E. (2011). Sosyal değişme. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (12), 135-160.

Önür, H. (2017). Türk Sosyolojisinde Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,* (42), 161-182.

Özbey, K. (2018). Karşılaştırmalı tarihsel sosyoloji perspektifinden sınır, mekân ve bellek: Sarp Köyü örneği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 17 (4), 1398-1414.

Özçağlar, A. (2003). Türkiye'de yapılan bölge ayrımları ve bölge planlama üzerindeki etkileri, *Coğrafi Bilimler Dergisi,* 1(1). 3-18.

Özdemir, M. (2022). Sosyal yapı, din ve değişim ekseninde "Saatleri Ayarlama Enstitüsü" üzerine bir inceleme. *Kilitbahir Dergisi,* 21(2), 209-236.

Özdemir, M. (2023). Yapı-eylem etkileşiminde dijital sosyal ağların yeniden üretimi: Giddens ve Bourdieu sosyolojisi çerçevesinde dijital sosyal ağlar üzerine bir değerlendirme. *MEDIAJ,* 6(1), 128-152.

Özdemir, Z.Z. (2024). Eğitim toplum ilişkisi ve eğitim sosyolojisi. *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi,* 11(103). 225-230.

Özönder, M.C. (1981). Çağdaş uygarlık düzeyi ve Atatürk I. *Çığ Aylık Siyasi Dergi*, (1), 8-13.

Palabıyık, A. (2020). Pierre Bourdieu sosyolojisinde habitus, sermaye ve alan üzerine, *Habitus Toplumbilim Dergisi,* (1). 1-22.

Paquette, J., Beauregard, D., ve Gunter, C. (2017). Positivism as cultural policy: art and social change in the works of Comte and Saint-Simon. *Modern & Contemporary France*, 25(1), 15-30.

Rosengren, K. E. (1994). *Culture, media and society. agency and structure, continuty and change*. K. E. Rosengren (Ed.). Media Effect and Beyond. Culture, Socialization and Life styles içinde (ss.3-29). London: Roudledge.

Sadler, T. D. ve Zeidler, D. L. (2005). Patterns of informal reasoning in the context of socioscientific decision making. *Journal of Research in Science Teaching*, 42(1), 112-138.

Sağdıç, M. (2020). Türkiye'de öğretmen yetiştirmenin genel kültür meselesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (43), 1-15.

Sağır, A. (2013). Ölüm, kültür ve kimlik: Iğdır ölü bayramı ile Meksika ölü günü örneği. *Milli Folklor*, 25(98),125-137.

Sarıoğlan, M. ve Cevizkaya, G. (2016). Türk mutfak kültürü: şerbetler. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(14), 237-250.

Sarıtaş, S. (2019). Halkbiliminde maddi kültüre teorik ve metodolojik yaklaşımlar. *Milli Folklor*, (122), 29-40.

Schopenhauer, A. (2019). *Aşkın metafiziği*. Burcu Yalçınkaya (Çev.). İstanbul: Zeplin

Sert, A.N. (2017). Festivallerin yerel halk üzerindeki sosyal etkileri: Beypazarı örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (38): 187-199.

Seyranian, V. ve Bligh, M.C. (2008). Presidential charismatic leadership: Exploring the rhetoric of social change. *The Leadership Quarterly*, 19(1), 54-76.

Shenton, A.K. (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects. *Education for information*, 22(2), 63-75.

Simmel, G. (2000). Metropol ve Zihinsel Hayat. *Şehir ve Cemiyet* içinde *(*ss. 167-184). Ahmet Aydoğan (Çev.). İstanbul: İz Yayıncılık.

Smith, P. (2005). *Kültürel kuram.* Selime Güzelsarı ve İbrahim Gündoğdu (Çev.). İstanbul: Babil Yayınları.

Smith, P. Riley, A. (2021). *Kültürel Kurama Giriş,* Selime Güzelsarı ve İbrahim Gündoğdu (Çev.). Ankara: Dipnot Yayınları.

Snowball, J. D., ve Courtney, S. (2010). Cultural heritage routes in South Africa: Effective tools for heritage conservation and local economic development? *Development Southern Africa* , 27(4), 563-576.

Solak, S.G. (2017). Mekan-kimlik etkileşimi: Kavramsal ve kuramsal bir bakış, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 6(1), 13-37.

Sönmez Z. (2017), *Bolvadinli kadınların millî ve dinî kültürün aktarılmasındaki rolleri.* (13-14 Ekim 2017, Uluslararası Bolvadin Sempozyumu. Bolvadin/Afyonkarahisar. Uluslararası Bolvadin Sempozyumu Kitabı, 721-758.

Spengler, J. J. (1949). Theories of socioeconomic growth. In *Problems in the study of economic growth* (ss. 45-114). *NBER.* 15.05.2024 tarihinde https://www.nber.org/system/files/chapters/c9512/c9512.pdf adresinden alınmıştır.

Stinchcombe, A.L. (2017). Merton's theory of social structure. Levis A. Coser (Ed) *The idea of social structure* içinde (ss. 11-33). Londra: Routledge

Süleymanov A. ve Soltangereyeva R. (1995). Başkort Halık İjadı. 1 Tom: Yola Folklorı. Ufa: Kitap (Сөләймәнов Ә. һәм Солтангәрәева Р. (1995). Башҡорт халыҡ ижады. 1 том: Йола фольклоры. Өфө: Китап).

Sürmeli, M. (2010). Iğdır'ın demografik yapısında göç ve Ahıska Türkleri örneği. (Yayın no: 264940). [Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Sürücü, O., ve Başar, M. E. (2016). Kültürel mirası korumada bir farkındalık aracı olarak sanal gerçeklik. *ARTİUM,* 4(1), 13-26.

Swingewood, A. (1998). *Sosyolojik düşüncenin kısa tarihi*. Osman Akınhay (Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Şahin, S., ve Özdemir, Ö. (2018). İl kültür ve turizm müdürlükleri internet sitelerinde türkiye'nin somut olmayan kültürel miras ürünlerinin tanıtılması, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 7(2). 563-583.

Şengül, A. (2008). Türk Kültüründe Nevruz ve Anadolu'da Nevruz Kutlamaları. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi,* (26), 61-73.

Şimşek, O. (2018). Iğdır ilinin nüfus özellikleri. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi,* 5(14), 180-210.

Tanrıkulu, M. (2015). Türkiye coğrafyasında genel kültür, alt kültür ve mozail kültür. *TÜCAUM VIII. Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, (s. 473-480). Ankara.

Tarhan, E. (2022). Covid-19 salgını nedeniyle geleneklerin sanal ortama taşınması: Evlenme örneği. *Folklor Akademi Dergisi,* 5(3), 603 – 615.

Teke, S. G. (2013). Geleneksel tarzlar, modern modeller: resmî, resmî olmayan eğitim ve somut olmayan kültürel miras. *Millî Folklor,* (100). 31-39.

Tekin, H.S. (2012). Popüler kültür ve türkülerimiz. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi,* 5(9), 300-325.

Tepecik, A. (2023). *Kırsal alanlarda dirençlilik meselesi üzerinde bir inceleme,* 5. Uluslararası Afet ve Dirençlilik Kongresi, Gebze Teknik Üniversitesi. 11-13 Ekim, Kocaeli.

Tepekaya, M. (2002), "Türk Kültüründe ve Tarihinde Nevruz, Hasan Celal Güzel *(*Ed.) *Türkler* içinde (ss. 600-609). Ankara: Yeni Türkiye

Tetik, H. (2018). Manevi değerler bağlamında kültürün şehirleşmeye etkisi. *Ağrı İslami İlimler Dergisi,* (3), 49-62.

Thomas, D.R. (2006). A general inductive approach for analyzing qualitative evaluation data. *American Journal of Evaluation*, 27(2), 237-246.

Thomas, L., MacMillan, J., McColl, E., Hale, C., ve Bond, S. (1995). Comparison of focus group and individual interview methodology in examining patient satisfaction with nursing care. *Social Sciences in Health,* 1(4), 206-220.

Tickamyer, A.R. (2000). Space Matters! Spatial inequality in future sociology. *Contemporary Sociology,* 29(6),805-813.

Timuçin, A. (2008). *Estetik.* İstanbul: Bulut Yayınları.

Tolan, B. (1983). *Toplum bilimlerine giriş*. Ankara: Savaş Yayınları.

Topoğlu, E., ve Gökdeniz, İ. (2019). Kültür ve inanç farklılıklarının işletmelerin temel pazarlama stratejilerine etkileri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* (12), 57-73.

TUİK (2023) Nüfus İstatistikleri Portalı, "Cinsiyete göre nüfus" 02.09.2024 tarihinde https://nip.tuik.gov.tr/ adresinden alındı.

TUİK. (2024). "Nüfus ve Demografi". 18 Mayıs 2024 tarihinde https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Nufus-ve-Demografi-109 adresinden alındı.

Tuulik, K., Õunapuu, T., Kuimet, K., VE Titov, E. (2016). Rokeach's instrumental and terminal values as descriptors of modern organisation values. *International Journal of Organizational Leadership,* 5(2016), 151-161.

Tümertekin, E., ve Özgüç, N. (1998). *Beşerî coğrafya: insan. kültür. mekân*. İstanbul: Çantay Kitabevi.

Uğur, A.A. ve Çütcü, İ. (2009). E-devlet ve tasarruf etkisi kapsamında Vedop projesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi,* 1(2), 1-20.

UNESCO (2022). “Somut Olmayan Kültürel Miras Listeleri” 02.09.2024 tarihinde https://www.unesco.org.tr/Pages/126/123/UNESCO-Somut-Olmayan-K%C3%BClt%C3%BCrel-Miras-Listeleri adresinden alındı.

UNESCO. (2003). “Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi”. 01.09.2024 tarihinde https://ich.unesco.org/doc/src/00009-TR-PDF.pdf adresinden alındı.

United Nations, (2022). “World Population Prospects, Department of Economic and Social Affairs s. 6”. 12.12.2024 tarihinde https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/wpp2022_summary_of_results.pdf adresinden alındı.

Uyguç, N. (2003). Cinsiyet, bireysel değerler ve meslek seçimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 93-104.

Vago, S. (2003). *Social Change*. Upper Saddle River, NJ : Pearson Prentice Hall

Varışlı B. (2021). Sosyal Değişim ve Göç: Türkiye’de Göç Olgusuna Teorik Bir Bakış, Meryem Bulut, Ceren Aksoy Sugiyama, Kadriye Şahin (Eds). *The different approaches of academic disciplines to the phenomenon of migration* içinde (ss.72-84) Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları..

Varışlı, B. (2023). Biyotıp ve yaşlılığın toplumsallığı arasında sıkışan yaşlanan beden: Foucault ve Bourdieu perspektifinden bir değerlendirme. *Senectus,* 1, 51-65. https://doi.org/10.26650/senectus.2023.1.1.0007

Viera A.J. ve Garrett J.M. (2005). Understanding interobserver agreement: The kappa statistic. *Family Medicine,* 37(5), 360–363.

Weber, A. (1993). *Felsefe tarihi* (5. Baskı). Vehbi Eralp (Çev.). İstanbul: Sosyal Yayıncılık.

Wilbert E. Moore (1967), Quoted by Waltraud Schelkle/Wolf-Hagen Krauth, Introduction. Paradigms Lost and Found, in: Waltraud Schelkle/Wolf-Hagen Krauth/Martin Kohli et

al. (Eds.), *Paradigms of social change. modernization, development, transformation, evolution* içinde (ss.11–30)

Wynd, C.A., Schmidt, B., ve Schaefer, M.A. (2003). Two quantitative approaches for estimating content validity. *Western Journal of Nursing Research,* 25(5), 508-518.

Yaka, A. (2011). *Sosyal değişme/Türk modernleşmesi*. İstanbul; Gündoğan yayınları.

Yalçınkaya, T. (2022). Ekonomi bilimi, toplum bilimi ve insan bilimi perspektiflerinden tüketimin anlamı. *İzmir İktisat Dergisi,* 37(3). 686-699.

Yanıklar, C. (2010). Kültürel Sermaye, Eğitim Ve Toplumsal Tabakalaşma: Pierre Bourdieu'nün Yeniden Üretim Kuramına Eleştirel Bir Bakış. *Sosyoloji Dergisi* (22), 121-138.

Yazıcı Ersoy, Habibe (2007). Başkurt Türklerinde Nevruz. Öcal Oğuz (Ed.), *Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi* içinde (ss. 259-268). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Yazıcı, A. G. (2014). Toplumsal dinamizm ve spor. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(1), 394-405.

Yazıcı, M. (2013). Toplumsal değişim ve sosyal değerler. *Electronic Turkish Studies*, 8(8), 1489-1501.

Yel, O. H. (2020). Eynesil ilçesinin kültürel coğrafyası (maddi kültür ögelerine göre). (Yayın no: 650926). [Yüksek Lisans Tezi Atatürk Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Yener, S. (2018). Sosyolojik kuramlar çerçevesinde aile ve girişimcilik ilişkisi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 6(6), 869-878.

Yetim, A. (2014). *Sosyoloji ve spor*. Ankara: Berikan Yayınevi.

Yıldırım, E. (1999). Anthony Giddens ve yapılanma teorisi. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 25-44.

Yıldız, F. (2017). Sabahattin Ali'nin Kuyucaklı Yusuf'u ile Jerzy Kosinski'nin Boyalı Kuş'unda Sosyal Yapı. *Social Science Studies Journal*, 3(10), 1217-1222.

Yüksel, G. (2011). Kastamonu'da dini bayramları kutlama gelenekleri ve bu geleneklerin insan ilişkilerine etkisi. *Akademik Bakış Dergisi*, (26), 1-26.

Zabun, B. (2009). Temel toplumsal bir kurum olarak ailenin sosyoloji öğretim programlarında yer alış durumu. *Aile ve Toplum*, 5(17), 97-103.

Zeybekoğlu, Ö. (2013). Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık ve Aile. *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2), 297-328.

EKLER

EK 1. Etik Kurul İzni

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

EK 2. Nicel Analiz Görüşme Soruları

LÜTFEN BU DÖKÜMANI DİKKATLİCE OKUMAK İÇİN ZAMAN AYIRINIZ

Sizi Mikail BATU'nun Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında yürüttüğü "**SOSYAL YAPI VE DEĞİŞMEDE KÜLTÜREL AKTARIMIN ÖNEMİ: IĞDIR İLİ ÖRNEĞİ**" başlıklı tez araştırmasına katılmaya davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz.

Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkına sahipsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek kişisel bilgiler tamamen gizli tutulacak ve yalnızca araştırma amacı ile kullanılacaktır.

Cinsiyetiniz

- Kadın
- Erkek

Yaşınız

- 40-49
- 50-59
- 60 veya üzeri

Medeni Durum

- Evli
- Dul
- Boşanmış
- Ayrı
- Hiç evlenmedim

Eğitim Durumu

- Okuma yazması yok
- Okuryazar
- İlköğretim

- Ortaokul
- Lise düzeyinden düşük
- Lise
- Lise veya dengi (örn. GED)
- Üniversite terk
- Ön lisans derecesi
- Lisans derecesi
- Lisansüstü (ör. Yüksek Lisans, Doktora)

Çalışma Durumu

- Yarı zamanlı çalışan
- Tam zamanlı çalışan
- İşsiz, iş arıyorum
- İşsiz, iş aramıyorum
- Emekli
- Engelli, çalışamaz durumda
- Belirtmek istemiyorum

Hane Geliri

- Gelirimiz giderimize eşit
- Gelirimiz giderimizden fazla
- Gelirimiz giderimizden az
- Belirtmek istemiyorum

Yaşam Durumu

- Kendi evimde/evimizde oturuyorum
- Kiracıyım
- Diğer (lütfen belirtin)
- Belirtmek istemiyorum

Büyüdüğünüz Yer

- Köy
- Kasaba
- İlçe
- İl merkezi

Iğdır'da ne kadar süredir yaşıyorsunuz?

…..

Mesleğiniz

……

Sosyal değişme sosyal yapının önemli bir parçasıdır. Toplum üzerinde derin etkileri olan ve iz bırakan değişimler sosyal değişme olarak kabul edilirken kısa süreli günlük değişimler (moda vb.) bu nitelikte kabul edilmez. Aşağıdaki soruları bu açıklama doğrultusunda yanıtlayınız.

	SOSYAL YAPI VE DEĞİŞİM	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
1	Iğdır'da sosyal yapı son yıllarda değişmektedir.			
2	Iğdır'daki sosyal değişim iyi yöndedir.			
3	Iğdır'ın aldığı göç sosyal değişmeyi olumlu etkilemektedir			
4	Iğdır'ın verdiği göç sosyal değişmeyi olumlu etkilemektedir.			
5	Ekonomik koşullar sosyal yapıyı değiştirmektedir.			
6	Eğitim düzeyi sosyal yapıyı değiştirmektedir.			
7	Aile yapısı sosyal değişmeyi etkilemektedir.			
8	Teknoloji sosyal değişmeyi etkilemektedir.			
9	Din sosyal değişmeyi etkilemektedir.			
10	Dil sosyal değişmeyi etkilemektedir.			
11	Etnik yapı sosyal değişmeyi etkilemektedir.			
12	Kanaat önderleri sosyal değişmeyi etkilemektedir.			
13	Ulusal liderler sosyal dönüşümü etkilemektedir.			
14	Turizm sosyal dönüşümü etkilemektedir.			
15	Kadınlar sosyal değişmede daha fazla etkilidir.			
16	Erkekler sosyal değişmede daha fazla etkilidir.			
17	Sosyal yapıyı tutumlar etkilemektedir.			
18	Sosyal yapıyı insan davranışları doğrudan etkilemektedir.			
19	Bayramlar eskisi gibi kutlanmaktadır.			
20	Nevruz bayramı eskisi gibi kutlanmaktadır.			
21	Nevruz bayramında geçmişten günümüze ritüeller değişmiştir.			
22	Nevruz bayramı nesilden nesle yeterince aktarılmaktadır.			

23	Nevruz bayramının nesilden nesle aktarılmasında sorunlar vardır.			
24	Nevruz bayramı milli bir bayram olarak kutlanmalıdır.			

Bu ölçek sizin kültürel mirasa yönelik farkındalık düzeyinizi ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Ölçekte yer alan sorulara verdiğiniz yanıtlar, kesinlikle size not vermek ya da sizi eleştirmek amacıyla kullanılmayacaktır. Düşüncenizi en iyi yansıtan seçeneği, ilgili kutucuğa "X" şeklinde işaretleyiniz. Lütfen boş madde bırakmayınız. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Kültürel Miras Farkındalık Ölçeği		Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum
1	Yakın çevremdeki önemli tarihi nesneleri bilirim.			
2	Türküler, kültürümüzün bir parçasıdır.			
3	Yakın çevremdeki tarihi mekanların nerede olduğunu bilirim.			
4	Dini bayramlarımız (Ramazan ve Kurban Bayramı) kültürümüzün bir parçasıdır.			
5	Yakın çevremdeki tarihi nesneleri, tarihi yapıları ve tarihi mekanları birbirinden ayırt ederim.			
6	Yakın çevremdeki önemli tarihi yapıları bilirim.			
7	Uzak çevremdeki önemli tarihi nesneleri bilirim.			
8	Yaşadığım yer ile ülkemizdeki başka bir yerin birbirinden farklı kültürel özellikleri vardır.			
9	Yakın çevremdeki tarihi nesnelerin nerede olduğunu bilirim.			
10	Uzak çevremdeki önemli tarihi mekanların hangi illerde/şehirlerde olduğunu bilirim.			
11	Yemeklerimiz, kültürümüzün bir parçasıdır.			
12	Uzak çevremdeki önemli tarihi yapıların hangi uygarlıklara/devletlere ait olduğunu bilirim.			
13	Milli bayramlarımız (23 Nisan, 19 Mayıs, 29 Ekim vb.) bizi bir araya getiren kültürel öğelerdendir.			
14	Yakın çevremdeki önemli tarihi mekanları bilirim.			
15	Milli bayramlarımız (23 Nisan, 19 Mayıs, 29 Ekim vb.) kültürümüzün bir parçasıdır.			
16	Yakın çevremdeki tarihi yapıların hangi uygarlıklara/devletlere ait olduğunu bilirim.			
17	Uzak çevremdeki önemli tarihi yapıların hangi illerde/şehirlerde olduğunu bilirim.			
18	Festival ve şenlikler, kültürümüzün aktarımında önemlidir.			

19	Uzak çevremdeki önemli tarihi mekanların hangi uygarlıklara/devletlere ait olduğunu bilirim.			
20	Bir arada yaşamımızda kültürümüzün rolü vardır.			
21	Yakın çevremdeki tarihi nesnelerin nerede sergilendiğini bilirim.			
22	Uzak çevremdeki önemli tarihi nesnelerin hangi müzelerde sergilendiğini bilirim.			
23	Halk oyunlarımız, kültürümüzün bir parçasıdır.			
24	Uzak çevremdeki önemli tarihi nesneleri, tarihi yapıları ve tarihi mekanları birbirinden ayırt ederim.			
25	Geleneksel el sanatlarımız, kültürümüzün bir parçasıdır.			
26	Uzak çevremdeki önemli tarihi mekanları bilirim.			
27	Kültürümüz, bölgelere göre farklılık göstermektedir.			
28	Yakın çevremdeki tarihi mekanların hangi uygarlıklara/devletlere ait olduğunu bilirim.			
29	Uzak çevremdeki önemli tarihi nesnelerin hangi illerde/şehirlerde olduğunu bilirim.			
30	Dini bayramlarımız (Ramazan ve Kurban Bayramı) bizi bir araya getiren kültürel öğelerdendir.			
31	Yakın çevremdeki tarihi nesnelerin hangi uygarlıklara/devletlere ait olduğunu bilirim.			
32	Uzak çevremdeki önemli tarihi nesnelerin hangi uygarlıklara/devletlere ait olduğunu bilirim.			
33	Geleneksel kıyafetler, kültürümüzün bir parçasıdır.			
34	Uzak çevremdeki önemli tarihi yapıları bilirim.			
35	Düğün, kız isteme ve nişan törenleri, kültürümüzün bir parçasıdır.			
36	Yakın çevremdeki tarihi yapıların nerede olduğunu bilirim.			

Ek 3. Odak Grup Yarı Yapılandırılmış Soru Formu

SOSYAL YAPI VE DEĞİŞMEDE KÜLTÜREL AKTARIMIN ÖNEMİ: IĞDIR İLİ ÖRNEĞİ
ODAK GRUP SORULARI

OG Kodu:

Görüşme Katılımcıları: Moderatörün Adı ve Soyadı: …..

Tanıtım (Görüşme hakkında bilgi verilecek ve onay alınacaktır)

Görüşmenin yapıldığı yer: ……

Görüşmenin tarihi: …… **Görüşmenin saati ve süresi**: …….

Görüşmenin kayda alınmasını uygun buluyor mu? 1. Uygun 2. Uygun değil.

Kişisel özellikler

Cinsiyeti: ……

Yaşı: ……..

Eğitimi: (İlköğretim, Ortaokul, Lise, Lisans, YL, Dr.)
……

Mesleği:
……

Kamu Kurumu veya Şirket çalışanı:

- **Ne iş yaptığı:** ……
- **Varsa, idari görevi:** ……
- **Statüsü:** ……

Medeni durumu: ……
Çocuk/torun sahipliği ve cinsiyetleri/yaşları:
…….

Iğdır'da yaşam süresi:
…….

Büyüdüğü Yer (Köy, Kasaba, İlçe, İl merkezi):
…….

ODAK GRUP SORU BAŞLIKLARI

- **Şimdi, değişimi konuşalım. Toplumsal değişim size neler ifade eder?**

IĞDIRDA TOPLUMSAL YAPI ve DEĞİŞİM SORULARI

1. Sosyal yapı denilince aklınıza neler gelmektedir?
   a. Sizce sosyal yapı nelerden etkilenir?
2. Iğdır'daki sosyal yapıdan bahseder misin?
3. Iğdır'da yaşamaktan memnun musunuz? Başka bir yere göç etmeyi hiç düşündünüz mü ya da düşünüyor musunuz?
4. Iğdır'daki ailelerin sosyal yapısına en fazla etki eden faktörler nelerdir, Neden?
5. Iğdır'daki ailelerin kültürel yapısını nasıl açıklarsınız?
   a. Kültürel yapı içerisinde öne çıkanlar nelerdir?
   b. Kültürel yapının devamını kim ya da kimler sağlamaktadır?
   c. Bu kültürün yakın illerdeki kültürel yapılardan farkları var mıdır?
6. Iğdır'da kültürel doku korunuyor mu? Neden?
7. Iğdır'daki ailelerin geçmişten günümüze değişen yapısı nasıldır, nelerden bahsedebiliriz?
8. Iğdır'da yaşayan yerel halk geleneksel örf ve adetlerini sürdürüyor mu?
   a. Bunun için neler yapılmaktadır?
9. Iğdır'da zaman içinde sosyal ve kültürel anlamda değişim olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?
   a. Bu değişim nasıl olmuştur?
   b. Sosyal yapının değişmesindeki etkili unsurlar nelerdir? Neden?
10. Iğdır'da son 10 yıldaki değişimi nasıl değerlendiriyorsunuz? Değişime neden olan etmenlerin neler olduğunu düşünüyorsunuz? Neden?

TOPLUMSAL DEĞİŞİM VE NEVRUZ BAYRAMI

1. Nevruz bayramı sizin için ne ifade etmektedir?
2. Çocukluğunda Nevruz Bayramını nasıl kutlardınız?
3. Günümüzde Nevruz Bayramını nasıl kutlarsınız?
4. Nevruz Bayramını sizin için özel yapan şeyler nelerdir? Neden?
5. Nevruz Bayramına ilişkin geçmişten günümüze neler değişti?
   a. Değişen ritüeller var mı?
   b. Varsa nelerdir? Nedenleri nelerdir?

6. Nevruz Bayramındaki ritüeller size nasıl aktarıldı?
7. Nevruz Bayramındaki ritüelleri siz sonraki kuşaklara nasıl aktarmaktasınız?
    a. Bu süreçte yaşanan sorunlar var mıydı, varsa nelerdi?
    b. Bu süreçte aklınızda en çok kalan ritüel neydi?
8. Ulusal düzeyde nevruz algısı yıllar içerisinde değişti mi?
    a. Nasıl değiştiğini düşünüyorsunuz?

Bunların dışında konuyla ilgili olarak bizimle paylaşmak istediğiniz şeyler var mıdır?

……
……
…….....
.....
.....

ÖZ GEÇMİŞ

Mikail BATU

Eğitim

Post Doktora	2015	Westminster University Business School-Londra
Doktora	2012	Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı
Yüksek Lisans	2006	Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı
Lisans	2018	Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Sosyoloji Bölümü
Lisans	2006	Ege Üniversite, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü
Ön Lisans	2021	Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Sosyal Medya Yöneticiliği

İş/İstihdam (Varsa)

2023-…	Necmettin Erbakan Üniversitesi Öğretim Üyeliği (Prof.Dr.)
2008-2023	Ege Üniversitesi Öğretim Üyeliği (Araş.Gör. -Doçent)
2006-2008	San Ajans Strateji Planlama Departmanı-İZMİR

Alınan Burs ve Ödüller (Varsa)

2020	Batu M, Tos O., X ve Z Kuşağının Ebeveynlik Algısı, KADEM 6. Cinsiyet Adaleti Kongresi, İstanbul, En İyi 3. Bildiri Ödülü Mart.
2006	Batu M., Kesgin A., "Türkiye'de 2000 Yılı Sonrasındaki Genel Seçimlerde Gerçekleştirilen Propaganda Çalışmaları Üzerine Bir

İnceleme, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kongresi, Kasım 2016-En İyi Bildiri Ödülü.

Yayınlar ve Diğer Bilimsel/Sanatsal Faaliyetler

SSCI SCI, AHCI ve ESCI İNDEKSLİ DERGİLERDE YAYINLANAN VEYA DEĞERLENDİRME SÜRECİNDE OLAN MAKALELER

1. Batu, M., Oz, M., Yanik, A. (2024) "Understanding Communication and Support Processes Within Families of Marginalized Groups in Türkiye". International Journal of Communication, 18. 4145-4166.
2. Batu, M., Oz, M. Karaaslan, İ.A. et all. (2024). "The Effect of Education Types on Knowledge Level in Natural Disaster Information Transfer". Frontiers in Communication, Disaster Communications, 9, doi: 10.3389/fcomm.2024.1492719
3. Batu, M., Karaaslan, İ.A. Maraş, G.B., et. all. (2024). "Understanding the Knowledge, Perceptions, and Attitudes of University Students Toward Blood Donation and the Turkish Red Crescent: A Cross-Sectional Study". Cureus, 16(8). e68216. DOI 10.7759/cureus.68216
4. Batu, M. Oz, M. Tos, O. Kurban, V. (2024) "Media Coverage Of Nowruz Rituals And Reflections: Similarities And Differences Across The Turkic World", Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, (111). 263-284. https://doi.org/10.60163/tkhcbva.1470705
5. Batu, Z., Batu, M., Yanık, A., ….Bolat, S. (2023) "Lifestyle Changes and COVID-19 Related Perceptions of Turkish Healthcare Workers", SageOpen, 13(4). 1-14. https://doi.org/10.1177/21582440231210691
6. Oz. M., Yanık, A., Batu, M. (2023). "Under the Shadow of Culture and Politics: Understanding LGBTQ Social Media Activists' Perceptions, Concerns, and Strategies". Social Media and Society, 9(3). 1-14. https://doi.org/10.1177/205630512311965
7. Batu M., Kohnehshahri F.S. Varişli, B. "The Perception of Turkish and Iranian Cultures of Iranian Migrants: A Comparative Analysis with ZMET Technique", Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi, (42), 103-122.
8. Batu M., Kalaman S., Tos O., Subaşı H. (2021) "Pandemi Sürecinde Aktif Görev Alan Sağlık Çalışanlarının COVID-19 Algısı ve Çocukları ile İletişimi: Görünenin Art Alanına Yönelik Bir İnceleme", Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi, (38), 35-54.
9. Yanık, A. Batu, M. (2019). "Yeni Medyada Aktivizm Hareketleri Üzerine Zengin Medya Kısır Aktivizm Tartışmaları" Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences, (56). 179-208.

ULUSLARARASI İNDEKSLERDE TARANAN DERGİLERDEKİ MAKALELER

1. Batu, M., Öksüz, B. Kayacan, Ş. (2024). Dijital Yerlilerin Ebeveyn Algısı: ZMET Tekniği ile Bir Analiz, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(1). 73-100.
2. Kayacan, Ş. Batu, M. (2024). "Metaverse Ne Değildir? Sanal Dünya Üzerine Akademik Bir Tartışma", Türkiye Medya Akademisi Dergisi, 4(7). 88-110.
3. Batu, M., Kocaömer, C. (2023). "Metaverse Nedir? Literatür Art Alanı Bağlamında Bir Tanım Önerisi", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (51), 92-112.
4. Batu, Z., Batu, M., Tos, O. (2022). "Zayıflığın Popüler Kültür Temelinde İdeal Bir Mit Olarak Kimliklendirilmesi: Zayıflama Ürünlerine Yönelik Göstergebilimsel Bir Çözümleme", Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (30). 41-58.
5. Batu, M., Kocaömer, C., Tos, O., Kocaömer, N. (2022). "Understanding Motivational Factors Influencing Intention to Play Esports Games in Türkiye", TRT Akademi, 7 (16), 1032-1051.
6. Batu, M., Tos, O. (2022). "Kültürel Değişim Temelinde X ve Z Kuşağının Ebeveynlik Algısı: ZMET Tekniği Temelinde Bir Analiz". Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (38), 194-217.
7. Batu M., Yapıcıoğlu Y. (2021). "A Comparative Bibliometric Analysis on Graduate Theses in the Field of Public Relations and Advertising in Turkey". Uluslararası Yönetim, İktisat ve İşletme Dergisi 17(2), 600-619.
8. Batu M., Yanık A. (2021). "Bir İletişim Türü Olarak Yazılı İletişim: Üniversite Öğrencilerinin Mektuplarına Yönelik Nitel Bir İnceleme", Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi, 14(2), 723-753.
9. Batu, M., Yanık A., Tos O. (2021). "İdeolojik Bir Söylem Olarak Slogan Üzerine Düşünmek: Türkiye'de Mart 2019 Yerel Seçimlerinde Kullanılan Parti Sloganları Üzerine Kıyaslayıcı Bir Analiz", Erciyes İletişim Fakültesi Dergisi, 8(1). 257-275.
10. Batu M, Şentürk, Z.A., Tos O. (2020). "Health Communication on Social Media: An Analysis on the Twitter Use of the Ministry of Health in Terms of Public Relations Models" Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 8. 805-828.
11. Batu M., Ayaz Yapıcıoğlu Y., (2018). "Bilimsel Araştırmalarda Sosyal Medya ile İlgili "Yeniyi" Bulmak: Lisansüstü Tezlerine Yönelik Bir İnceleme", Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı: 29 (Özel Sayı). 284-301.
12. Batu M., Kalaman S., (2018). "İletişimde Kavramsal Çerçeve: 2000 Yılı Sonrasında Türkiye'deki Yayınlar Üzerine Bir İnceleme", Selçuk İletişim Dergisi, 11, 19-39.
13. Güler İplikçi H., Batu M., (2018). "Dijital İletişim ve Çocuk: Türkiye'de Çocuk Web Sitelerindeki Reklamlara Yönelik Bir İçerik Analizi", Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 29 (Özel Sayı). 242-256.

14. Batu M., Sehriban K., (2018). "Kurumsal İletişim Projelerinin, Kurumların Marka Algısı İle İlişkisi: Belediyelere Yönelik Bir Analiz", Erciyes İletişim Dergisi, 5. 749-769.
15. Batu M., Tos O., (2018). "16 Nisan Anayasa Değişikliği Referandumunda Recep Tayyip Erdoğan'ın Sosyal Medyadaki Görsel İmajı", Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi. 230-269.
16. Batu M., Atas U. (2017). "Social Marketing Campaign Management: A Comparative Analysis of Anti-Smoking Campaigns Implemented in the United Kingdom and in Turkey, Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, 369-400.
17. Kalaman S. Batu M. (2016). "İnternet Bağımlılığı ve Medya Kullanımı: Üniversite ÖğrencileriÜzerine Bir Araştırma" Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9 (47). 878-885.
18. Batu M., Atas U. (2016). Public Relations in Films an Analysis of How The Theory and Practice of Public Relations was Reflected in a Selection of Hollywood Films Between 1999 and 2013, Türk Islam Dünyası Sosyal Arastırmalar Dergisi, 3(9). 52-71.
19. Batu M., Erkan M. (2015). "Content Analysis of Job Postings on Employees in the Field of Social Media: Case of London and İstanbul, İnternational e-Journal of İntermedia, 2(2). 340-357.
20. Batu M., Yalçın M. (2015). "An Evaluation of Talent Management from an Organizational Perspective: The Case of Vodafone", Yedi Tepe Universitesi, Global Media Journal TR Edition, 6(11). 90-111.
21. Atas U., Morris G., Batu M. (2015). "The Importance of Sponsorhship in Corporate Communication: A Case Study of Turkish Airlines", Yedi Tepe Universitesi, Global Media Journal TR Edition, 6(11). 35-53.
22. Batu M. Vural ZBA. (2015). "Sosyal Medyanın Stratejik Kurumsal İletişime Etkisi", Sosyal ve Beseri Bilimler Dergisi, 7(1). 33-49.
23. Batu M. (2015). "Plastik Kapak Toplamaya Yönelik Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kampanyalarının Karşılaştırmalı Analizi", Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi. 8(15).1-20.
24. Batu M., Vural ZBA. (2010). "Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi'ne Yönelik Bir Araştırma", Journal of Yasar University 5(20). 3348-3382.
25. Batu M., Vural ZBA. (2009). "Siyasal Seçim Kampanyalarında Yeni İletişim Teknolojileri ve Blog Kullanımı: 2008 Amerika Başkanlık Seçimlerine Yönelik Karşılaştırmalı Bir Analiz", Journal of Yasar University, 4(16). 2745- 2778.

ULUSAL HAKEMLİ DERGİLERDEKİ MAKALELER

1. Batu, M. (2024). “Kurumsal İletişim Aracı Olarak Organizasyon Şemaları: Konya İli Kamu Hastaneleri Örneği”, International Journal of Health and Applied Science, 2(3). 1-12.
2. Batu M., Kocaömer C., Tos O. (2022). “Understanding Motivational Factors Influencing Intention to Play Esports Games: An Analysis on League of Legends” Internet Research, TRT Akademi Dergisi, 7(16). 1032-1051.
3. Yanık, A., Batu, M., Özdemir, E. (2019). “E-Öğrenme Oyunlarında Algılanan Haz ve Bilgi Gelişiminin Değerlendirilmesi: EGAMEFLOW Ölçeğinin Türkçe’ye Uyarlanması” Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama Dergisi, 9. 463-482.
4. Batu M. (2017). "İzmir’deki Üniversite Öğrencilerinin Facebook Kullanmama Nedenleri", Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 5(1). 262-291.
5. Batu M., Tos O., (2017). "Tüketim Kültürü Odağında Modernizm ve Postmodernizmin Karşılaştırılması”, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi. 5. 991-1023.
6. Öksüz B., Batu M. (2017). "Kriz İletişimi ve Turizm: 2016 Yılı Terör Saldırıları", Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergisi, 1, 85-108.
7. Batu M. Kayacan Ş. (2016). “İnternet Bağımlısı Erişkinlerde Sosyal Medya Oyunları Üzerine Vaka İncelemesi: Candy Crush Oyunu”, Karadeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 3(12) 20-45.
8. Batu M. Yurtseven ÇT. (2014). “Sosyal Medyada Kurumsal Kriz Yönetimi: Örnek Vaka Analizi”, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 2(3). 197-223.
9. Kalaman S., Batu M. (2014). “Toplumsal Cinsiyet Açısından Axe Basın İlanlarının Göstergebilimsel Analizi”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16, Özel Sayı: 1. 128-136.
10. Batu M., Saran M. (2011). “Kurumlar İçin Yeni Bir İletişim Ortamı: Reklam Oyunları (Advergaming)” Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Dergisi, 6. 137-155.
11. Yurdakul NB., Batu M. (2011). “Şirketler İçin Rekabette Sanal Farkındalık: Arama Motoru Pazarlaması”, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 1. 44-60.
12. Batu M., Vural ZBA. (2011). “21. Yüzyıl’ın Yükselen Değerleri: İş Ahlâkı ve Kurumsal Yönetişim”, Paradoks Dergisi, 7(1). 29-46.
13. Batu M., Vural ZBA. (2008). “Kurum Kültürü Analizi: Reklam Hizmet Ajansına Yönelik Bir Araştırma”, Selçuk İletişim Dergisi. 5(2). 35-60.

ULUSLARARASI BİLİMSEL TOPLANTILARDA SUNULAN TEBLİĞLER

1. Batu, M., Öksüz, B. (2023). "Sürdürülebilirlik Konusu Bilimsel Çalışmalarda Nasıl Ele Alınmaktadır? Lisansüstü Tezlerine Yönelik Bibliyometrik Bir İnceleme", 1st International Conference on Communication Sciences, Cilt, 1. ss. 105-115.
2. Batu, M., Öksüz, B. (2023). "İklim Değişikliğine Uyum Kampanyaları Nasıl Yapılmalı? Geleceğin İletişim Profesyonellerine Yönelik Nitel Bir İnceleme", 1st International Conference on Communication Sciences, Sivas, Cilt, 1. ss. 93-104.
3. Batu, M., Kayacan Ş. (2023). "Metaverse Ne Değildir?" International Asian Congress on Contemporary Sciences-VIII, Aksaray, Cilt, 1, ss. 926-936.
4. Batu, M., Kayacan Ş. (2023). "Sosyal Medya Influencerlarının Kurumsal Algıya Etkisi Üzerine Nitel Bir Çalışma: TRENDYOL Influencerları" International Asian Congress on Contemporary Sciences-VIII, Aksaray, Cilt,1. Ss 909-924.
5. Batu, M., Taşkıran, İ. B. (2022). "Duygusal Çekicilik Unsuru Olarak Milli Duygular Dijital Ortamda Yayınlanan Reklamlarda Nasıl Aktarılır? 30 Ağustos Zafer Bayramı Reklamlarına Yönelik Söylem Analizi", VIII. International European Congress on Social Sciences, , Rijeka/Croatia, Tam Cilt, ss.35-54.
6. Batu, M., Taşkıran, İ. B. (2022). "Michel Foucault'nun Söylem Yaklaşımı Çerçevesinde Milli Duyguların Çekicilik Unsuru Olarak Reklamlarda Kullanımı: Türkiye Milli Basketbol Takımı Reklamları Üzerine Bir İnceleme", International Scientific Research Congress-XII, Delhi/India, ss. 211-222.
7. Batu, M., Çalışkan, E. (2022). "Toplumsal Cinsiyet Nedir ve Toplum İçindeki Eşitsiz İlişkilerde Nasıl Rol Oynamaktadır?", International Scientific Research Congress-XII, Delhi/India, ss. 121-133.
8. Batu, M., Kurban, V., Tos, O. (2022). "Nevruz Kutlamaların Basına Yansıma Şekilleri: Türkiye, Azerbaycan ve Kuzey Kıbrıs Örneği", 5. Uluslararası Dede Korkut Türk Kültürü, Tarihi ve Edebiyat Kongresi, İzmir/Türkiye, Cilt: 2, ss. 375-381.
9. Batu, M., Tos, O., (2022). "Türk Dünyasında Kültürel Bir Miras Olarak Nevruz Kutlamaları", 5. Uluslararası Dede Korkut Türk Kültürü, Tarihi ve Edebiyat Kongresi, İzmir/Türkiye, Cilt: 2, ss. 366-374.
10. Batu, M., (2022). "Toplumsal Etkileşimin Sihirli Döngüsü Moda Süreci ve İletişim", Cukorova 8th International Scientific Researches Conference, Adana/Türkiye, Cilt: 2, ss. 952-968.
11. Batu, M., Yurtseven, Ç.T. (2022). "Müşteri İlişkileri Kültürünün Güçlendirilmesinde Sosyal Medyanın Rolü", Cukorova 8th International Scientific Researches Conference, Adana/Türkiye, Cilt: 2, ss. 969-986.

12. Büdün, E., Batu, M., Aydın, A. (2021). “Bourdieu’nun Perspektifinden Alt Kültürü Anlamak ve Açıklamak”, III. International Ankara Multidisciplinary Studies Congress, Ankara/Türkiye, Tam Cilt, , ss. 468-480.
13. Batu M., Tos O. (2021). “Bir Nevruz Ritüeli Olarak Ateşten Atlama ve Kültürel Art Alanı”, Conference: 4th International Nowrus Conference on Scientific ResearchAt: Nakhchivan University, Azerbaijan, Cilt: 3 ss. 94-106.
14. Batu M., Kayacan Ş. (2021). “Kültürel Bir Miras Olarak Iğdır’da Nevruz Kutlamaları”, Conference: 4th International Nowrus Conference on Scientific ResearchAt: Nakhchivan University, Azerbaijan. Cilt: 2. 469-478.
15. Batu M., Kaptan N. (16 - 18 Ekim 2020). “İletişim Temelinde Televizyon Dizilerinde Kültürel Aktarım: Yasak Elma Dizisindeki Mesajlara Yönelik Söylem Analizi”, UMTEB International Congress on Vocational Technical Sciences-X. Nakhchivan University/Azerbaijan.
16. Batu M., Kutlu Ö. (16 - 18 Ekim 2020). “The Contributions of the Perceived Images of Corporate Brands in the Digital Environment”, UMTEB International Congress on Vocational Technical Sciences-X. Nakhchivan University/Azerbaijan.
17. Batu M., Yanık A., Tos O. (9-10 Kasım 2019). “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İdeolojik Söylem: Türkiye 2019 Yerel Seçimlerinde Kullanılan Sloganlar Üzerine Bir Analiz”, I International Congress on Social Sciences, China to Adriatic, 599- 611. Bursa/Türkiye.
18. Yanık, A., Batu, M., Atas, U. (18 - 19 Nisan 2019). “Digital Tourism: The Digital Transformation in the Tourism Hospitality Industry”. International Congress on Digital Transformation in Tourism-I-DIGIT. Cilt.1. 227-230. Düzce/Türkiye.
19. Batu M., Yanık A., Tos O. (26-27 Mart 2019). “Türkiye’de Siyasi Arenada İkna Olgusunun Yeni Revizyonu Algı Yönetimi: 2019 Yerel Seçimlerinde Cumhur İttifakının Politik Reklamları Üzerine Bir Analiz”, Uluslararası Ege Disiplinlerarası İnovatif Bilimsel Araştırmalar Sempozyumu, Cilt. 1, 251-263. İzmir/Türkiye.
20. Batu M., Kayacan Ş. (28-30 Kasım 2018). "Yerel Yönetimlerde Halkla İlişkiler Projeleri: İzmir’in İlçe Belediyelerine Yönelik Bir Analiz", International Conference on Applied Economics and Finance (ICOAEF), Cilt.1. 616-640. Aydın/Türkiye.
21. Batu M., Tos O. (18-19 Ekim 2018). "Türkiye 24 Haziran 2018 Erken Seçimleri: Gazetelerin Twitter Hesaplarındaki Cumhurbaşkanı Adaylarının Haberlerine İlişkin Bir Analiz", Uluslararası Dijital Çağda İletişim Sempozyumu, Cilt. 1. 27288. Mersin/Türkiye.
22. Batu M., Öksüz B., (25-28 Nisan 2018). "Türkiye’de Halkla İlişkiler Eğitimi: Müfredatlar Üzerine Bir İnceleme", 16. International Symposium Communication in the Millennium, Cilt.1. 556-570. Eskişehir/Türkiye.
23. Batu M., Güler İplikçi H., (28-30 Kasım 2018). "Yeni Medya Rahatsızlıkları: Yeni Nesil Medyaya Farklı Bir Bakış", ICOAEF’18 IV. International Conference on

Applied Economics and Finance Extended with Social Sciences, Cilt.1. 641-655. Aydın/Türkiye.

24. Batu M., Yanık A., Tos O., (5-7 Ekim 2018). "Sosyal Medya Ortamında Siyasal İletişim: 24 Haziran 2018 Seçimlerinde Cumhurbaşkanı Adaylarının Twitter Hesaplarındaki Paylaşımlarının Değerlendirilmesi", Birinci Uluslararası Sosyal Bilimlerde Kritik Tartışmalar Kongresi (ICCDSS), Cilt. 1.485-495. İzmir/Türkiye.
25. Batu, M., Keskin, A., (03-06 Kasım 2016). "Türkiye'de 2000 Yılı Sonrasındaki Genel Seçimlerde Gerçekleştirilen Propaganda Çalışmaları Üzerine Bir İnceleme" Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kongresi ISRC. 188-200.
26. Batu, M. (29-31 Mayıs 2014). "Küresel Ağ Twitter Kullanımına İlişkin Örgütsel Boyutta Bir Analiz", 2. Uluslararası Davraz Kongresi, Isparta.
27. Batu M. Vural ZBA. (2013). Ege Üniversitesi'nin Algılanan Kurumsal Yönetişim Kalitesi, Akdeniz Üniversitesi 1. Uluslararası Medya Çalışmaları Sempozyumu, Antalya/Türkiye.
28. Batu M. Kaçar S. Vural ZBA. (2009). Moda Oluşturma Sürecinde Kadın Bedeni ve Pazarlama İletişimi Aracı Olarak Kullanımı: İzmir'in Yüksek Tirajlı İki Yerel Gazetesinin Magazin Eklerinde Beden Temsilleri, Ege Üniversitesi MARCOM Uluslararası Pazarlama Sempozyumu-İzmir/Türkiye.
29. Dincer MK., Yurdakul NB., Batu M. (2009). "Bir Lobicilik Uygulaması Olarak "Akıl Hocalığı" (Spin Doctor), International Public Relations Symposium. Kıbrıs, Cilt. 2. 220-235.
30. Batu M., Vural ZBA. (2008). "Siyasal İletişim Sürecinde Yeni Teknolojiler: Siyasi Partilerin Web Sitelerine Yönelik Bir Analiz", Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Uluslararası Medya ve Siyaset Sempozyumu-İzmir/Türkiye.

ULUSAL BİLİMSEL TOPLANTILARDA SUNULAN TEBLİĞLER

1. Batu M., Tos O. (2020). "X ve Z Kuşağının Ebeveynlik Algısı", KADEM 6. Cinsiyet Adaleti Kongresi, İstanbul.

2. Batu M., Kayacan Ş. (2016). "Eğitim Kurumlarının Kurumsal Marka Algıları: İzmir Makbule Süleyman Alkan Ortaokulu Üzerine Bir Analiz", 3. Ulusal Meslek Yüksekokulları Sosyal ve Teknik Bilimler Kongresi MESTEK.
3. Gülcan Z., Salur S., Batu M. (2014). "Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Ağ Kullanımı: Nazilli Meslek Yüksek Okulu Örneği", Bülent Ecevit Üniversitesi 1. Ulusal Meslek Yüksekokulları Sosyal ve Teknik Bilimler Kongresi.
4. Batu M. (2008). "Mersin Özel İlköğretim Okullarının Web Siteleri Aracılığıyla Kurumsal İletişimleri", Mersin Sempozyumu, Mersin/Türkiye.
5. Batu, M. Öksüz B.(21-23 Kasım2007). "Otellerde Müşteri İlişkileri Yönetimi: İzmir'deki 5 yıldızlı Otellerin Kurumsal Web Sitelerinde Müşteri İlişkileri

Yönetimine Yönelik Karşılaştırmalı Bir Analiz", Çeşme Ulusal Turizm Sempozyumu, Cilt 1, 59-70. İzmir/Türkiye.

KİTAPLAR VE KİTAP BÖLÜMLERİ

1. Kalaman, S. Batu, M. Özdemir, F. (2022). Çocukların Mahremiyet Hakkının Ebeveynleri Tarafından Sosyal Medyada İhlali: Sharenting ve Over-Sharenting, (Edt. Şebnem Çağlar, Murat Gülgör). Dijital Çağda Medyatik İletişim II. Konya: Eğitim Yayınevi.
2. Öksüz, B., Batu, M., (2022). Metaverse Dünyasında Marka İletişimi ve Müşteri Deneyimi: Guccı Örneği (Edt. Zeynel Karacagil, Meryem Bulut). Sosyal Bilimlerde Güncel Tartışmalar 10. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
3. Nutrition and Dietetics in New Media (2021). Batu Zehra, Batu Mikail, Peter Lang, Basım sayısı:1, ISBN:978-3-631-84914-9, İngilizce.
4. Maraş, G.B., Batu, Z. Batu, M. (2021). "Personal Measure Recommendations in the COVID-19 Pandemia Process and Its Reflections on the Digital Environmen". (Edt: Z. Acar Şentürk, Yasemin Kılınçarslan). Communication Studies during the Pandemic Period Interdisciplinary Approaches, Bölüm: 5, Berlin: Peter Lang, 111-132.
5. Batu, M., (2021). "Toplumsal Değişim Perspektifinden Dijital Toplum ve Popüler Kültür Üzerine Bir Tartışma", (Edt: Berfin Varışlı). Popüler Kültür ve Sosyal Değişme: Disiplinlerarası İncelemeler, Bölüm: 4, Konya: Çizgi Kitapevi. 81-105.
6. Batu M., Tos, O. (2021). "Z Kuşağı'nın Mustafa Kemal Atatürk Algısı: İmge ve Sembol Aktarımıyla Anlamsal Bir Analiz", (Edt: Burak Karabulut). ATATÜRK ve İLETİŞİM Fikirler ve Yeni Yaklaşımlar, Bölüm:1, Ankara: Akademisyen Kitabevi. 1-30.
7. Batu M., Kayacan Ş. (2021). "Atatürk İmge ve Sembollerinin İletişime Yansıması: Bebek Patlaması Kuşağının Atatürk Algısı Üzerine Bir Çalışma", (Edt: Burak Karabulut). ATATÜRK ve İLETİŞİM Fikirler ve Yeni Yaklaşımlar, Bölüm: 5, Ankara: Akademisyen Kitabevi. 103-125.
8. Batu M., Tos, O. (2021). "Dijital Halkla İlişkiler ve Algı Yönetimi", (Edt: Nejat Özüpek, Ercan Aktan, Murat Koçyiğit). Dijital Halkla İlişikler Uygulamaları: Örnek Olaylar, Bölüm: 2, Konya: Eğitim Yayınevi. 29-50.
9. Batu M., Yanık A. (2020). Yeni Medyanın Dijital Toplumu Sosyal Medya Ödüllü Kampanyalar, Ankara: İKSAD.
10. Kalaman S., Batu M., (2019). "Carnivalesque Theory and Social Networks: A Qualitative Research on Twitter Accounts in Turkey", (Ed. Serpil Kır), New Media and Visual Communication in Social Networks, USA: IGI Global, 270-288.
11. Batu M., Tos O., Dıvrak E. (2019). "Kriz Yönetimi ve İletişimi: Kentucky Fried Chicken Örneği", (Eds., Özgür Selvi, Zülfiye Acar Şentürk), Halkla İlişkiler ve Uygulama Alanları, Yeni Eğilimler, Konya: Eğitim Yayınevi, 65-85.

12. Vural, Z.A. Batu, M. (2018) Teoriden Pratiğe Kurumsal İletişim, (3. Basım) İletişim Yayınları: İstanbul.
13. Batu M., (2018). "The Reflections of Corporate Identity in Social Media", in: Media and Digital Modernism New Communication Environments, (Ed. Sefer Kalaman, Bilal Süslü), Peter Lang: Berlin. 145-173.
14. Öksüz B., Batu M., (2018). "Gelecekteki Profesyoneller Halkla İlişkiler Mesleğini Nasıl Görüyor? İzmir'de Bir Araştırma", (Ed. Cuma Ercan, Yavuz Tansoy Yıldırım, Ali Rıza Gökbunar), Yerelden Globale Stratejik Araştırmalar IV, Londra: IJOPEC Publications. 236-246.
15. Batu, M. (2016). "Kargo Şirketlerinin Verdiği Hizmete Yönelik Müşteri Şikâyetleri Üzerinden Bir Analiz", (Ed. Burcu Öksüz, Beril Akıncı Vural), Kurumsal Başarıya Giden Yolda Kurum Kültürü, Ankara: Nobel Yayınları.
16. Batu, M., Vural, Z.A., Ulaş, S. (2014). "Paydaş ve Örgütsel İletişimde Sosyal Medya", Halkla İlişkilerde Yeni Yaklaşımlar, (Ed. H. Hale Bozkurt) Edirne: Paradigma Akademi Yayınları.
17. Batu, M. ve Yalçın, M. (2014). "Kurumsal İtibar ve Sosyal Medya", (Ed. Z. Beril Akıncı Vural) Dijital Panorama, Bilgi İletişim Teknolojilerinde Son Gündem, Ankara: Ütopya Yayınları. 257-284.
18. Batu, M. (2014). "Benzer ve Farklı Yönleri ile Kurumsal İmaj ve Halkla İlişkiler" (Ed. A. Temel Eğinli), Halkla İlişkiler Ne Değildir?, İstanbul: Say Yayınları, 373-400.
19. Batu, M. (2011). "Bütünleşik Pazarlama İletişiminde Stratejik Yönetim" (Ed. E. Babacan, A. Göztaş, F. Topsümer) Stratejik Pazarlama İletişimi Temel Kavramlar İzmir: Gama Basım Yayın Dağıtım, 55-79.

ARAŞTIRMA PROJELERİ

1. Batu, M., Kurban, V., Tos, V. (2020-2021). "Kültürel Bir Miras Olarak Nevruz Kutlamaları Türk Dünyasına Yönelik Bir İnceleme ve Model Önerisi", No: SGA-2020-21587, (2020-2021).
2. Yanık, A., Batu, M., Yanık, S. (2020-2021). "Problemli Akıllı Telefon Kullanımına Karşı Atölye Modelinin Hayata Geçirilmesi: Atça MYO Atölye Çalışmaları-Yükseköğretim Kurumları Destekli Proje.
3. Batu, M., Vural ZBA. (2009-2013). "Ege Üniversitesi'nin Algılanan Kurumsal Yönetişim Kalitesi", Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri, No: ILTF/2009/04.
4. Batu M. (2009). Ege Üniversitesi Rektörlüğü Strateji ve Planlama Koordinatörlüğü İnsan Kaynakları Birimi tarafından hazırlanan "Mutlu Çalışan Eğitim Programı Projesi" Danışman Kurulu Üyesi.